

JAARBOEK
VAN DE
KONINKLIJKE ACADEMIE
VOOR NEDERLANDSE TAAL EN LETTEREN

2024

Dit *Jaarboek* werd samengesteld door de personeelsleden van de KANTL.
Leen van Dijk (voorzitter) en Jacques Van Keymeulen (vaste secretaris)
verleenden hun medewerking aan de redactie.
Verantwoordelijke uitgever: Jacques Van Keymeulen.

Te bestellen bij het
Secretariaat van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren
Koningstraat 18
B-9000 Gent (België)
secretariaat@kantl.be

ISSN 0770-7762

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE ACADEMIE

VOOR NEDERLANDSE TAAL EN LETTEREN

2024

REDACTIE: THOMAS VAN DER GOTEN

KANTL

Gent, Koninklijke Academie voor
Nederlandse Taal en Letteren, 2024

Hoofdstuk 1.

Administratieve gegevens

1.1 DECREET

De Academie werd onder de naam Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde opgericht bij K.B. van 8 juli 1886. Bij K.B. van 20 april 1972 werd de naam gewijzigd tot Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (zie Belgisch Staatsblad 14 november 1972, p. 12.596). Ook het nieuwe decreet van 2018 (zie verderop) bevat een naamswijziging: de Academie heet sindsdien Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren.

Het bestaan van de Academie werd bekrachtigd bij decreet van 13 februari 1980 van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap (zie Belgisch Staatsblad van 18 maart 1980, p. 3455-3457, met een rechtzetting in het Staatsblad van 3 april 1980, p. 4148). De tekst van het K.B. van 8 juli 1886 is voor het laatst gepubliceerd in *Jaarboek 1966*, p. 5-10. De tekst van het decreet van 13 februari 1980 betreffende de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde is het meest recent afgedrukt in *Jaarboek 1997*, p. 7-11. De tekst zoals in 2006 aangepast door het Decreet houdende aanpassing van diverse decreten aan de nieuwe benaming van de wetgevende vergaderingen van de gemeenschappen en gewesten (B.S. 20/11/2006) kan worden geraadpleegd op de website van de Vlaamse Codex (<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1007217&param=inhoud>).

Op 12 oktober 2018 werd er een nieuw decreet aangenomen. De integrale tekst daarvan werd afgedrukt in *Jaarboek 2019*, p. 1-6. Ook de Memorie van Toelichting bij het ontwerp van dit decreet werd in hetzelfde *Jaarboek* afgedrukt, namelijk op p. 6-12.

1.2 STATUTEN

In opvolging van het nieuwe decreet van 2018 keurde de Algemene Vergadering van de Academie nieuwe Statuten goed in haar vergadering van 19 december 2018. Die verschenen in het Staatsblad op 31 december 2018. De integrale tekst daarvan werd afgedrukt in *Jaarboek 2019*, p. 12-18.

1.3 HUISHOUDELIJK REGLEMENT

De tekst van het Huishoudelijk Reglement (HR) werd op 17 juni 1998 door de Algemene Vergadering goedgekeurd, en werd bevestigd bij M.B. van 26 oktober 1998 (zie *Jaarboek 1999*, p. 2-24).

In het werkjaar 2014 is een aanvang gemaakt met een grondige vereenvoudiging en actualisering van het Huishoudelijk Reglement. Die operatie werd sinds 2016 opgenomen in een ruimere context van reorganisatie. In 2021 werd de laatste hand gelegd aan het vernieuwde huishoudelijk reglement, dat vervolgens werd goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 17 november 2021. De integrale tekst van het huishoudelijk reglement is opgenomen in *Jaarboek 2022*, p. 6-17.

Het huishoudelijk reglement werd, samen met de teksten van decreet en statuten, gepubliceerd onder de titel ‘De reglementen van de Academie’ (2021).

1.4 BELEIDSPLAN

In 2021 werkte een kleine maar gedreven werkgroep aan de opmaak van een beleidsplan. Samen met trajectbegeleider Iris Steen hebben Leen van Dijck, Luc Devoldere, Dirk De Geest, Jacques Van Keymeulen, Judith Van Doorselaer en Nicolas Leus intense gesprekken en discussies gevoerd, die hebben geleid tot een voorstel voor een ‘beleidsplan’, waarin de missie en visie van de KANTL, de strategische en operationele doelstellingen werden omschreven. De 9 decreetale opdrachten werden geclusterd in hanteerbare werkerreinen. Dit voorstel werd ter discussie voorgelegd aan het ledengenootschap, en op basis van de inbreng van de leden verder gefinaliseerd.

De integrale tekst van het beleidsplan, dat voor werkjaar 2022 en de volgende werkjaren richtinggevend is, is opgenomen in *Jaarboek 2022*, p. 17-25.

1.5 STAAT VAN DE ACADEMIE OP 1 JANUARI 2024

1.5.1 BESTUUR EN RAAD VAN BESTUUR

1.5.1.1 Dagelijks Bestuur en Raad van Bestuur 2023

Het nieuwe decreet bepaalt dat de voorzitter, de ondervoorzitter en de vaste secretaris een vierjarig mandaat krijgen. Leen van Dijck, voorzitter, werd bereid

gevonden om haar mandaat met één jaar te verlengen, bijgestaan door Dirk De Geest als ondervoorzitter. Zij vormden met vast secretaris Jacques Van Keymeulen het Dagelijks Bestuur van de Academie in 2023.

De Raad van Bestuur bestaat uit het Dagelijks Bestuur en ten minste twee andere bestuurders. In 2023 waren dat Marcel De Smedt, Ann Marynissen, Lut Missinne en Wim Vandenbussche.

Samenkomsten Raad van Bestuur: 14 februari 2023, 8 maart 2023, 8 mei 2023, 17 augustus 2023, 30 oktober 2023, 11 december 2023. Samenkomsten Dagelijks Bestuur: 11 januari 2023, 3 april 2023.

1.5.1.2 Bestuurdersverkiezingen voor 2024

In de algemene vergadering van 15 november 2023 werden Leen van Dijck en Dirk De Geest herverkozen als respectievelijk voorzitter en ondervoorzitter. Wim Vandenbussche verliet eind 2023 na vijf jaar het bestuur. Als bijkomend lid van de Raad van Bestuur werd Dirk Geeraerts verkozen.

1.5.2 LEDEN, NAAR ANCIËNNITEIT

Op 1 januari 2024 telde de Academie de volgende leden (tussen haakjes: jaar van intrede):

1. Frank Willaert (1996), 2. Anne Provoost (2002), 3. Dirk Geeraerts (2002), 4. Philippe Hiligsmann (2006), 5. Luc Devoldere (2008), 6. Ann Marynissen (2009), 7. Hans Smessaert (2010), 8. Miriam Van hee (2010), 9. Jan Nuyts (2011), 10. Geert Buelens (2012), 11. Stefan Hertmans (2012), 12. Leen van Dijck (2013), 13. Walter Daelemans (2013), 14. Kris Humbeeck (2013), 15. Leen Huet (2015), 16. Wim Vandenbussche (2015), 17. Annelies Verbeke (2016), 18. Peter Theunynck (2016), 19. Marc Van Vaeck (2016), 20. Reinhild Vandekerckhove (2016), 21. Dirk De Geest (2019), 22. Jacques Van Keymeulen (2019), 23. Veerle Fraeters (2019), 24. Joke van Leeuwen (2020), 25. Lut Missinne (2020), 26. Kristien Bonneure (2020), 27. Lieve De Wachter (2020), 28. Hind Fraihi (2020), 29. Yves T'Sjoen (2021), 30. Erik Spinoy (2021), 31. Rik Vosters (2021), 32. Els Beerten (2022), 33. Lars Bernaerts (2022), 34. Daniel Cunin (2023), 35. Vanessa Joosen (2023), 36. Eline Zenner (2023).

1.5.3 BINNENLANDSE ERELEDEN, NAAR ANCIËNNITEIT

Op 1 januari 2024 telde de Academie de volgende binnenlandse ereleden. De twee jaartallen na de naam slaan op de periode van lidmaatschap, het tweede jaartal markeert dus het begin van het erelidmaatschap.

1. Odon Leys 1970-2002, 2. Jan Veulemans 1987-2003, 3. Willy Spillebeen 1988-2008, 4. Luc Van Durme 1995-2008, 5. Hendrik Van Gorp 1999-2010, 6. Mark Donckers (ps. Mark Insingel) 2003-2010, 7. Georges De Schutter 1991-2010, 8. Ludo Abicht 2004-2011, 9. Guido Haerynck (ps. Gwy Mandelinck) 1999-2012, 10. Willy Van Langendonck 2004-2013, 11. Karel Porteman 1992-2013, 12. Jan Goossens 1976-2014, 13. Monika van Paemel 1999-2014, 14. Siegfried Theissen 2000-2015, 15. Stefaan van den Bremt 2000-2016, 16. Werner Waterschoot 2000-2016, 17. Walter van den Broeck 2008-2016, 18. Bart Vervaeck 2014-2017, 19. Roland Willemyns 1983-2019, 20. Anne Marie Musschoot 1999-2019, 21. Patrick Lateur 2004-2019, 22. Hugo Brems 2005-2019, 23. Jozef van Loon 1997-2020, 24. Geert Van Istendael 2006-2022, 25. Piet Couttenier 2010-2022, 26. Frans de Haes 2000-2023, 27. Willy Vandeweghe 2005-2023, 28. Marcel De Smedt 2010-2023, 29. Erik Vlamincx 2011-2023.

1.5.4 BUITENLANDSE ERELEDEN, NAAR ANCIËNNITEIT

Op 1 januari 2024 telde de Academie de volgende buitenlandse ereleden (tussen haakjes: jaar van intrede):

1. Margaretha H. Schenkeveld (Nederland) (1984), 2. Norbert Morciniec (Polen) (1985), 3. Willy Sanders (Zwitserland) (1986), 4. Martien J.G. de Jong (Nederland) (1992), 5. Edith H. Raidt (Zuid-Afrika) (1993), 6. Maria (Riet) Schenkeveld-van der Dussen (Nederland) (1998), 7. Jaap L. Goedegebuure (Nederland) (1999), 8. Robert S. Kirsner (Verenigde Staten) (2001), 9. Frits van Oostrom (Nederland) (2003), 10. Gillis Dorleijn (Nederland) (2003), 11. Philippe Noble (Frankrijk) (2005), 12. Dieter Stellmacher (Duitsland) (2007), 13. Hans Bennis (Nederland) (2007), 14. Franco Paris (Italië) (2008), 15. Theo Hermans (Groot-Brittannië) (2008), 16. Herman Pleij (Nederland) (2009), 17. Peter Auer (Duitsland) (2009), 18. Marlene van Niekerk (Zuid-Afrika) (2011), 19. Charlotte Mutsaers (Nederland) (2012), 20. Arie Jan Gelderblom (Nederland) (2014), 21. Irina Michajlova (Rusland) (2015), 22. Marc van Oostendorp (Nederland) (2022), 23. Mira Feticu (Roemenië) (2022), 24. Barbara Kalla (Polen) (2022).

1.5.5 VASTE COMMISSIES

1.5.5.1 *Canoncommissie*

In 2022 werd de vorige canoncommissie ontbonden. Met het oog op de publicatie van de vernieuwde literaire canon in 2025 werd in 2023 een nieuwe commissie samengesteld, bestaande uit Erik Vlaminck (voorzitter), Kristien Bonneure, Veerle Fraeters, Leen Huet, Annelies Verbeke (allen KANTL-leden), Judith Van Doorselaer (directeur van de KANTL) en Lieke van Deinsen (lid van de Jonge Academie). Nicolas Leus en Thomas Van der Goten zijn secretaris van de commissie.

1.5.5.2 *Beoordelingscommissie auteursgenootschappen*

De dossiers voor werkjaar 2024 werden geëvalueerd door een beoordelingscommissie bestaande uit Leen van Dijk, Lut Missinne en medewerker Thomas Van der Goten.

1.5.5.3 *Redactieraad Verslagen & Mededelingen*

Het tijdschrift *Verslagen & Mededelingen van de KANTL (V&M)* verscheen in 2023 onder hoofdredactie van Frank Willaert. Het redactiesecretariaat werd in 2023 waargenomen door Thomas Van der Goten, medewerker publicaties, projectwerking en communicatie. De kernredactie bestond voorts uit: Marcel De Smedt (literatuur), Dirk Geeraerts (taalkunde), Lut Missinne (literatuur) en Jozef Van Loon (taalkunde).

1.6 FONDSSEN, LEGATEN EN PRIJZEN

Legaten en schenkingen leidden in de loop der jaren tot het instellen van diverse fondsen, waaruit geput kan worden voor het toekennen van prijzen.

1.6.1 HISTORISCH OVERZICHT FONDSSEN

Een overzicht van de fondsen tot 1965 is opgenomen in *Jaarboek 1966*, p. 90-98. Een overzicht van de overige fondsen is het meest recent opgenomen in *Jaarboek 1997*, p. 57.

Voor het overzicht van de situatie in 2001, en het procentuele aandeel van elk onderdeel in het totale fondsenbedrag: zie *Jaarboek 2015*, p. 7.

1.6.2 REGLEMENT LITERAIRE EN WETENSCHAPPELIJKE PRIJZEN

Aangezien de vaak heel specifiek geformuleerde doelstellingen de zinvolheid van een aantal prijzen aan het begin van de eenentwintigste eeuw sterk gereduceerd hebben, en het kapitaal van een aantal afzonderlijke prijzen door de opeenvolgende devaluaties sterk was aangetast, werd de formule verschillende keren geactualiseerd en gestroomlijnd.

Sinds 2016 worden elk jaar twee prijzen uitgereikt, een literaire en een wetenschappelijke.

De nieuwe regeling werd afgedrukt in de jaargangen 2016, 2017 en 2018 van het *Jaarboek*.

De eerste cyclus liep van 2016 tot en met 2019, de tweede van 2020 tot en met 2023. Vanaf 2024 start een nieuwe cyclus van vier jaar:

Jaar van uitreiking	Literaire prijs	Wetenschappelijke prijs
2024	Prijs van de KANTL voor Proza	Leon Elautprijs voor een studie over de geschiedenis van de culturele Vlaamse Beweging
2025	Prijs van de KANTL voor Kinder- en Jeugdliteratuur	Prijs van de KANTL voor taalkunde
2026	Prijs van de KANTL voor Essay	Leonard Willemsprijs voor de studie van de oudere taal, literatuur en cultuur in de Nederlanden
2027	Prijs van de KANTL voor Poëzie	Prijs van de KANTL voor literatuurstudie

Met ingang van 2016 werd het bedrag van de literaire en wetenschappelijke prijzen van de KANTL vastgelegd op 5000 euro. Het bedrag kan op voorstel van de Raad van Bestuur aangepast worden door de Algemene Vergadering.

In de algemene vergadering van 17 november 2021 werd beslist dat de nominaties van de prijzen in de toekomst bekend zullen worden gemaakt. Dit kan een stimulans betekenen voor de auteurs en de genomineerde werken, en vanuit het perspectief van de KANTL wordt er zo meer zichtbaarheid gecreëerd rond een van haar kerntaken.

Tevens werd in 2021 de Prijs van de KANTL voor Podiumteksten vervallen verklaard. De leden beraadden zich over de inrichting van een nieuwe prijs. In de genootschapsvergadering van februari 2022 werd beslist dat de KANTL-prijs voor Podiumteksten wordt vervangen door een KANTL-prijs voor Kinder- en Jeugdliteratuur. Het eerste werkjaar is 2022. De eerste cyclus zal drie jaar bedragen; de eerste uitreiking zal in 2025 plaatsvinden. De tweede cyclus bedraagt opnieuw vier jaar.

1.6.3 PRIJZEN TOEGEKEND IN 2023

In 2023 werden de Prijs van de KANTL voor Poëzie en de Prijs van de KANTL voor literatuurstudie (bedrag: 5000 euro) toegekend, zie 4.4.

1.6.4 JURY'S VOOR DE PRIJZEN IN 2023

1.6.4.1 Literaire prijzen

- Proza: Yves T'Sjoen (voorzitter), Hugo Brems, Piet Couttenier, Leen Huet, Peter Theunynck.
- Kinder- en Jeugdliteratuur: Barbara Kalla (voorzitter), Dirk De Geest, Vanessa Joosen, Joke van Leeuwen.
- Essay: Anne Marie Musschoot (voorzitter), Ludo Abicht, Frans De Haes, Luc Devoldere, Hendrik Van Gorp.
- Poëzie: Miriam Van hee (voorzitter), Geert Buelens, Dirk De Geest, Anne Provoost, Kristien Bonneure.

1.6.4.2 Wetenschappelijke prijzen

- Leon Elautprijs: Piet Couttenier (voorzitter), Wim Vandenbussche, Leen van Dijck, Rik Vosters, Marcel De Smedt.

- Taalkunde: Wim Vandenbussche (voorzitter), Hans Smessaert, Ann Marynissen, Reinhild Vandekerckhove, Jacques Van Keymeulen.
- Leonard Willemsprijs: Frank Willaert (voorzitter), Ann Marynissen, Marc Van Vaeck, Jozef Van Loon, Werner Waterschoot.
- Literatuurstudie: Arie J. Gelderblom (voorzitter), Hugo Brems, Piet Couttenier, Lut Missinne.

1.6.5 TAALPENNING

In 2023 voerde de KANTL de Taalpenning in, een gloednieuwe bekroning die elke twee jaar zal worden uitgereikt aan een persoon of een organisatie die zich onderscheiden heeft met een onvervangbare bijdrage voor de bevordering van het neerlandistisch taal- en letterkundeonderzoek, of als pleitbezorger en ambassadeur van het Nederlands. De penning vormt een erkenning voor de geleverde bijdrage aan de studie van het Nederlands, en/of aan de uitstraling ervan. Alle leden en ereleden van het genootschap krijgen de kans een voordracht te doen. De prijs omvat een stijlvolle penning en diploma. Zie 4.5.

1.7 PERSONEEL

1.7.1 PERSONEELSFORMATIE

In 2023 had de KANTL 11 contractuele personeelsleden in dienst.

Aansturing personeel

Judith Van Doorselaer, directeur (90%, vanaf 1 mei 95%, vanaf 1 juli 100%)
 Thomas Van der Goten verving Judith Van Doorselaer vanaf 1 september 2022 tot 19 maart 2023 tijdens haar zwangerschapsverlof, als directeur ad interim (zie onder).

Teamleden

Cindy Holtyzer, verantwoordelijke personeelsadministratie, financiën en zaalverhuur (100%)
 Annick Florin, medewerker bibliotheek en gebouw (100%)
 Nicolas Leus, medewerker publiekswerking, evenementen en communicatie (80%)
 Yamina Yassini, poetsvrouw (40%, vanaf 1 september 2023 52,63%)

Thomas Van der Goten, medewerker publicaties, communicatie & projectwerking (100% t.e.m. 19 maart 2023 ter vervanging van Judith Van Doorselaer tijdens zwangerschapsverlof, 80% vanaf 20 maart 2023)

Ellen Vanderstraeten, onderzoeker Digital Humanities & ICT (60%), uit dienst op 6 januari 2023

Martijn Dentant, educatief medewerker Leesfonds/Leesoffensief (resp. 30/40% of in totaal 70%) tot 31 maart 2023

Mario Van Assche, projectmedewerker CTB vanaf 1 september 2023 (60%)

Els De Deken, coördinator en fondsenwerver Leesfonds vanaf 1 augustus 2023 (60%)

Melissa Giardina, ambassadeur Leesfonds vanaf 1 september 2023 (50%)

1.7.2 OVERZICHT EN PERSONEELSBEWEGINGEN

In 2023 waren 11 personeelsleden werkzaam bij de KANTL, goed voor 5,5 vte. Reëel werden 4,33 vte gepresteerd, rekening houdend met verloven, zwangerschapsverloven en langdurige ziektes.

1.7.3 OVERGANG NAAR NIEUW PC 329.01

In 2023 evolueerde de KANTL naar een nieuw personeelsstatuut voor haar werknemers. Het DVO-statuut (Diensten van de Vlaamse Overheid) bleek, sinds de verzelfstandiging van de KANTL op personeelsgebied, niet langer het meest geëigende statuut.

Met ingang van 1 april 2023 werd een overschakeling gemaakt naar PC 329.01, dat beter tegemoetkomt aan de huidige structuur en werking van de KANTL. Het doel van deze transitie is om het personeelsstatuut te verduurzamen, en om de werknemers van de KANTL stabiliteit en perspectief te bieden, niet alleen op korte maar ook op langere termijn.

De wijziging van de regeling van de rechtspositie van het personeel van de KANTL werd aangenomen door de Algemene Vergadering van de KANTL op 15 maart 2023, en op 31 maart 2023 bekrachtigd in de vorm van de publicatie in het Belgisch Staatsblad van een ‘Besluit van de Vlaamse Regering tot goedkeuring van de wijziging van de regeling van de rechtspositie van het personeel van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren’, ondertekend door minister-president Jan Jambon.

Als bijlage bij het besluit van de Vlaamse regering werd de collectieve arbeids-overeenkomst gevoegd die op 24 januari 2022 werd afgesloten tussen de KANTL en de werknemersorganisaties ACV Puls (Algemeen Christelijk Vakverbond), BBTK (ABVV openbare diensten, sector overheidsdiensten) en ACLVB. Deze cao is enkel van toepassing op de personeelsleden die d.d. 31 januari 2022 reeds in dienstverband waren bij de KANTL. Voor deze medewerkers wordt voorzien in bijzondere overgangsmodaliteiten, die zullen blijven gelden gedurende het verdere bestaan van hun arbeidsrelatie. Zo zal worden gegarandeerd dat zij geen loonverlies lijden of vakantierechten verliezen.

Alle werknemers die in dienst traden na 1 april 2023 (de datum van de transitie) zullen wel integraal ressorteren onder PC 329.01.

1.8 VERHOGING DOTATIE

De KANTL bepleitte bij minister-president Jan Jambon een structurele verhoging van de dotatie met 200.000 euro en ontving in 2023 het goede nieuws dat die vanaf 2024 daadwerkelijk zal worden toegekend. De KANTL zal vanaf 2024 extra inzetten op:

- Het updaten, onderhouden en verder uitbreiden van de digitale bronnen en databanken van de KANTL en het ontwikkelen van interactieve applicaties in verband met taal en letteren.
- Het versterken van de uitstraling van de ‘Canon van de Nederlandstalige literatuur’, zowel naar het brede publiek als naar het onderwijs toe.
- Het bestendigen en uitbreiden van de publiekswerking via colloquia en publieksevenementen m.b.t. de Nederlandse taal en letteren.
- Om te kunnen blijven concurreren met de toenemende verengelsing van het wetenschappelijke debat en om aantrekkelijk te blijven voor jonge onderzoekers wil de KANTL weer naar twee afzonderlijk gedrukte afleveringen van haar Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschrift *Verslagen & Mededelingen* evolueren.

Hoofdstuk 2.

De toekomst van het Huis van Oombergen

In 2022 verkocht Dirk Acke, erfpachthouder van het Huis van Oombergen, het resterende gedeelte van de erfpacht aan de investeringsmaatschappij Triginta. Deze verkoop was aanleiding voor het uittekenen – in 2023 – van een nieuwe toekomst voor het gebouw, en voor het afsluiten van een nieuw huurcontract tussen de nieuwe erfpachthouder, Triginta, en de Vlaamse Gemeenschap. De Vlaamse Gemeenschap wenste een nog meer optimale, meer toekomstgerichte invulling van het gebouw en stelde een samenhuizing van een drietal gelijkgestemde partners voor.

Voor de KANTL, als historische bewoner, werd met dat doel toenadering gezocht tot twee andere spelers met een behoorlijke traditie op het terrein van taal, cultuur en letteren. Het betreft de stichting Ons Erfdeel, in 1970 opgericht door Jozef Deleu, en het Poëziecentrum, in 1980 opgericht door Willy Tiberghien.

2.1 ONS ERFDEEL EN POËZIECENTRUM

Ons Erfdeel vzw biedt kwalitatieve informatie en reflectie over de culturele en maatschappelijke ontwikkelingen in de Lage Landen, en voorziet die van commentaar. Dat doet het voor een Nederlandstalig en een anderstalig publiek, op een kritische, onafhankelijke manier, eigenzinnig, met respect voor de traditie.

Ons Erfdeel wil bruggen bouwen tussen de vele Nederlandssprekenden wereldwijd en al wie interesse heeft in de cultuur van de Lage Landen. Deze missie realiseert de organisatie door artikelen, tijdschriften en boeken in gedrukte en in digitale vorm uit te geven, in het Nederlands, Frans en Engels. Met *de lage landen*, een tijdschrift/website, brengt Ons Erfdeel context bij kunst, taal, geschiedenis, literatuur en maatschappelijke ontwikkelingen uit de Lage Landen. Daarnaast organiseert Ons Erfdeel evenementen in binnen- en buitenland.

Poëziecentrum vzw is het kennis- en expertisecentrum in Vlaanderen en Nederland voor Nederlandstalige poëzie, buitenlandse poëzie in Nederlandse vertaling, Nederlandstalige poëzie vertaald in andere talen en Zuid-Afrikaanse poëzie. Uniek in het taalgebied is de uitgebreide collectie en brede werking: documentatiecentrum, *Poëziekrant*, poëzieshop, uitgeverij en literaire program-

ma's/educatieve werking. Poëziecentrum is het eerste infopunt voor alle vragen over poëzie en promoot, ondersteunt, informeert, documenteert en organiseert voor diverse doelgroepen. Het heeft als centraal doel: poëzie dichters brengen bij de mensen.

Poëziecentrum werd opgericht in 1980 en is sinds 2003 gevestigd in het historische pand Het Toreken op de Gentse Vrijdagmarkt, op een steenworp van het Huis van Oombergen, zijn nieuwe thuis vanaf 2025.

Het gaat dus over instellingen met een heel onderscheiden traditie, maar waarvan de missie en doelstellingen een meer of minder grote mate van verwantschap vertonen, zodat de toenadering behalve praktische ook een aantal inhoudelijke voordelen en kansen kan bieden.

2.2 WERKZAAMHEDEN IN 2023

Uit de eerste gesprekken bleek meteen een bereidheid om – samen met de KANTL, met eigenaar/huurder Vlaanderen en met erfpachter Triginta – te bouwen aan het Huis van Oombergen als brandpunt in het cultuurlandschap. De bewoners zijn zich er wel van bewust dat de veelheid aan betrokken partijen voor een grote complexiteit zorgt.

In 2023 werd gaandeweg een consensus bereikt m.b.t. de verdeling van de ruimtes. Onder leiding van onafhankelijk adviseur Rik Vandecaveye werkten de drie partners tijdens verschillende reflectiemomenten bovendien aan een gezamenlijk Programma van Eisen. Deze nota had als doel om zoveel mogelijk klaarheid te scheppen in de verlangens van de drie bewoners omtrent het comfortabel en veilig werken, samenwonen en het ontwikkelen van activiteiten in het Gentse Huis van Oombergen. De nota legde ook een aantal problemen of onduidelijkheden bloot, die in de loop van het proces nog zullen moeten worden uitgeklaard.

De verdere uitwerking en invulling van het budget, zowel van het door Triginta te investerende budget als van de in 2019 aan de KANTL toegekende 'investeringsubsidie voor grote culturele infrastructuur' van 600.000 euro, zal plaatsvinden in 2024.

Hoofdstuk 3.

Het verhaal van de Academie in 2023

zoals opgetekend door de voorzitter, Leen van Dijk

2023 was een druk jaar, met een aantal grote ‘werven’, domeinen waarin de KANTL bijzonder actief was of moest zijn.

3.1 DE WERVEN VAN DE KANTL

Om te beginnen was er een ‘opgeleverde’ werf: het dossier over het personeelsstatuut, de overgang van overheid naar de culturele sector. Dat dossier werd opgestart in 2018, de met de vakbonden onderhandelde collectieve arbeidsovereenkomst werd uiteindelijk ondertekend op 21 oktober 2022; de KANTL keurde die cao in haar algemene vergadering van 15 maart 2023 goed, waarna ook de minister zijn officiële fiat gaf. Het nieuwe personeelsstatuut, paritair comité 329.01, trad in voege vanaf 1 april 2023.

De KANTL engageerde ook, na vele jaren, weer iemand voor het CTB. Onder impuls van een vernieuwde CTB-commissie kan er aldus werk gemaakt worden van een nieuw actieplan, met realistische en concrete doelen, waarbij in eerste instantie de bestaande digitale bronnen en corpora gevaloriseerd en verduurzaamd zullen worden.

Het Leesfonds is zijn laatste projectjaar ingegaan. Na afloop van het eerste werkjaar werd begin 2023 een tweede projectaanvraag ingediend en goedgekeurd, waarin het engagement werd opgenomen om minimaal 200.000 euro te verwerven onder het motto ‘ieder kind een boek’. Met een nieuwe equipe van gedreven freelancers wordt nu alles in het werk gesteld om dit project in schoonheid af te ronden.

Daarnaast is er nog een werf, een gigantische werf die nog maar net is opgestart: het gebouwdossier. Met de nieuwe erfpachthouder, Triginta, is er iets fundamenteels en onomkeerbaars gebeurd in dit huis. De Vlaamse overheid heeft zich weliswaar geëngageerd om de (torenhoge) huurprijs voor het Huis van Oombergen te blijven betalen en de huisvesting van de KANTL te verzekeren, maar er moeten bijkomende huurinkomsten worden gezocht. Die zullen uiteindelijk (met

steun van de stad Gent) gevonden worden bij twee nieuwe huurders, namelijk Ons Erfdeel en Poëziecentrum. Op 16 februari 2023 zaten de KANTL, de twee toekomstige medebewoners en de Vlaamse administratie voor het eerst officieel samen in het Huis van Oombergen. Op 24 april werd aan de erfpachthouder een voorstel voorgelegd voor de inhuizing van de drie organisaties. Contractueel heeft die zich immers geëngageerd om (een deel van) de verbouwingswerken op zich te nemen. Om dit complexe dossier te begeleiden, hebben de drie partners een coördinator aangesteld: Rik Vandecaveye zal de werken (vooral) technisch opvolgen en de contacten met Triginta en de administratie onderhouden. Na vele intense, soms heftige vergaderingen over plannen en voorstellen, kan de echte werf (letterlijk dus) beginnen in 2024.

Een van de zaken die met de nieuwe constellatie samenhangt, is het leegmaken van een aantal ruimtes, met name ook de bibliotheken. In functie daarvan organiseerde de KANTL in 2023 vier succesvolle boekverkoppen. Over de herbestemming van onze immense en gekoesterde boekenverzameling was al eerder beslist (in 2017 zijn de eerste boeken naar de Universiteit Gent overgeheveld), maar het blijft wrang om dit besluit concreet uit te voeren, zeker als het is om plaats te maken voor de collecties van anderen.

Drie sterke organisaties die gaan samenwonen, het is geen sinecure, maar het biedt ook opportuniteiten. Samen zijn we sterker in wat ons bindt: de liefde en het engagement voor taal, letteren en cultuur. In een weldoordachte communicatie moeten we deze meerwaarde ook uitdragen.

3.2 DE REGULIERE WERKING

Ook de reguliere werking van de KANTL draaide in 2023 op volle toeren. In het kader van het Vlaamse Leesoffensief ontving de KANTL een subsidie om haar rijk educatief aanbod rond de literaire canon en literair erfgoed uit te breiden. Martijn Dentant werkte dit zeer succesvol uit met een aantal ‘samenleesboekjes’ voor de richtingen dubbele finaliteit en arbeidsmarkt, het vroegere tso en bso.

De genootschapsvergaderingen gingen vanaf mei door in de tapijtenzaal, wat de interactie en de goedemelijkheid ten goede kwam. We konden genieten van boeiende lezingen en literaire salons, zestien in totaal, van Bart Vervaeck, Wannie Carstens, Philippe Hiligsmann, Stefan Hertmans, Walter Daelemans, Geert Buelens, Hans Smessaert, Marc van Oostendorp, Willy Vandeweghe, Mira Feticu, Geert van Istendael, Stefaan van den Bremt, Leen Huet, Frits van Oostrom, Luc Devoldere en Erik Vlaminck. Een in memoriam voor onze overle-

den ereleden werd uitgesproken door Willy Spillebeen voor Rudolf Van de Perre en door Erik Spinoy voor Michel Dupuis.

De openbare vergaderingen konden rekenen op een ruimer publiek. In ons kasteel in Beauvoorde herdachten we op 5 juli drie eeuwelingen: Christine D'haen, Gerard Reve en Ivo Michiels. Op 18 oktober werd de prijs voor poëzie uitgereikt aan Kreek Daey Ouwens en de prijs voor literatuurstudie ging naar Marlou De Bont. En op 19 april werden twee nieuwe leden geïnstalleerd: Lars Bernaerts, in opvolging van Piet Couttenier, en Els Beerten, in opvolging van Geert van Istendael.

Maar ook naast de reguliere vergaderingen was het Genootschap actief. De allereerste Taalpenning was voor Jozef Deleu, die op zaterdag 13 mei een gesmaakt huldeblijk kreeg. Eveneens op veel enthousiasme van een groot publiek konden de boekvoorstellingen bogen: Matthijs de Ridders Van Ostaijen-biografie (27 april); Frits van Oostroms Reynaertboek (26 mei); Stefan Hertmans' *Verzamelde essays* (21 oktober) en de monografie *Van hof naar kapel* van Tine De Koninck (9 oktober), een uitgave van de KANTL. Ook onze colloquia werden erg gesmaakt: over Vlaamse gebarentaal (12 mei); over en met Paul Claes (28 oktober) en over Virginie Loveling (2 december).

Intern werden drie nieuwe leden verkozen in opvolging van Willy Vandeweghe (Eline Zenner), Marcel De Smedt (Vanessa Joosen) en Frans De Haes (Daniel Cunin). Het bestuur werd versterkt, eerst met Marcel de Smedt en Ann Marynissen (15 maart), later nog met Dirk Geeraerts (15 november).

Op 17 november vond de eerste vergadering plaats van de nieuwe canoncommissie die een vernieuwde/herijkte literaire canon zal voorbereiden, die in 2025 het licht moet zien.

Tot slot nog dit: op 7 september zijn we bij minister-president Jan Jambon gaan pleiten voor een verhoging van onze dotatie. Hij heeft onze vraag gehonoreerd met een jaarlijkse verhoging van 200.000 euro. Een mooi slotakkoord van een boeiend en druk jaar en een hoopvolle aanzet voor een nieuw, niet minder spannend jaar.

Hoofdstuk 4.

Ledenwerking in 2023

4.1 DE LEDENVERGADERINGEN IN 2023

In 2023 vonden er elf ledenvergaderingen plaats, waarvan er twee (maart en november) het statuut van algemene vergadering hadden. Twee vergaderingen (zie 4.2) waren openbare vergaderingen. De gemeenschappelijke septembervergadering met de afdeling Menswetenschappen van de Koninklijke Vlaamse Academie van België vond plaats in het Paleis der Academiën in Brussel.

4.1.1 CHRONOLOGISCH OVERZICHT MET ABSTRACTS VAN LEZINGEN, LITERAIRE SALONS EN TOESPRAKEN

18 januari 2023

14u00. Middagvergadering: openingstoespraak van de voorzitter, waarvan de integrale tekst in hoofdstuk 10 te lezen is. Lezing van **Geert van Istendael**, ‘Dichters in de allestalige stad’

Al een jaar of twintig zien we stadsdichters optreden van Groningen tot Gent. Ook Brussel wilde een stadsdichter. Maar wie zou dat dan moeten zijn? Brussel is officieel tweetalig en feitelijk allestalig. Een meertalig Brussels Dichterscollectief werd opgericht. Onmiddellijk rees de volgende vraag. Wat kunnen dichters betekenen in deze versplinterde ruimte?

15 februari 2023

10u45. Ochtendvergadering: **Willy Vandeweghe**, ‘Over de transparantie van ondoorzichtige voorzetsels’

Wanneer het in het *Verhaal van Vlaanderen* over de jaren 50 van de vorige eeuw ging, had Tom Waes iets kunnen zeggen als:

- a. De leerlingen rekenden toen nog op een lei.

De dubbelzinnigheid zal wellicht iedereen opvallen, juist omdat de combinatie ‘rekenen op’ een dusdanig vaste verbinding geworden is, dat de letterlijke lezing

met ruimtelijke of locatieve invulling enig denkwerk veronderstelt. Men moet zich inleven in een situatie waar rekenen betrekking heeft op ‘rekenommen maken’, en waar de op-voorzetselgroep (PP) een locatie aanduidt die evengoed met schrijven verbonden had kunnen worden:

b. De leerlingen schreven toen nog op een lei.

Er is een lezing waarbij de op-groep geen locatieve interpretatie krijgt, maar eerder iets betekent als ‘vertrouwen op’. Die lezing dringt zich op wanneer de nominale groep (NP) een medespeler of participant noemt, d.w.z. een persoon, maar eventueel ook iets abstracts:

De leerlingen rekenden (a) op hun leraar / (b) op een mooi cijfer voor rekenen.

In die interpretatie spreken we van een voorzetselvoorwerp, een toepassing waarbij het voorzetsel van zijn letterlijke betekenis afgedreven is. Het is louter functioneel geworden, en enkel interpreteerbaar in combinatie met het werkwoord. Volgens veel grammatici hebben dgl. functionele voorzetsels uit zichzelf nauwelijks betekenis, en kunnen ze ook niet semantisch worden ingedeeld. Het zijn die functionele voorzetsels bij voorzetselvoorwerpen die het aandachtspunt vormen van deze lezing. We zullen zien dat de betekenis nog in verband gebracht kan worden met de oorspronkelijke locatieve toepassing, en dat er wel degelijk een indeling kan worden aangebracht, zij het met de nodige nuancering.

14u00. Middagvergadering: Mira Feticu, ‘Liefdesverklaring aan de Nederlandse taal’

Wie het Nederlands met de paplepel ingegoten heeft gekregen, is zich er niet van bewust hoeveel moed en doorzettingsvermogen het vergt om je deze taal en de cultuur eigen te maken. Het resultaat is bijna nog ingrijpender dan het gevecht zelf: het verandert je identiteit en je leven. Mira Feticu beschrijft het vallen en opstaan, de pijn en de vreugde van het nooit-voltooid proces.

15 maart 2023

10u45. Ochtendvergadering: Marc van Oostendorp, ‘Wat rijmt? En waarom?’

Het rijm in gedichten biedt een uniek perspectief op hoe een taal klinkt in de oren van haar gebruikers. Vooral voor de tijd van voor de twintigste eeuw (toen we nog geen opnameapparatuur hadden) biedt het een uniek perspectief. Ik laat dat zien aan de hand van ongeveer 200.000 gedichten uit alle tijden die ik uit de DBNL heb gehaald. Waarom rijmt ‘aan’ regelmatig op ‘raam’, maar ‘laat’

zelden op ‘raap’? En waarom is het rijmpaar ‘Lesbos / Ambos’ acceptabeler dan ‘Brugge / Zegge’? Waarom is ‘aan / gaan’ het populairste rijmpaar van het Nederlands? En hoezo staat het minst frequente rijmwoord meestal achteraan?

14u00. Algemene vergadering: Erik Vlamincck, ‘Iconen’

Iconen, de nieuwe roman van Erik Vlamincck, geeft een ontluisterende inkijk in de gang van zaken in een psychiatrisch centrum in het Vlaanderen van de jaren zeventig; dat is wat op de flaptekst staat. De KANTL-lezing focust op de realiteit achter de fictie en op het maakproces van een boek waarvan de auteur zegt dat het zijn heilige plicht was om het ooit te schrijven.

19 april 2023

10u45. Ochtendvergadering: Hans Smessaert, ‘Terminologische knelpunten bij de Nederlandse woordsoorten’

In mijn presentatie wil ik twee terminologische kwesties uit het domein van de Nederlandse woordsoorten aankaarten. Ten eerste beargumenteer ik – samen met collega’s Van Craenenbroeck en Vanden Wyngaerd in ons nieuwe handboek *Morfologie en Syntaxis* – waarom het zgn. voornaamwoordelijk bijwoord (eraan, hierbij, daarvoor, waarover...) geen woordsoort is, maar een erg ongelukkige benaming voor een syntactische constituent. Ten tweede pleiten we ervoor om het onderscheid bepaald-onbepaald te reserveren voor lidwoorden en (nominale) constituenten, en dus niet te hanteren in de context van de telwoorden (waar het een andere interpretatie krijgt) of in de context van de bijwoorden en de voornaamwoorden (waar alleen van een onbepaalde variant sprake is en niet van een bepaalde variant).

14u00. Middagvergadering: openbare installatie van nieuwe leden Lars Bernaerts (opvolger van Piet Couttenier, verwelkomd door Frank Willaert) en Els Beerten (opvolger van Geert van Istendael, verwelkomd door Erik Vlamincck). De laudatio’s en huldigingen zijn integraal te lezen in hoofdstuk 10.

17 mei 2023

10u45: Ochtendvergadering: Walter Daelemans, ‘ChatGPT, dichter of denker?’

ChatGPT heeft nog geen jaar geleden het collectief bewustzijn bereikt en roept sindsdien zowel hooggespannen verwachtingen als bezorgdheid op. Door te begrijpen hoe zo’n taalmodel werkt, kunnen we realistische verwachtingen creëren

en de technologie optimaal gebruiken. Gaat het om echt intelligent gedrag? Ontstaat er vanzelf gedrag dat niet in het model werd gestopt ('emergentie')? Is er een verband met menselijke intelligentie en creativiteit? De focus van mijn bijdrage is het gebruik van ChatGPT voor fictie: van de Rederijders over OuLiPo, Battus en David Bowie tot ChatGPT: dat werkt het best met sterke beperkingen op de vorm. Kan ChatGPT vorm en inhoud scheiden en maakt dat 'stijltransplantatie' mogelijk? En komen de 'hallucinaties' van ChatGPT misschien vanuit de algoritmische drang van de AI om esthetisch aantrekkelijke tekst te creëren eerder dan de waarheid te vertellen?

14u00. Middagvergadering: literair salon **Luc Devoldere**, 'Gesprek aan de rand van Azië'

'Daar ligt Lesbos, en dus Europa', zegt Selin. 'Het enige wat ons scheidt van de Grieken, is de godsdienst en de taal. Voor de rest zijn we dezelfde. We eten hetzelfde voedsel, luisteren naar dezelfde muziek, delen dezelfde spreekwoorden. Onze samenlevingen lijken op elkaar.' We staan op kaap Baba, het uiterste westpunt van Turkije en van Azië. De Grieken noemden het Kaap Lekton. Ze heeft me hier gebracht vanuit Istanbul over snelwegen waar ze hard rijdt.

21 juni 2023

10u45. Ochtendvergadering: literair salon **Frits van Oostrom** en Frank Willaert, 'De Reynaert. Leven met een middeleeuws meesterwerk'

Vorige maand verscheen het alom bejubelde boek *De Reynaert. Leven met een middeleeuws meesterwerk* van ons erelid Frits van Oostrom. Het boek gaat uitvoerig in op de stand van zaken in het Reynaertonderzoek, maar mijdt ook de vraag niet naar de betekenis die de Reynaert kan hebben voor de lezer vandaag. In een tweegesprek met de auteur zal Frank Willaert onder meer peilen naar de reden van diens fascinatie voor de Reynaert, naar de rol die de KANTL in het Reynaertonderzoek heeft gespeeld, naar de figuur van de raadselachtige Willem die Madocke maecte en naar de redenen waarom diens werk, samen met Multatuli's *Max Havelaar*, in een recente peiling weer eens als het onbetwiste hoogtepunt van de Nederlandstalige literatuur tevoorschijn kwam. Frits van Oostrom kennende zal hij ook zijn wedervragen hebben, zoals over de stand van het vak in Vlaanderen, het reilen en zeilen van de KANTL en wie weet de Canon van Vlaanderen.

14u00. Middagvergadering: lezing **Geert Buelens**, 'Nadenken over een topicale en neerlandofone literatuurgeschiedenis'

Laatst kondigde Geert Buelens in *de lage landen* aan bezig te zijn met een nieuwe literatuurgeschiedenis van de Nederlandstalige gebieden. In een interview op de website van datzelfde medium vermeldde hij begin april ook de werktitel: ‘Vrijheid en onderwerping. Een alternatieve geschiedenis van de Nederlandstalige literatuur sinds 1780’. Op 21 juni vertelt hij de Academie meer over de uitgangspunten, uitdagingen en onoverkomelijke problemen die hij ervaart bij het opzetten van dat project. Hij gaat er nadien graag over in gesprek met de leden van de Academie.

5 juli 2023

KANTeLing in Beauvoorde. Zie punt 4.2.

17 september 2023

11u00. Gezamenlijke vergadering KANTL-KVAB (Klasse Menswetenschappen) in het Paleis der Academiën in Brussel

Walter Daelemans, ‘Het taalvermogen van ChatGPT. Naar een nieuwe taalkunde op basis van generatieve taalmodellen?’

Veel taalkundigen (onder wie Chomsky) wijzen grote taalmodellen af als irrelevant voor de taalkunde. Deze modellen komen nochtans voort uit een lange traditie in de taalkunde en de informatiewetenschap, onder meer uit het werk van Zellig Harris, de leermeester van Chomsky. Ze worden door sommigen ook ernstig genomen als model van menselijke taalverwerving (bijvoorbeeld door Steven Piantadosi, Berkeley). We laten zien hoe deze taalmodellen inderdaad ‘emergent’ Chomsky’s principe van structuurafhankelijkheid leren en goed ‘langgeafstandsafhankelijkheden’ kunnen oplossen. Met *probing*-methodes kunnen we achterhalen welke grammaticale kennis taalmodellen als ChatGPT precies bezitten. We gaan ook in op recent onderzoek dat correlaties heeft gevonden tussen taalverwerking in het brein en de manier waarop taalmodellen taal leren.

Zoë Ghyselincx, ‘Wanneer de doden dicteren. Dodencommunicatie, magie en twijfel in Jean Cocteau’s *Orphée*-adaptaties (1926; 1950) en Hagar Peeters’ *Malva* (2015)’

Van oudsher hebben media-innovaties, gaande van het schrift, over de boekdrukkunst, de telegraaf tot de smartphone, een religieus of spiritueel verlangen geïnspireerd om de levenden en de doden met elkaar te verbinden. De oudste literaire bronnen verbeelden de technieken waarmee levenden afdalen in de onderwereld en bevatten gebeden die aan necromantische trancepraktijken

herinneren. Tegelijk, zo wil ik in deze voordracht aantonen, werpt de literaire verbeelding de vraag op naar de grenzen van mediatie in dodencommunicatie, oftewel van bemiddelaars en technieken die contacten tussen leven en dood mogelijk maken. Waar ligt de grens van hun kunnen en van de toelaatbaarheid van hun handelen? Aan de hand van een analyse van automatisch schrijven, trance spreken en onbetrouwbare bemiddelaars in Jean Cocteau's *Orphée*-adaptaties uit 1926 en 1950 en in de recente roman van Hagar Peeters, *Malva* (2015), belicht ik hoe de literair-artistieke verbeelding van dodencommunicatie het snijvlak van magie en twijfel blootlegt en de grenzen van het eigen creatieve potentieel aftast. Deze analyse biedt ons een opstapje om na te denken over de uitdagingen die de ontwikkeling van de diepfaketechnologie, de populariteit van mediamieke praktijken uit niet-westerse cultuurreligieuze ruimtes, en de groeiende trend aan postume communicatievormen in de palliatieve en rouwzorg ons vandaag stellen.

18 oktober 2023

*10u45. Ochtendvergadering: literair salon **Leen Huet**, *Dansen met Clio**

Tijdens het literair salon zal ik het hebben over de structuur van *Dansen met Clio*, een bundel essays over historische onderwerpen, van de elfde eeuw (Anna Comnena's biografie van haar vader, keizer Alexius Comnenus) tot de eenentwintigste (Harald Szeemann over 175 jaar België). *Dansen met Clio* gaat over het plezier dat de lezer kan beleven aan het verkennen van geschiedenis, zeker wanneer die niet ten dienste moet staan van een ideologie. Uiteraard zal ik ook enkele passages voorlezen.

*14u00. Plechtige openbare vergadering: **Stefan Hertmans**, 'Hoop als principe'*

In de lezing met als titel 'Hoop als principe' zal Stefan Hertmans het hebben over de moeilijkheid om iets te zeggen over de tijd waarin we zelf leven. Eén ding voelen we allen: dit is een tijd van overgang naar iets wat we nog maar heel gedeeltelijk beginnen te begrijpen. Allemaal zijn we getuigen, ook al weten we amper waarvan; in elk geval van onze moeilijk te ontcijferen actualiteit – en de verschuivingen die we elke dag voelen zonder ze te kunnen duiden. In deze lezing, net als in zijn essay, gaat Hertmans het avontuur aan om iets van de tijdgeest te grijpen, in een poging vast te leggen wat ons in de waan van de dag ontglipt.

15 november 2023

*10u45. Ochtendvergadering: lezing **W.A.M. Carstens**, 'Afrikaans in Suid-Afrika en Namibia: die stand van sake'*

Volgens die 1996-Grondwet van die Republiek van SA word daar sedert 1994 elf amptelike tale in SA gebruik. In die loop van Julie 2023 is Suid-Afrikaanse Gebaretaal as die 12de amptelike taal bygevoeg. Die gelyke gebruik van twaalf tale in 'n land is vanselfsprekend nie 'n maklike aangeleentheid nie. Die aanvaar van meertaligheid as grondwetlike voorskrif behels naamlik dat daar sekere stappe en prosesse in plek moet kom om dit waar te maak sodat mense hulle tale kan gebruik volgens hulle behoeftes en tradisies. Die probleem in SA is dat die taalbepalings veel belowe, maar dat dit in die daaglikse praktyk nie noodwendig gerealiseer word nie. Hoe raak hierdie konteks die status en gebruik van Afrikaans? Sedert 1994 was daar groot druk op Afrikaans op talle gebiede en in verskeie funksies van Afrikaans word tans bedreig. Ek sal heel kortliks agtergrond gee aan die hand van feite (o.m. statistiek) oor Afrikaans en dit dan beredeneer met die oog op die toekoms. In Suid-Afrika het Afrikaans wel nog amptelik die status van 'n amptelike taal, maar in Namibië word Afrikaans tans as lingua franca gebruik. Ek sal dit kortliks toelig en daarna enkele gedagtes opper oor Afrikaans se langtermyn-toekoms. Ek vertrou dat die praatjie informatief sal wees en die luisteraars insae sal gee in die belang van die gebruik van die eie taal in 'n meertalige land.

14u00. Algemene vergadering: lezing Philippe Hiligsmann, 'CLIL/immersie-onderwijs in Franstalig België'

In Franstalig België volgen momenteel meer dan 35.000 leerlinge CLIL-onderwijs. CLIL is een onderwijsvorm waarbij een zaakvak, zoals wereldoriëntatie en wiskunde, in een vreemde taal wordt aangeboden. De bedoeling bestaat erin de scholieren tweetalig te maken én ze tegelijkertijd vakinhoud bij te brengen. Om het taalleerproces en de taalleeruitkomsten van die leerlingen te onderzoeken, is in 2014 het GOA-project *Assessing Content and Language Integrated Learning (CLIL) in French-speaking Belgium: Linguistic, cognitive and educational perspectives* (Hiligsmann e.a. 2017) opgestart. In deze lezing is verslag gedaan van een reeks resultaten van dit multidisciplinair en longitudinaal project. De algemene onderzoeksvraag kan als volgt samengevat worden: Wat is de impact van CLIL-onderwijs op taalkundig, cognitief en sociaffectief vlak? Voor dit breed opgezette onderzoek zijn 928 leerlingen uit 22 scholen verspreid over heel Wallonië. De leerders zaten in het vijfde jaar van het lager resp. secundair onderwijs en hadden of het Engels of het Nederlands als CLIL-doeltaal. Als controlegroepen fungeerden naast Franstaligen uit het traditioneel, niet-CLIL-onderwijs, ook Nederlandstalige en Engelstalige leeftijdgenoten. Alle leerlingen hebben verschillende toetsen afgelegd om te peilen naar hun linguïstische competentie, hun cognitieve vaardigheden en hun emoties, attitudes en motivatie.

20 december 2023

10u45. *Ochtendvergadering*: literair salon **Stefaan van den Bremt** met Veerle Fraeters en Frank Willaert over *Leenman*

In zijn nieuwste poëziebundel *Leenman* reikt Stefaan van den Bremt de lezer zijn persoonlijke canon van de Nederlandse poëzie aan. Niet minder dan zestien gedichten uit deze bundel danken hun ontstaan aan zijn vertaling van Hadewijchs *Liederen* in het Spaans, die tot stand gekomen is in nauwe samenwerking met Veerle Fraeters en Frank Willaert. Al komen in *Leenman* ook dichters aan bod als Jacob Cats, Martinus Nijhoff, Jos De Haes en Lucebert. En toch eindigt de bundel met ‘Het ongeborn vers’, over het onvermogen om een gedicht te schrijven. ‘Brecht zei me’, zo noteerde Lucebert in 1954, ‘dat voor hem gedichten schrijven een uitzonderlijk moeilijke opgave was en een geslaagd gedicht gelijk stond met een geslaagde inbraak.’ Pleegt Stefaan van den Bremt een inbraak in het oeuvre van Hadewijch en andere, meer contemporaine dichters, of brengt hij hun een hommage? Veerle Fraeters en Frank Willaert zijn goed geplaatst om hierover met Stefaan van den Bremt in gesprek te gaan.

14u00. *Middagvergadering*: lezing **Bart Vervaeck**, ‘Van leesclub tot literaire kring. Het beeld van de leesclub in enkele recente romans’

Volgens recent onderzoek zitten leesclubs in de lift. Wat gebeurt er exact in dergelijke groepen? Wie maakt er deel van uit? Welke boeken worden gelezen, welke auteurs genieten de voorkeur? En algemener: hoe functioneren die kringen sociaal en cultureel? In deze lezing confronteer ik het onderzoek naar reële leesclubs met een persoonlijk onderzoek naar het beeld van die clubs in enkele recente Nederlandse romans. Centraal daarbij staan twee romans: *De leesclub* (2010) van Renate Dorrestein en *De literaire kring* (2007) van Maxim Februari.

4.1.2 HERDENKINGEN EN IN MEMORIAMS

Tijdens de ochtendvergadering van 17 mei bracht Willy Spillebeen een in memoriam voor Rudolf Van de Perre (27 juli 1934 – 6 mei 2023).

Tijdens de ochtendvergadering van 20 december bracht Erik Spinoy een in memoriam voor Michel Dupuis (28 december 1944 – 19 september 2023).

De teksten zijn integraal opgenomen in hoofdstuk 10.

4.2 OPENBARE MANIFESTATIES VAN DE ACADEMIE IN 2023

Openbare vergadering Beauvoorde, 5 juli 2023

Op 5 juli 2023 vond op het domein van Kasteel Beauvoorde het jaarlijkse zomerfestival van de KANTL plaats. Centraal stonden drie schrijvers die in 2023 honderd jaar geworden zouden zijn: Gerard Reve, Christine D'haen en Ivo Michiels. Auteurs, specialisten en acteurs bekeken of deze literaire reuzen ook probleemloos schrijvers van vandaag genoemd kunnen worden. Schrijver Christophe Vekeman en cultuurfilosoof Kris Pint lieten hun licht schijnen over Reve; dichter Astrid Haerens en literatuurwetenschapper Hans Vandevoorde deden hetzelfde voor Christine D'haen; dichter-performer Arno Van Vlierberghe en schrijver-journalist Lukas De Vos deelden hun fascinatie voor Ivo Michiels. Na de pauze lazen topacteurs Charlotte De Bruyne en Rashif El Kaoui werk voor van D'haen, Michiels en Reve. Sara Salvérius zorgde met haar accordeon voor muzikale verpozing. Het slotfeest vond plaats in de tuin van het kasteel.

Plechtige openingsvergadering, 18 oktober 2023

Tijdens het openbare namiddag gedeelte van deze vergadering werden twee prijzen uitgereikt. De KANTL-prijs voor Poëzie ging naar Kreek Daey Ouwens en de KANTL-prijs voor Literatuurstudie naar Marlou De Bont. Meer daarover is te vinden onder 4.4. De laudatio's en dankwoorden werden opgenomen onder hoofdstuk 10.

4.3 INSTALLATIEVERGADERINGEN

In 2023 werden twee nieuwe academieleden geïnstalleerd. Op 19 april werden Els Beerten en Lars Bernaerts feestelijk ingehaald tijdens een openbare middagvergadering van de KANTL. Els Beerten bracht hulde aan haar voorganger Geert van Istendael; Lars Bernaerts bracht op zijn beurt hulde aan Piet Couttenier.

De teksten van de toespraken bij de installaties werden integraal opgenomen onder hoofdstuk 10.

4.4 WETENSCHAPPELIJKE EN LITERAIRE PRIJZEN

4.4.1 WETENSCHAPPELIJKE PRIJS VAN DE KANTL

In 2023 werd de KANTL-prijs voor Literatuurstudie uitgereikt voor de periode 2019-2022. De prijs ging naar Marlou De Bont voor haar proefschrift *'Een zoete ontroering van medelyden'*. *Sentimentalisme in Hendrik Conscience's zedenromans* (Universität Wien/Universiteit Antwerpen, 2021).

De auteur van deze dissertatie wil Conscience's zedenromans op een vernieuwende, historiserende manier lezen vanuit een internationaal perspectief. Ze doet dat overtuigend in een helder gestructureerde studie. Probleemstelling en corpus zijn duidelijk geformuleerd en adequaat begrensd. Vooral de paragraaf 'Onderzoeksvragen' is een goed voorbeeld van de evenwichtige combinatie van breedte én focus in dit onderzoek. Het vervolg van de tekst maakt de hier gedane beloftes meer dan waar. Het pathos in Conscience's proza, zo betoogt De Bont, dient bestudeerd te worden vanuit 19de-eeuwse opvattingen over sentimentaliteit, en niet vanuit 20ste-eeuwse visies op de ontwikkeling van de Vlaamse roman en zijn sociale functies. Dat waren interpretaties die gevoeligheid automatisch associeerden met eenvoudige genres en een dito lezerspubliek. Conscience's internationale receptie wettigt een nieuwe, andere leeswijze, een historische lezing van zijn sentimentele pathetiek binnen een transnationaal perspectief op emotionerende vertelstrategieën. De Bont is goed op de hoogte van de recente *affective turn* in de cultuurwetenschappen en van de discussies daarover. Het sentimentalisme wordt bondig en helder afgebakend, als een fenomeen dat wereldbeeld, culturele codes en conventies, topoi en narratieve strategieën omvat. Bij Conscience is het een bewust gekozen middel om emotie én sociaal bewustzijn op te wekken. Conscience wordt overtuigend geplaatst binnen het Belgische literaire veld van zijn tijd, met aandacht voor o.m. uitgeefmilieus in een linguïstisch verdeeld land dat aanvankelijk toch een Belgisch-nationale cultuur nastreefde. Na het macroniveau van de institutionele inkadering geeft de studie ook een zorgvuldige discursieve analyse van Conscience's verhalende teksten en hun effecten op de lezer. Zo pleegt hij zich zeer visueel uit te drukken, wat door tal van passende illustraties nog wordt geaccentueerd. De theoretische basis voor de analyses wordt zorgvuldig gelegd, met verwijzingen naar o.m. de polysysteemtheorie, de habitustheorie van Bourdieu en de repertoirebenadering van Swidler. De analyses van de romans volgen diachroon op elkaar, van *Wat eene moeder lyden kan* (1841) tot en met *De schat van Felix Roobeek* (1878), en kunnen als voorbeeld dienen voor vergelijkbare corpora van andere auteurs in de 19de eeuw (bijvoorbeeld de dorpsnovellen). De receptie van het corpus in de kritiek en de literatuurgeschiedenis wordt trefzeker weergegeven. Ook stilistisch verdient deze studie een compliment. De schaarste aan jargon bij de bespreking

van de verschillende moderne theorieën doet weldadig aan. Bij herhaling wordt de lezer getroffen door het oplichten van interessante en elegant geformuleerde motieven, zoals de culturele en literaire knipogen in sommige hoofdstuktitels, woordgroepen als de ‘basisstructuur van de sentimentele retoriek’, het ‘liefdadige kijken’ dat het belang van visualisering en tevens de rol van gender én klasse in Consciences teksten demonstreert, ‘de verteller als wetenschapper’ over de relatie met de fysiologieën, ‘een hiërarchie van slachtoffers’, ‘narratief boekhouden’, enz. Het slot van de studie laat zien dat het onderzoek de beoogde doelen heeft bereikt. De ontwikkelingen in Consciences sentimentalistische retorica worden getraceerd, tegen de achtergrond van internationale evoluties, zowel in het literaire veld als bij het lezerspubliek. Er worden waardevolle suggesties gedaan voor verder onderzoek. ‘Deze studie wordt een referentiewerk’, aldus een van de juryleden.

Over de laureaat

Marlou De Bont is conservator moderne drukken in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Ze is ook werkzaam aan de Universiteit Antwerpen.

Laudatio en dankwoord

De laudatio, die werd uitgesproken door juryvoorzitter Arie Jan Gelderblom, en het dankwoord, dat werd uitgesproken door laureaat Marlou De Bont, zijn terug te vinden in hoofdstuk 10.

4.4.2 LITERAIRE PRIJS VAN DE KANTL

In 2023 werd de Prijs van de KANTL voor Poëzie uitgereikt voor de periode 2019-2022. De prijs ging naar Kreek Daey Ouwens voor haar poëziebundel *Guillaume* (Wereldbibliotheek, 2020).

Kreek Daey Ouwens heeft in de bundel *Guillaume* haar broer geportretteerd. Deze broer is niet zomaar iemand, hij heeft een beperking. Maar het thema van deze bundel is breder: hij gaat ook over inclusie en exclusie, over de verbale en non-verbale communicatie in een ontwricht kroostrijk gezin, over de spanningen tussen ouders onderling en tussen ouders en kinderen. Over macht en onmacht, verwarring en begrip. Alle perspectieven zijn heel geloofwaardig. Als lezer raak je erg betrokken bij deze figuur, die zonder stem is (wat ondersteund wordt door de illustraties van een figuur zonder mond), die bijwijlen iets groots heeft, massief aanwezig is, maar ook wendbaar, ongrijpbaar. De taal van Ouwens is nauwlettend, doordacht, niet gespeend van zwarte humor. De tekst bestaat uit

laconieke mededelingen en ogenschijnlijk onaanzienlijke observaties. De auteur heeft een groot gevoel voor dosering en theatraliteit. Ze maakt gebruik van soms schokkende, terugkerende woorden met een grote symbolische lading, zoals mes, riem, vader, bos. Ze heeft weinig woorden nodig om een complexe wereld te schetsen. Het kind en de volwassenen worden weergegeven in hun kleine herkenbare geluk maar ook in hun kilheid en afstandelijkheid. Bovenal heerst een existentiële eenzaamheid, die ontluisterend, weemoedig en aangrijpend is. Kreek Daey Ouwens heeft een toegankelijke bundel geschreven die de lezer niet onberoerd laat en hem aan het denken zet. Daarom heeft de jury besloten haar de vierjaarlijkse poëzieprijs van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren toe te kennen.

Tussen 2019 en 2022 werden ook de bundels *Liefslecht ding* van Frank Keizer, *Virgula* van Sasja Janssen en *Diamant zonder r* van Maria Barnas genomineerd.

Over de laureaat

Kreek Daey Ouwens is een Nederlandse schrijver en dichter. Ze bracht haar jeugd door in de Limburgse mijnstreek. In haar werk roept ze op fragmentarische wijze beelden en gebeurtenissen op uit haar jeugd en haar latere leven.

Laudatio en dankwoord

De laudatio, die werd uitgesproken door juryvoorzitter Dirk De Geest, en het dankwoord, dat werd uitgesproken door laureaat Kreek Daey Ouwens, zijn terug te vinden in hoofdstuk 10.

4.5 TAALPENNING

In 2023 voerde de KANTL de Taalpenning in, een gloednieuwe bekroning die elke twee jaar uitgereikt zal worden als erkenning voor een geleverde bijdrage aan de beoefening, de studie en de uitstraling van de Nederlandse taal. Naast de bestaande literaire en wetenschappelijke prijzen van de KANTL wil de Taalpenning vooral personen, organisaties of projecten onderscheiden die met een onvervangbare bijdrage en/of als ambassadeur in de brede samenleving het Nederlands hebben doen schitteren.

Over de laureaat

Jozef Deleu werd als eerste laureaat bekroond voor zijn uitzonderlijke verdiensten voor de Nederlandse taal en letteren. Deleu richtte in 2003 het poëzietijd-

schrift *Het Liegend Konijn* op, dat een unicum is in zijn genre: een tijdschrift dat uitsluitend aan poëzie gewijd is en enkel gedichten (geen interviews en beschouwingen) opneemt. Al twintig jaar lang schotelt *Het Liegend Konijn* een rijke selectie hedendaagse Nederlandstalige poëzie voor aan een breed geïnteresseerd publiek. Zo blijft Jozef Deleu eigenhandig de poëzie op de kaart zetten.

De allereerste Taalpenning van de KANTL werd op zaterdag 13 mei 2023 tijdens een feestelijk namiddagevenement met woord en muziek overhandigd aan de laureaat. De toespraken zijn integraal opgenomen in hoofdstuk 10 van dit *Jaarboek*.

4.6 WERKGROEP MEMORANDUM

In het najaar van 2023 werd een werkgroep memorandum samengesteld, die zich – in aanloop naar de verkiezingen – buigt over een memorandum van de KANTL. De werkgroep, bestaande uit Frank Willaert, Georges De Schutter, Lars Bernaerts, Jacques Van Keymeulen en Judith Van Doorselaer, zal een voorstel uitwerken voor het memorandum, dat in 2024 aan de genootschapsvergadering zal worden voorgelegd.

4.7 INTERACADEMISCHE PARTNERSCHAPPEN

4.7.1 KVAB

4.7.1.1 *Commissie NBW*

De KVAB geeft het *Nationaal Biografisch Woordenboek (NBW)* uit in samenwerking met de KANTL en de Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België. De reeks bevat de biografieën van overleden bekende (en minder bekende maar vermeldenswaardige) Belgen en personen die leefden op het grondgebied van het huidige België. De reeks werd gestart in 1964 en telt nu 25 delen en meer dan 3000 biografieën. Om de twee jaar verschijnt een nieuw deel.

Het NBW-project is aan vernieuwing toe wegens het terugtreden van Werner Waterschoot als voorzitter van de NBW-commissie en de pensionering (vanaf 1 juli 2023) van redactiesecretaris Hans Rombaut. Werner Waterschoot leverde onschatbare diensten door jarenlang op vrijwillige basis alle teksten te redigeren en te waken over de kwaliteit van het Nederlands. Hij verdient daarvoor onze grootste dankbaarheid. Ook andere verdienstelijke KANTL-leden van de commissie hebben ontslag genomen: Rik Van Gorp, Anne Marie Musschoot en

Frank Willaert. Als huidig vast secretaris is Jacques Van Keymeulen wel nog lid van het wetenschappelijk comité van het NBW.

4.7.1.2 Jonge Academie (JA)

België was in 2013 het twintigste land dat een Jonge Academie oprichtte. Sandra Van Puyvelde en Bart Vermang namen vanaf april 2023 de fakkel als covoorzitters van de Jonge Academie over van Jozefien De Leersnyder en Christophe Vandeviver. In 2023 werden dertien nieuwe leden verkozen.

In de adviesraad van de JA zetelden in 2023 voor de KANTL Frank Willaert en Wim Vandenbussche.

4.7.1.3 ACF

De Commissie van het Academisch Cultureel Forum bestaat hoofdzakelijk uit KVAB-leden, en behandelt in hoofdzaak KVAB-gebonden aangelegenheden. Van de KANTL wordt de vaste secretaris op de vergaderingen uitgenodigd.

4.7.2 ALL EUROPEAN ACADEMIES (ALLEA)

ALLEA is de overkoepelende vereniging van Europese Academies, voluit genaamd ALL European Academies (zie: www.allea.org). Vanaf het begin zijn KVAB en ARB daar lid van. De KANTL heeft sinds 2014 het lidmaatschap verworven. Voorzitter in 2023 was Antonio Loprieno (voorzitter van de Swiss Academies of Arts and Sciences); hij is dat sinds 2018.

Vaste secretaris Jacques Van Keymeulen is de vertegenwoordiger van de KANTL bij ALLEA. Hij sprak in naam van de KANTL de steun van het genootschap uit voor het opnemen van de Jonge Academie (Vlaanderen) als lid van ALLEA. De KANTL stemde ook in met de nieuwe juridische structuur van ALLEA.

4.7.3 EUROPEAN ALLIANCE OF ACADEMIES

Sinds 2021 is de KANTL ook lid van de European Alliance of Academies. Deze overkoepelende vereniging wil een netwerk van Europese kunstacademies en

culturele instellingen opzetten – een transnationale samenwerking die het belang van vrijheid in de kunsten verdedigt. Door nieuwe vormen van samenwerking steunen de deelnemende instellingen elkaar, en tonen ze solidariteit wanneer dat nodig is.

In 2023 zetelde Luc Devoldere namens de KANTL in de European Alliance of Academies. Op 26 en 27 augustus 2023 vertegenwoordigde Annelies Verbeke de KANTL als afgevaardigde op een conferentie in Cambridge getiteld ‘On Freedom of Artistic Expression in Literature in the 21th Century’. Zij had het over het vrije woord in tijden van woke en anti-woke, seksisme en racisme, en over commerciële tendensen die ervoor zorgen dat bepaalde genres, met name het kortverhaal, in het gedrang komen. Het verslag van haar deelname is opgenomen in hoofdstuk 10.

4.7.4 PLATFORM VOOR DE NEERLANDISTIEK

Als antwoord op de onheilsberichten m.b.t. wat sommigen de ‘crisis in de neerlandistiek’ noemen werd er begin 2019, naar het voorbeeld van de Nederlandse Raad voor de Neerlandistiek, een Platform voor de Neerlandistiek opgericht. Dit gebeurde op initiatief van de KANTL.

Het Platform verenigt neerlandici van verschillende instellingen, en maakt zo overleg mogelijk tussen de opleidingen. Het uiteindelijke doel van het platform is om tot een breed gedragen standpunt te komen omtrent de relevantie en toekomst van de neerlandistiek aan de Vlaamse universiteiten, en van het schoolvak Nederlands. En om, met vereende krachten, een plan voor versterking uit te denken.

Wim Vandenbussche en Frank Willaert vertegenwoordigen de KANTL in het Platform voor de Neerlandistiek, en fungeren als woordvoerder.

Ook in 2023 bleef de KANTL namens dit Platform betrokken bij de opvolgingsgesprekken die Axel Buyse op vraag van het Comité van Ministers van de Taalunie voerde over het ‘Actieplan voor de Neerlandistiek’.

4.8 AUTEURSGENOOTSCHAPPEN

4.8.1 ALGEMEEN

Vanaf 2020 organiseert de KANTL in opdracht van Literatuur Vlaanderen de toekenning van overheidssubsidies aan auteursgenootschappen. De werking van auteursgenootschappen sluit immers nauw aan bij de missie en expertise van de KANTL.

Om de werking van de auteursgenootschappen te helpen activeren en dynamiseren, zal de KANTL ook initiatieven ondernemen voor een gemeenschappelijke en overkoepelende werking.

Op die manier werken Literatuur Vlaanderen en de KANTL aan een geïntegreerd letterenbeleid, dat inspeelt op het versterken van literair erfgoed in Vlaanderen.

4.8.1.1 Ontmoetingsdag auteursgenootschappen

In het kader van die overkoepelende werking organiseerde de KANTL, op initiatief van en in samenwerking met het Louis Paul Boon Genootschap en het Letterenhuis, op vrijdag 27 oktober 2023 een ontmoetingsdag voor literaire genootschappen, stichtingen en verenigingen uit Vlaanderen en Nederland. De bijeenkomst vond plaats in het Antwerpse Letterenhuis en bestond uit lezingen, panelgesprekken en workshops. Het doel van de ontmoetingsdag was om de aanwezige genootschappen dichter bij elkaar te brengen en naar raakvlakken te zoeken in de werking rond literaire auteurs. De KANTL kan terugblikken op een succesvolle ontmoetingsdag waarin ze haar rol als ondersteuner en verdeler van subsidies voor auteursgenootschappen in de verf heeft kunnen zetten.

4.8.2 SUBSIDIERONDE WERKJAAR 2023

De dossiers voor werkjaar 2023 werden geëvalueerd door een beoordelingscommissie bestaande uit Leen van Dijck, Lut Missinne en Thomas Van der Goten. Het viel op dat dezelfde genootschappen die voor werkjaar 2022 een subsidieaanvraag hadden ingediend dat ook dit jaar hebben gedaan, al was het aantal projectsubsidieaanvragen wel lager. De commissie besliste op haar bijeenkomst op 27 januari 2023 om het bedrag van de basissubsidie voor werkjaar 2023 te verhogen naar € 1000, als een eenmalige tegemoetkoming in tijden van (energie)-crisis.

Na evaluatie van de ingediende dossiers werden de volgende subsidies toegekend:

Filip De Pillecyncomité: toekenning van € 1000 basissubsidie + € 1500 projectsubsidie

Guido Gezellegenootschap: toekenning van € 1000 basissubsidie

Guido Gezellekring: toekenning van € 1000 basissubsidie

Louis Paul Boon Genootschap: toekenning van € 1000 basissubsidie

Paul van Ostaijengenootschap: toekenning van € 1000 basissubsidie

Reynaertgenootschap: toekenning van € 1000 basissubsidie + € 1500 projectsubsidie

Stijn Streuvelsgenootschap: toekenning van € 1000 basissubsidie

4.8.3 SUBSIDIERONDE WERKJAAR 2024

In 2023 werd tevens de subsidieronde voor het werkjaar 2024 georganiseerd. Acht auteursgenootschappen dienden voor de deadline van 15 november 2023 een dossier in:

Filip De Pillecyncomité: aanvraag ingediend voor € 750 basissubsidie + € 1500 projectsubsidie

Guido Gezellegenootschap: aanvraag ingediend voor € 750 basissubsidie + € 1500 projectsubsidie

Guido Gezellekring: aanvraag ingediend voor € 750 basissubsidie + € 1500 projectsubsidie

Louis Paul Boon Genootschap: aanvraag ingediend voor € 750 basissubsidie + € 1500 projectsubsidie

Reynaertgenootschap: aanvraag ingediend voor € 750 basissubsidie + € 1500 projectsubsidie

Stijn Streuvelsgenootschap: aanvraag ingediend voor € 750 basissubsidie

Herdenkingscomité Karel Van de Woestijne: aanvraag ingediend voor € 750 basissubsidie

René De Clercqgenootschap: aanvraag ingediend voor € 750 basissubsidie

De subsidiedossiers worden telkens in januari geëvalueerd door de beoordelingscommissie.

Hoofdstuk 5.

Wetenschappelijke werking

De KANTL is een cultureel-wetenschappelijke overheidsinstelling, een onafhankelijk en multidisciplinair genootschap, met rechtspersoonlijkheid. De Academie heeft als doel de studie, beoefening en bevordering van de Nederlandse taal en de Nederlandse letterkunde. Deze missie is decretaal vastgelegd.

5.1 PERIODIEKE PUBLICATIES VAN DE ACADEMIE

5.1.1 JAARBOEK VAN DE KANTL

In augustus 2023 verscheen *Jaarboek 2023*, onder redacteurschap van Thomas Van der Goten. Het *Jaarboek* beschrijft de stand van zaken in verband met de Academie op 1 januari van het genoemde jaar; de informatie over de werking betreft het voorafgaande kalenderjaar.

De prijs per deel bedraagt € 20 exclusief verzendkosten. Nog verkrijgbaar: 1991 en de volgende delen, voor € 11,00.

5.1.2 VERSLAGEN & MEDEDELINGEN

In 2023 verscheen een dubbelnummer van V&M: Vol. 132 nr. 1 (2022), met een themanummer gebaseerd op het KANTL-colloquium over Bredero, onder redactie van Arie Jan Gelderblom en Marc Van Vaeck, en Vol. 132 nr. 2 (2022), met losse artikelen van Luc Van Durme, Marcel De Smedt en Bart Eeckhout.

Vanaf jaargang 2021 verschijnen per jaargang telkens twee in plaats van drie afleveringen, die eerst afzonderlijk online verschijnen via www.verslagenmededelingen.be en vervolgens gebundeld gedrukt worden. Een dubbelnummer van *Verslagen & Mededelingen* kost € 30,00 en kan worden besteld via het secretariaat van de KANTL of via www.skribis.be.

5.2 MONOGRAFIEËN EN VERZAMELWERKEN

De KANTL geeft wetenschappelijk en essayistisch werk uit op het gebied van de Nederlandse taal- en letterkunde. Daarnaast publiceren we ook studies in verband met de bredere cultuur en geschiedenis van het Nederlandse taalgebied. Onze publicaties vormen zo een waardevolle aanvulling op de schaarse taal- en letterkundige uitgaven die binnen het commerciële circuit kunnen verschijnen. Om bepaalde aspecten van onze wetenschappelijke uitgeverij beter te stroomlijnen werken we sinds september 2016 samen met Universitaire Pers Leuven. Daardoor kunnen we ons nog beter op de acquisitie en evaluatie van manuscripten en de redactionele begeleiding van auteurs concentreren.

Een overzicht van alle publicaties van de KANTL is raadpleegbaar op kantl.be/werking/publicaties.

Publicaties bestellen kan via de boekhandel of (voor nieuwe publicaties) via de website van de Universitaire Pers Leuven: upers.kuleuven.be.

De KANTL publiceerde in 2023 één nieuwe titel.

5.2.1 TINE DE KONINCK, *VAN HOF NAAR KAPEL: FRANSE AIR-DE-COUR-MELODIEËN IN ZEVENTIENDE-EEUWSE LIEDBOEKEN UIT DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN*

Over het boek

Zeventiende-eeuwse geestelijke liedboeken uit de Zuidelijke Nederlanden bevatten opvallend veel liederen op *air-de-cour*-melodieën. Om de katholieke bevolking het geloof te laten uitzingen, schreven geestelijken volgens het principe van de contrafactuur nieuwe liedteksten op *airs de cour*, contemporaine profane liederen gecomponeerd door roemrijke musici aan het Franse hof.

Van hof naar kapel legt een interessant spanningsveld bloot: enerzijds veroordeelde de Kerk de *air de cour* als profane modetrend in de muziek en anderzijds gebruikte ze die zelf wel voor eigen doeleinden. Auteur Tine De Koninck onderzoekt daarbij hoe het liedgenre onze gewesten bereikte en hoe de liederen aan populariteit wonnen en zich verspreidden in onze liedcultuur.

Over de auteur

Tine De Koninck is doctor in de Nederlandse letterkunde (vroegmoderne tijd) verbonden aan de Universiteit Antwerpen. *Van hof naar kapel* is de uitgave van

het proefschrift dat zij in september 2021 verdedigde aan de Universiteit van Antwerpen.

De presentatie

Op maandagavond 9 oktober 2023 werd de monografie van Tine De Koninck feestelijk voorgesteld in de KANTL. Na een verwelkoming door Frank Willaert en enkele Franse *airs de cour*, gezongen door het vocaal ensemble Lyra Antiqua, gaf Olga van Marion (Universiteit Leiden) een lezing over vroegmoderne liedboeken. Daarna werd het eerste exemplaar van het boek door de auteur uitgereikt aan promotor Hubert Meeus.

5.3 DE WERKING VAN HET KANTL-ONDERZOEKSCENTRUM CTB IN 2023

In 2023 werd de samenstelling uitgebreid van de stuurgroep die zich beraadt over de toekomst van het CTB en met name de inhoudelijke koers die wordt gevaren. De stuurgroep bestaat uit Jacques Van Keymeulen (voorzitter), Piet Couttenier, Walter Daelemans, Dirk De Geest, Georges De Schutter, Marcel De Smedt, Yves T'Sjoen, Willy Vandeweghe en Rik Vosters. De bijeenkomsten van de stuurgroep worden bijgewoond door personeelsleden Mario Van Assche en Judith Van Doorselaer.

Aan deze denktank werd gevraagd om tegen maart 2024 een advies te formuleren m.b.t. de noden in het veld en de kansen voor het CTB, rekening houdend met de bestaande budgettaire beperkingen.

Aan de online editie van Guido Gezelles correspondentie werden in het kader van het deelproject *Vrouwen van papier* meer dan 400 brieven met vrouwelijke correspondenten toegevoegd. Het CTB leverde eveneens ondersteuning voor de door de UGent uitgevoerde emotie- en sentimentanalyse op alle reeds gepubliceerde brieven. Eind 2023 waren er dat bijna 2000.

Er werden ook enkele correcties aangebracht in het online Toponymisch Woordenboek van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen.

5.4 BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF

In 2023 werd, onder begeleiding van ondervoorzitter Dirk De Geest en medewerker Annick Florin, verder gewerkt aan de herbestemming van de KANTL-bibliotheek. Ook de inbreng van vrijwilligers Toon Van de Walle, Christine Dierinck en Inge Van Vlierbergh in de werkzaamheden was bijzonder groot.

De titels die zich nog niet in de collectie van de Universiteitsbibliotheek Gent bevonden, werden klaargemaakt voor een overheveling. Voor de dubbels werd gezocht naar de best mogelijke bestemming. Er vonden succesvolle boekenverkopingen plaats op 11 en 12 februari 2023, op 3 en 4 juni 2023 en op zaterdag 9 december.

In 2023 werd met de Universiteitsbibliotheek Gent nog geen akkoord bereikt over de handschriften en kostbare werken. Die maken voorlopig dus nog geen deel uit van de overdracht.

Voor het archief geldt dat waar mogelijk wordt gezocht naar andere instellingen die de originele documenten kunnen bewaren in de juiste klimatologische omstandigheden.

Op 26 januari 2023 gebeurde een overdracht naar het Letterenhuis van in totaal 45 strekkende meter archief:

- Archief Fondsprijzen
- Archief Prijsvragen
- Archief Lodewijk De Raet
- Archief Hippoliet Meert
- Archief Lode Delpire
- 30 archiefdozen met correspondentie, juryverslagen etc. over de fonds- en wetenschappelijke prijzen

5.5 MEDEWERKING AAN LITERATUURGESCHIEDENIS.ORG

In 2021 nodigde de Nederlandse Taalunie de KANTL uit om enkele leden af te vaardigen om deel uit te maken van de redactieraad van de website literatuurgeschiedenis.org. Deze website biedt kennis, verdieping en inspiratie voor leraren en leerlingen in Nederland en Vlaanderen. De site is specifiek ontwikkeld voor leerlingen in de bovenbouw van het Nederlandse voortgezet onderwijs en de derde graad van het Vlaamse secundair onderwijs en wordt ook gebruikt door

(eerstejaars)studenten en andere belangstellenden in het Nederlandse taalgebied. De site werd in 2020 vernieuwd door de KB en de Taalunie. Twee KANTL-leden, Dirk De Geest en Lut Missinne, namen in 2021 het lidmaatschap van de adviescommissie van literatuurgeschiedenis.org op zich en zetten hun engagement verder in 2023.

Hoofdstuk 6.

Evenementen en culturele activiteiten

De KANTL wil een open huis zijn. Ze organiseert heel wat evenementen in haar eigen Academiegebouw, en organiseert daarnaast samen met allerlei partners verschillende evenementen buitenshuis. Dit past binnen haar decretale missie om ‘publieksparticipatie in cultuur en wetenschap te bevorderen door openbare activiteiten te organiseren’. In dit hoofdstuk volgt een overzicht van de KANTL-evenementen in 2023.

6.1 STUDIEDAGEN EN LEZINGEN

6.1.1 COLLOQUIUM VLAAMSE GEBARENTAAL (12 MEI 2023)

De afgelopen jaren werd er aan onze universiteiten en onderzoekscentra taalkundig onderzoek verricht naar de Vlaamse Gebarentaal. Op vrijdag 12 mei 2023 werden de grootste onderzoeksmijlpalen gepresenteerd op een studiedag in de KANTL, op initiatief van vaste secretaris Jacques Van Keymeulen en in samenwerking met dr. Batrijs Wille (KU Leuven/UGent). Verschillende onderzoekers bogen zich in korte lezingen over de onderzoeksvragen die hen de afgelopen jaren bezighielden en nog bezighouden i.v.m. de Vlaamse Gebarentaal. Ze maakten een analyse van de situatie en reflecteerden over de wensen voor de toekomst.

6.1.2 INSPIRATIEDAG: LITERAIRE HELDEN IN DE KLAS (11 OKTOBER 2023)

Literaire helden in de klas is een inspirerende bijscholing voor leerkrachten Nederlands en studenten uit de lerarenopleiding, met focus op de tweede en derde graad van het secundair onderwijs aso, bso, kso en tso. In een gevarieerd programma aan lezingen en workshops konden leerkrachten effectieve benaderingen en methoden ontdekken om (canon)literatuur tot leven te brengen in het klaslokaal en de betrokkenheid van leerlingen bij literatuur te vergroten.

6.1.3 LEZING STEFAN HERTMANS TIJDENS OPEN KANTL (18 OKTOBER 2023)

Op woensdag 18 oktober opende de KANTL haar nieuwe werkjaar met een openbaar namiddag gedeelte, met de uitreiking van de KANTL-prijzen en een lezing van Academielid Stefan Hertmans over zijn meest recente essay *Verschuivingen* (De Bezige Bij, 2022). In de lezing met als titel ‘Hoop als principe’ had hij het over de moeilijkheid om iets te zeggen over de tijd waarin we zelf leven. Net als in zijn essayistiek als geheel ging Hertmans het avontuur aan om iets van deze tijdgeest te grijpen, in een poging vast te leggen wat ons in de waan van de dag ontglipt.

6.1.4 HOMMAGE AAN PAUL CLAES (28 OKTOBER 2023)

Ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van Paul Claes, een van de veelzijdigste, productiefste en avontuurlijkste letterkundigen van de Lage Landen, organiseerde de KANTL op zaterdag 28 oktober een symposium over Claes en diens werk én een literair programma rond zijn nieuwste boek *Ouroboros*, het verrassende vervolg op de *Odysee* van Homeros.

Dit KANTL-evenement kwam tot stand in samenwerking met Classica Vlaanderen, Griekenlandcentrum (UGent), Hic et Nunc, *Kleio*, Vereniging Leerkrachten Oude Talen en uitgeverij KLEIN.

6.1.5 COLLOQUIUM VIRGINIE LOVELING (2 DECEMBER 2023)

Op 1 december 2023 was het honderd jaar geleden dat Virginie Loveling overleed. Om haar nagedachtenis te vieren, organiseerde de KANTL op initiatief van Annelies Verbeke, Anne Marie Musschoot en Piet Couttenier op zaterdag 2 december een colloquium met academici en schrijvers.

In de voormiddag plaatsten vijf academische sprekers (Piet Couttenier, Ludo Stynen, Elisabeth Leijnse, Lars Bernaerts en Maaïke Meijer) tijdens een wetenschappelijk luik het belang van Loveling in context. Dit gedeelte werd gemodereerd door Anne Marie Musschoot. Na de middag bespraken vijf hedendaagse auteurs (Peter Theunynck, Leen Huet, Manon Uphoff, Annelies Verbeke en Bert Van Raemdonck) Lovelings veelzijdige werk. Dit gedeelte werd gemodereerd door Yves T’Sjoen.

6.2 BOEKPRESENTATIES

6.2.1 PERSPECTIEVEN OP HET WERK VAN PAUL VAN OSTAIJEN (27 APRIL 2023)

Op donderdag 27 april stelde Matthijs de Ridder zijn langverwachte biografie *Paul van Ostaijen. De dichter die de wereld wilde veranderen* voor in de KANTL. De biografie ging eerst in gesprek met KANTL-lid Lut Missinne, vervolgens werd vanuit verschillende perspectieven het werk van Van Ostaijen toegelicht: na de biografie ook de vertaler, de leerkracht, de dichter en de uitgever. Hoe kijken zij naar Paul van Ostaijen? Wat betekent hij voor hun werk? De persoonlijke pleidooien kwamen van Matthijs de Ridder, Murat Faruk Kolcu, Heidi Delaere, Gaea Schoeters en Julie Verhaert.

De boekvoorstelling was een initiatief van Poëziecentrum, de KANTL en de uitgeverijen Pelckmans en Querido.

6.2.2 BOEKVOORSTELLING: FRITS VAN OOSTROM, *DE REYNAERT. LEVEN MET EEN MIDDELEEUWS MEESTERWERK* (26 MEI 2023)

Op 26 mei stelde Frits van Oostrom zijn boek *De Reynaert. Leven met een middeleeuws meesterwerk* voor in de KANTL. Samen met KANTL-lid Frank Willaert en Rik Van Daele van het Reynaertgenootschap praatte Van Oostrom over hoe het is om, zoals de ondertitel van het boek luidt, te leven met hét meesterwerk van de Nederlandse middeleeuwse letterkunde, en misschien wel van de hele Nederlandse literatuur. De hele avond werd ondersteund met voordrachten uit de Middelnederlandse tekst door Frank Willaert.

De boekpresentatie was een initiatief van Uitgeverij Prometheus, in samenwerking met de KANTL.

6.2.3 BOEKVOORSTELLING: PAUL CLAES, *CANON VAN DE NEDERLANDSE POËZIE* (17 JULI 2023)

In het kader van Zomerlief gaat vreemd, het literaire gedeelte van het Trefpuntfestival dat jaarlijks tijdens de Gentse Feesten door de KANTL wordt georganiseerd, werd op 17 juli de *Canon van de Nederlandse poëzie* gepresenteerd. Auteur-samensteller Paul Claes ging in gesprek met Anneleen De Coux, redactielid van *Poëziekrant*. De boekvoorstelling werd georganiseerd door Poëziecentrum.

6.2.4 BOEKVOORSTELLING: TINE DE KONINCK, *VAN HOF NAAR KAPEL* (9 OKTOBER 2023)

Op maandag 9 oktober presenteerde Tine De Koninck haar monografie *Van hof naar kapel. Franse air-de-courmelodieën in zeventiende-eeuwse liedboeken uit de Zuidelijke Nederlanden* in de KANTL. Zie 5.2.1.

6.2.5 BOEKVOORSTELLING: STEFAN HERTMANS, *DE ESSAYS 1982–2022* (21 OKTOBER 2023)

Naar aanleiding van de verschijning van de bundeling *De essays 1982–2022* hield een handvol denkers op zaterdag 21 oktober in de KANTL de essays van Stefan Hertmans tegen het licht.

Suzanne Holtzer van uitgeverij De Bezige Bij ging met Stefan Hertmans en Johan Reyniers in gesprek. Daarna wisselden enkele bijzondere gasten met de auteur van gedachten over centrale thema's: KANTL-lid Anne Marie Musschoot en Marlies De Munck belichtten Europese literatuur en muziek, KANTL-lid Hind Fraihi en Ignaas Devisch hadden het over maatschappelijke ontwikkelingen en filosofie.

De avond was een organisatie van de KANTL en uitgeverij De Bezige Bij.

6.3 CULTURELE ACTIVITEITEN

6.3.1 RONDLEIDINGEN OP ERFGOEDDAG

Op zondag 23 april 2023 vond Erfgoeddag plaats, het jaarlijks terugkerende toonmoment voor de cultureel-erfgoedsector in Vlaanderen en Brussel waarbij het roerend en immaterieel erfgoed centraal staat. Erfgoeddag wordt georganiseerd door FARO en zette voor de editie van 2023 het dierenrijk in de kijker.

Ook de KANTL opende op Erfgoeddag haar deuren en bood drie rondleidingen door haar gebouw aan. Het interieur van het Academiegebouw kent immers vele 'beestige' details: dieren komen op een aantal plaatsen in het gebouw voor (op de plafonds, de tapijten...) en kunnen eveneens de aanleiding vormen om het over de dieren in de Nederlandstalige literatuur te hebben, zoals de vos Reynaert. Personeelslid Nicolas Leus leidde de rondleiding in goede banen en voorzag, met de gedetailleerde gids van KANTL-lid Leen Huet in de hand, elke ruimte in het gebouw van de nodige geschiedkundige en anekdotische stoffering.

6.3.2 APERITIEFFESTIVAL ‘ZOMERLIEF GAAT VREEMD’

Na veertig intieme gesprekken en vijf jaar feestelijke trouw besloot Literair Zomerlief, het literaire gedeelte van het Trefpuntfestival dat jaarlijks tijdens de Gentse Feesten door de KANTL wordt georganiseerd, om vreemd te gaan. De vertrouwde stek in het Academiegebouw werd opengesteld voor Gentse literaire organisatoren van diverse pluimage. Voor het eerst stonden er ook een aantal namiddagssessies voor een jonger publiek op het programma. Literair Zomerlief was ook in 2023 weer een coproductie van de KANTL, Trefpunt vzw en het Vermeeylenfonds.

6.3.3 RONDLEIDINGEN OP OPEN MONUMENTENDAG

Op zondag 10 september stonden de deuren van het Huis van Oombergen wagenwijd open voor bezoekers op Open Monumentendag. Medewerkers van de KANTL gaven uitleg over het fraaie gebouw en over de werking van de Academie toen en nu.

6.3.4 DOENERS- & (OM)DENKERSFESTIVAL #GENT2030

In 2030 is Gent kandidaat om Culturele Hoofdstad van Europa te worden. Om deze kandidatuur kracht bij te zetten, organiseerde de stad begin oktober het Doeners- en (om)denkersfestival. In het kader daarvan gaf vaste secretaris Jacques Van Keymeulen twee sessies over (Gents) dialect: Het Gentse Taaleiland: Waarom is Gents een taaleiland in het Vlaamse dialectlandschap? Wat zijn dialecten en hoe is het Gents vertegenwoordigd in Vlaanderen? Wat zijn ‘Burgergents’ en ‘Platgents’? En had je al van ‘Nieuwbrugs’ gehoord? Spreken we nog Gents in 2030? Hoe bepaalt dialect onze identiteit en ons thuisgevoel? Hoe beïnvloedt stadsontwikkeling en migratie onze tongval? Welke rol moet het Gentse dialect spelen bij onze kandidatuur voor Gent als Culturele Hoofdstad van Europa?

6.4 SCHRIJVERSWERKPLEKKEN EN LEESPLEKKEN

6.4.1 DE SCHRIJVERSWERKPLEK IN HET ‘TORENPAVILJOEN’

In 2014 werden twee sfeervolle kamers, met een mooi uitzicht op de historische binnenstad, ingericht als schrijverswerkplekken. Vanaf 1 januari 2015 konden

schrijvers gebruikmaken van een werkplek in de koepel van het Academiegebouw. In 2020 werd ook een voormalige kantoorruimte opgeknapt en ter beschikking gesteld.

In 2023 maakten auteurs Roderik Six en Sien Volders gebruik van onze schrijfruimtes.

6.4.2 HET SCHRIJVERSVERBLIJF IN BEAUVOORDE (ZIE WEBSITE KASTEEL BEAUVOORDE)

In het najaar van 2019 stelde Herita vzw de gloednieuwe schrijversresidentie in Beauvoorde ter beschikking. De creatieve werkplek bevindt zich in het voormalige schoolgebouw, net naast het prachtige kasteel en met zicht op het charmante en rustieke dorpscentrum van Wulveringem. De residentie werd als moderne studio ingericht en biedt schrijvers, kunstenaars en andere creatieve geesten een plek om in alle rust en in een prachtig historisch kader te werken. Ook de plaats Beauvoorde is niet toevallig gekozen: het kunstenaarsdorp heeft een lange traditie van literaire verblijven en gastbezoeken.

De schrijversresidentie van Kasteel Beauvoorde is een unieke dorpswoning naast het park en biedt de mogelijkheid om te overnachten. Naast een ruime werkkamer is er een slaapkamer, keuken en badkamer voorzien. De residentie biedt hedendaags comfort met centrale verwarming en internet en bevindt zich op de eerste verdieping. De ramen bieden een knap zicht op de rustieke omgeving. Een extra troef is de aanwezigheid van twee boekenwinkels op de gelijkvloerse verdieping en de nabijheid van het kasteelpark. Inspiratie kan je hier niet tekortkomen.

Schrijvers in residentie in 2023:

30/01-13/02: Katrien Ryserhove

01/05-07/05: Iduna Paalman

6.4.3 LEKKER LEZEN IN DE KANTL

Elke eerste en derde maandag van de maand kunnen geïnteresseerden in stilte komen lezen in het prachtige gebouw van de KANTL. Het Rode Salon is dan open van 14 uur tot 16 uur. Het Academiegebouw vormt zo een rustige plek om te ontsnappen aan de drukte van de Vrijdagmarkt en Sint-Jacobs.

<https://www.gentleest.be/leesplekken/kantl>

Hoofdstuk 7.

Canonwerking

7.1 INLEIDING

In 2021 werd een nieuwe beheersovereenkomst (2021-2025) afgesloten tussen Literatuur Vlaanderen en de KANTL met als doelstelling ‘Leesbevordering van en door literair erfgoed’. Deze beheersovereenkomst omvat enerzijds de canonwerking van de KANTL (25.000 euro), en anderzijds de subsidiëring van de auteursgenootschappen (15.000 euro; zie hoofdstuk 4.6).

2023 was het jaar waarin de KANTL – nog sterker dan de voorgaande jaren – de kaart van het onderwijs trok. Ze lanceerde het project De Samenlezing, een didactische methode rond interactief voorlezen. Met de canonmiddelen die via Literatuur Vlaanderen jaarlijks ter beschikking worden gesteld, gaf de KANTL dit waardevolle project op tal van manieren een bredere weerklank binnen het geïntegreerde Leesoffensief en kon ze bovendien een van haar kerntaken verder uitvoeren, namelijk de promotie van de literaire canon. Wat de publiekswerking betreft, zette de KANTL in 2023 bewuster in op langlopende, duurzame projecten en koos ze ervoor om aan te haken bij eeuwfeesten, jubilea en andere actuele sleutelmomenten, omdat de weerklank van canonieke auteurs en teksten bij het publiek rond dergelijke momenten veel sterker is.

7.2 LITERAIRE CANON IN DE KLAS

7.2.1 ACHTERGROND

In het kader van het Vlaamse Leesoffensief ontving de KANTL in 2022 een bijkomende subsidie om haar educatief aanbod rond de literaire canon en literair erfgoed uit te breiden. In het bijzonder is er nood aan geschikt dynamisch lesmateriaal voor de leeftijdsgroep die het volgens de PISA-resultaten steeds moeilijker heeft met begrijpend lezen en leesmotivatie (namelijk leerlingen uit de tweede en derde graad van het secundair onderwijs), meer specifiek de richtingen dubbele finaliteit en arbeidsmarkt (het vroegere tso en bso).

Om dit leesbevorderingsproject mee vorm te geven en uit te werken, stelde de KANTL van april 2022 tot april 2023 educatief medewerker Martijn Dentant (0,4 vte) aan. De focus van het project kwam op het samen lezen van verhalen te

liggen, waarbij de leerkracht voorleest en de leerlingen uitnodigt tot gesprekken over hun eigen mening en ervaringen.

7.2.2 DE SAMENLEZING

Gebruikmakend van die afzonderlijke subsidie binnen het Leesoffensief breidde de KANTL haar educatief aanbod over de literaire canon ook in 2023 uit, in de vorm van het project dat voortleeft onder de naam De Samenlezing. Er werd een concrete, didactisch verantwoorde methode rond interactief voorlezen in de klas ontwikkeld. De methodiek is in de eerste plaats gericht op leerlingen uit de tweede en derde graad van het secundair onderwijs, meer specifiek de richtingen dubbele finaliteit en arbeidsmarkt, maar is tegelijk universeel genoeg om ook in andere richtingen te worden ingezet. De methodiek is in het bijzonder geschikt voor leerlingen met een leesbeperking of met een andere moedertaal, en stimuleert ook open gesprekken over teksten, waardoor diversiteit binnen de klas wordt erkend en gewaardeerd. Er werd ook een nieuwe website gelanceerd, als tegenhanger voor literairecanon.be, namelijk literairecanonindeklas.be. Er werden vier kant-en-klare leermiddelen rond sleutelwerken uit de Nederlandse literatuur uitgewerkt, een inspiratiegids met ideeën rond het praktisch inzetten van dit materiaal in de klas en briefings voor leerkrachten per leermiddel. Ook werd een online videoreeks rond voorlezen gecreëerd, ter ondersteuning van leerkrachten.

Na de initiële lancering van het project De Samenlezing werd beslist om blijvend in te zetten op de verspreiding van het project onder leerkrachten. Het aanbieden van kwalitatief materiaal is slechts de eerste stap; om ervoor te zorgen dat dit project écht ingang vindt, moet dit natuurlijk gepaard gaan met een (langlopende) promotiecampagne. Er werden doelgerichte communicatiestrategieën opgezet om leerkrachten in Vlaanderen op de hoogte te brengen van de beschikbare materialen. Om een community van leerkrachten op te richten om het gebruik van de leermiddelen te bevorderen en interactie tussen leerkrachten mogelijk te maken, werd bovendien een samenwerking met *Knack* opgezet.

7.3 ACTIVITEITEN

7.3.1 LITERAIRE HELDEN IN DE KLAS – INSPIRATIEDAG VOOR HET ONDERWIJS (11 OKTOBER 2023)

Hoe ga je als leerkracht creatief aan de slag met literatuur? Op 11 oktober kwamen leraars van overal uit Vlaanderen (2de en 3de graad secundair onderwijs,

aso, bso, kso en tso) en studenten uit de lerarenopleidingen inspiratie opdoen tijdens de vierde editie van Literaire helden in de klas. Ze ontdekten effectieve benaderingen en methoden om (canon)literatuur tot leven te brengen in het klaslokaal en de betrokkenheid van leerlingen bij literatuur te vergroten. Het programma kon individueel worden samengesteld en bestond uit de volgende sessies:

Literaire canon in de klas – Martijn Dentant (educatief medewerker voor de KANTL en ex-leerkracht Nederlandse taal en literatuur aan de Britse School van Brussel)

In 2023 lanceerde de KANTL, met steun van Literatuur Vlaanderen, de nieuwe educatieve website literairecanonindeklas.be, met daarop zeer bruikbaar materiaal om wat vaker (literair erfgoed) te gaan voorlezen. Martijn Dentant – de maker van de pakketjes – gidst je door de leermiddelen en de ideeën erachter, en geeft praktisch advies voor wie ermee aan de slag wil.

Samen Lezen – Silvie Vanoosthuyze (taaldocent Literatuur en didactiek verbonden aan de Educatieve Bachelor Secundair Onderwijs van Odisee)

Tijdens deze workshop duiken de aanwezige leerkrachten in de methodiek van Shared Reading of Samen Lezen.

Workshop – Lies Van Gasse (dichter en illustrator)

In *Woorden Temmen 3, Toon de stad* ontdekken Lies Van Gasse en Laurens Ham een imaginaire stad aan de hand van hun favoriete dichters. Daar horen ook twee dichters uit de canon bij, Paul van Ostaijen en Lucebert. In deze workshop ga je op een ontdekkende manier met hun werk aan de slag.

Wees welkom boven op mijn beste hoed – Daniel Billiet (leraar Nederlands en Engels in het secundair onderwijs en docent creatief schrijven) & Elly Simoens (uitgever bij De Eenhoorn)

De workshop sluit nauw aan bij het pas verschenen boek *Wees welkom boven op mijn beste hoed* (De Eenhoorn, 2023). In deze unieke bloemlezing worden achttien iconische gedichten uit de Nederlandstalige poëzie voor volwassenen uitgelicht en geflankeerd door telkens vier nieuwe gedichten die ook voor kinderen eenvoudig te lezen zijn.

Speeddatesessies

Ontdek het educatieve aanbod van de literaire en leesbevorderende spelers (zoals Poëziecentrum, De Krook...).

Canon of kanon? – Stef Van Aken (docent Nederlands & Duits aan het Interfacultair Instituut voor Levende Talen (ILT) KU Leuven)

In een dynamische les over canon en canonisatie leren de leerlingen op een kritische en laagdrempelige manier de grootste namen uit de Nederlandstalige literatuur kennen. Daarbij ligt de focus (nog) niet op het lezen van teksten, maar eerder op de cultureel-maatschappelijke waarde van een canon. Dit lesontwerp biedt een kader voor literatuurgeschiedenis in de derde graad aso, maar wil ook leerlingen (en leerkrachten) uitdagen om zelfstandig met canonwerken aan de slag te gaan.

Het museum van de literatuur. Documentaire fictie in de hedendaagse literatuur en het museum als activerende didactische werkvorm – Linde De Potter en Pieter Verstraeten (beiden professoren moderne Nederlandse letterkunde aan de KU Leuven)

Deze workshop biedt een praktische benadering van de hedendaagse Nederlandstalige romanliteratuur, waarbij leerlingen (uit de derde graad) worden uitgenodigd om aan de hand van voorwerpen en praktijken uit het verleden een tentoonstelling samen te stellen rond specifieke thema's, waardoor ze actief de literaire geschiedenis van de negentiende en twintigste eeuw verkennen en tegelijkertijd diverse vaardigheden (volgens de eindtermen) verwerven.

Workshop slam poetry – Anna Borodikhina (Antwerpse slam poet, rapper en theatermaker)

In deze workshop geeft Anna Borodikhina een moderne draai aan klassieke poëzie. Duik in de ritmische, rakende wereld van slam poetry en leer hoe je leerlingen kan prikkelen met klassieke gedichten.

Betere en meer gemotiveerde begrijpende lezers in de klas? Van onderzoeksbevindingen naar concrete handvatten voor de praktijk – Rielke Bogaert (toetsontwikkelaar Nederlands bij het Steunpunt Centrale Toetsen in Onderwijs) & Kim Van Ammel (stafmedewerker Edusprong binnen GO! CVO EduKempen)

Hoe kunnen we als leerkrachten inspelen op de dalende begrijpend leesvaardigheden en leesmotivatie van onze leerlingen? Recent wetenschappelijk onderzoek schuift onder meer expliciete strategie-instructie en het bevorderen van autonome leesmotivatie naar voren. In deze sessie worden recente onderzoeksresultaten toegelicht en geconcretiseerd aan de hand van twee wetenschappelijk onderbouwde programma's voor begrijpend lezen.

7.3.2 LUISTERPUNTBIBLIOTHEEK

In 2023 werd verder gewerkt aan het verbreden van het aanbod canonliteratuur voor mensen met een leesbeperking (blinden, slechtzienden, personen met dyslexie, MS- en afasiepatiënten). Het doel is een zo volledig mogelijke ontsluiting van onze canonlijst in de Luisterpuntbibliotheekcollectie. De canonwerken, die nu nog verspreid te vinden zijn op Luisterpuntbibliotheek, zullen als één ‘canonbibliotheek’ worden gepresenteerd.

Twee jeugdbewerkingen die als basis dienden voor de leermiddelen uit het project De Samenlezing werden – in samenwerking met Luisterpuntbibliotheek – auditief ontsloten als audioboek. Het gaat om ‘Saïdjah en Adinda’ (Herman Kakebeke) en *Beatrijs* (Ed Franck), ingelezen door Martijn Dentant.

7.3.3 LITERATUURAVONDEN TUSSEN DE LETTERS IN HEIST-OP-DEN-BERG

Op de literatuuravonden van boekhandel Het voorwoord uit Heist-op-den Berg werd in 2023 telkens een canonwerk in de kijker gezet.

7.3.4 CANONCITATENCAMPAGNE IN HET STRAATBEELD EN ONLINE

Het concept van 2022 werd in 2023 voortgezet op de socialemediakanalen van de KANTL. Communicatiemedewerker Thomas Van der Goten en freelancer Lien Vanden Bossche werkten rond bepaalde kalenderdagen gerelateerd aan canonwerken en -auteurs (verjaardagen, feestdagen, thematische momenten...) een citatencampagne uit onder de slogan ‘Zeg het met de canon’, om zo de literaire canon voortdurend onder de aandacht te blijven houden.

7.3.5 REVE-HERDENKING IN SAMENWERKING MET HET ROGER RAVEEL MUSEUM

Op 14 december 2023 zou Gerard Reve 100 jaar zijn geworden. Naar aanleiding van dat eeuwfeest organiseerden de KANTL en het Roger Raveel Museum op vrijdag 15 december een hele avond rond Reve in de Kapel Maria Hulp der Christenen, waar Reve wekelijks de mis volgde. Christophe Vekeman ontving er Herman Brusselmans, Kristien De Wolf en Lieven Vandenhaute. Sopraan

Heleen Goeminne droeg zoete stemklanken bij. De gasten brachten bij wijze van ode een favoriete passage uit het oeuvre van Reve en gingen dieper in op de betekenis van zijn leven en werk.

7.3.6 PASSE-PARTOUT

Hoe breng je verschillende gemeenschappen samen rond poëtisch literair erfgoed? Door de universele kracht van de muziek! Dat is het uitgangspunt van een meerjarige samenwerking van De Centrale, Poëziecentrum en de KANTL rond het op muziek zetten van canonpoëzie. Muzikanten uit zes verschillende Gentse taalgroepen worden geëngageerd om een veeltalige selectie literaire klassiekers op muziek te zetten. Gedurende drie jaar wordt een traject doorlopen waarbij we, in een context van evenwaardigheid, mekaars poëzie leren kennen, keuzes maken, teksten vertalen, muziek componeren, opnames maken en podia beklimmen. De Nederlandstalige literaire canon wordt zo onderdeel van een grensoverschrijdende literaire traditie. Het resultaat wordt een muzikaal-literaire kruisbestuiving. In 2023 werden de gedichten vertaald naar het Nederlands en de zes andere talen en de rechten voor de vertaling werden geregeld. De muzikanten legden zich toe op de compositie van de nummers en repeteerden de liederen.

De dichters wier werk wordt gebracht, zijn: Senwaa Dee, Constantijn Huygens, Saadi Shirazi, Herman Gorter, Abd Al Ghani Ibn Masoud Al Zamuri, M. Vasalis, Kabi Shiromani Lekhnath Paudyal, Ibrahim Tuqan, Guido Gezelle, Âşık Veysel en Paul Van Ostaijen.

Hoofdstuk 8.

Het Leesfonds

8.1 MISSIE EN VISIE

In het kader van het Leesoffensief werd de KANTL door de Vlaamse overheid (Departement Onderwijs en Vorming) gevraagd om een Leesfonds op te richten en uit te bouwen. De aanleiding voor het Leesoffensief zijn de sterk gedaalde leesvaardigheidscijfers bij onze jongeren (PISA/PIRLS). De doelstelling van het Leesoffensief is om een brede projectmatige campagne te lanceren en zo de ont-lezing tegen te gaan. In dit verband wil het Leesfonds individuele burgers, geën-gageerde bedrijven en verenigingen/organisaties oproepen om door middel van donaties of op een andere wijze bij te dragen aan leesbevorderingsinitiatieven voor kinderen en jongeren. Het Leesfonds wil een structurele aanvulling zijn op het institutionele letteren- en leesbevorderingsbeleid.

Het Leesfonds wil de leescompetentie in Vlaanderen versterken met innovatieve, duurzame en impactrijke projecten die de doorgaande leeslijn ondersteunen. Het wil zo veel mogelijk jongeren helpen uitgroeien tot gemotiveerde, taalvaardige en literair competente volwassenen die ten volle kunnen deelnemen aan onze samenleving. Zo draagt het Leesfonds bij aan een sterke, rijke en inspirerende Nederlandstalige leescultuur.

8.2 WERKING

De aanpak van het project ‘Elk kind een boek’ is ambitieus: 200.000 euro verzamelen, waardoor de aanvragen van de 458 organisaties en scholen die het leesvuur aanwakkeren gehonoreerd kunnen worden.

Het Leesfonds verzamelt giften bij het grote publiek, bedrijven en partners en verdeelt ze over Vlaamse en Brusselse leesbevorderende initiatieven, in de vorm van boekenbonnen of fysieke boeken. Als het Leesfonds erin slaagt om 200.000 euro te verzamelen, kunnen de aanvragen van de 458 aanvragers (organisaties en scholen) die het leesvuur aanwakkeren, gehonoreerd worden.

8.3 STUURGROEP EN ADVIESRAAD

Er zijn twee organen die de werking van het Leesfonds vormgeven – een Stuurgroep en een Adviesraad. De Stuurgroep van het Leesfonds stuurt de algemene werking van het Leesfonds. Ze zet de te hanteren strategie uit met betrekking tot fondsenwerving en administratieve aspecten. De Stuurgroep bestaat uit de volgende leden:

- Luc Devoldere (voorzitter Leesfonds)
- Sylvie Dhaene (Iedereen Leest)
- Heleen Rijckaert (Taalunie)
- Christel Op de Beeck (Leesoffensief)
- Samuel-Joe Munanga (Vlaamse Jeugdraad)

De Adviesraad bestaat uit vertegenwoordigers van de Vlaamse cultuurfondsen, het Vlaamse Leesoffensief en Iedereen Leest. De Adviesraad geeft inhoudelijk advies bij de uitwerking van de projecten en doet suggesties voor mogelijke partnerschappen. De Adviesraad bestaat uit de volgende leden:

- Luc Devoldere (voorzitter Leesfonds)
- An De Moor (Leesoffensief)
- Sylvie Dhaene (Iedereen Leest)
- Barbara Deruytter (Masereelfonds)
- Kris Opdedrynck (Davidsfonds)
- Kevin De Coninck (Vermeylenfonds)
- Pascal Nicolas (Willemsfonds)
- Dimitri Dhondt (Cultuurlab Vlaanderen)

8.4 TEAM

In de zomer van 2023 vond er een teamwissel plaats. De samenwerking met André Vanderpe werd in onderling overleg en in goede verstandhouding beëindigd. Het Leesfonds wordt sinds resp. augustus en september 2023 getrokken door Els De Deken en Melissa Giardina, die een tandem vormen, waarbij Els eerder een zakelijk profiel heeft, en Melissa een inhoudelijk profiel. Terwijl Els het project coördineert, samenwerkingen aangaat en met grote donateurs gaat praten, is Melissa de ambassadeur van het Leesfonds en het gezicht naar de buitenwereld toe. Zij geeft interviews voor diverse media, geeft lezingen voor serviceclubs, en bouwt aan sterke samenwerkingsverbanden met de boekhandels.

Freelancer Lien Vanden Bossche, expert communicatie, rolt de geïntegreerde campagne uit in samenspraak met Els en Melissa. Zij is verantwoordelijk

voor o.a. de website, het iRaiserplatform en de socialmediastrategie. Annemiek Seeuws, tevens freelancer, neemt diverse redactionele en organisatorische taken op zich; van het uitwerken van publireportages, het uitwerken van sponsordossiers tot het aanschrijven van serviceclubs en foundations. Annemiek is ten slotte ook het vaste aanspreekpunt voor de leesbevorderende organisaties.

Terwijl Judith Van Doorselaer mee aan de kar blijft trekken door de operationele krachtlijnen mee uit te zetten, het team aan te sturen en diverse partners (potentiële donateurs, media) te benaderen, zorgt Cindy Holtzyer voor de administratieve opvolging van o.a. de donaties en de boekenbonnen.

8.5 TWEEDE WERKJAAR

Het eerste werkjaar van het Leesfonds liep af op 30 april 2023. De subsidieaanvraag voor werkjaar 2 (dat loopt van 1 mei 2023 tot 30 april 2024), ingediend bij minister van Onderwijs Ben Weyts, werd gehonoreerd.

Door de KANTL werd eind 2023 beslist om geen verlenging van het project met een derde werkjaar aan te vragen; steeds meer is gebleken dat de inhoudelijke affiniteit van de KANTL met het Leesfonds als fondsenwervend orgaan niet sterk genoeg is. Dat neemt niet weg dat de KANTL het Leesfonds een waardevol en kansrijk project vindt, dat inspeelt op een belangrijke maatschappelijke uitdaging. Er zullen dan ook grote inspanningen worden geleverd om het lopende werkjaar (dat loopt tot en met april 2024) in schoonheid af te ronden, de vooropgestelde doelstellingen te halen en een feestelijk eindevenement te organiseren.

Hoofdstuk 9.

Dienstverlening voor derden

9.1 BOEKPRESENTATIES

Lars Bernaerts & Lieselot De Taeye (red.), *Rebellie in de Gentse letteren. Literaire stropendragers van de middeleeuwen tot nu* (28 februari 2023)

Gent is rebels, antiautoritair, tegendraads. In dit boek onderzoeken letterkundigen hoe literatuur bijdraagt tot dat imago. Zo zijn met Gent wel wat tegendraadse schrijvers verbonden, gaande van Alijt Bake tot Virginie Loveling en Louis Paul Boon. Bovendien geven typisch Gentse personages zoals de Maagd van Gent, Pierke of Jacob van Artevelde de literaire rebellie een geheel eigen kleur. Ook specifieke genres, zoals het volkslied of de satire, blijken uitstekende vertolkers van stedelijke weerspanningheid.

Rebellie in de Gentse letteren gaat in toegankelijke essays dieper in op een aantal sprekende gevallen, sommige heel bekend, zoals *Van den Vos Reynaerde*, andere compleet onderbelicht, van de middeleeuwen tot de tegencultuur van de lange jaren zestig en hedendaagse werken van Stefan Hertmans en Dominique De Groen.

Het boek werd in samenwerking met de UGent en uitgeverij Lannoo voorgesteld tijdens een rijkgevuuld avondprogramma op dinsdag 28 februari in de KANTL.

9.2 SAMENWERKING POËZIECENTRUM

In overleg met Carl De Strycker, toenmalig directeur van Poëziecentrum, en naar aanleiding van de afkeuring door de brandweer van de publieksruimte in de zolder van het Toreken, werd in 2022 een structurele samenwerking met de KANTL opgezet. Zo kan Poëziecentrum gratis (of: louter tegen vergoeding van onkosten) een beroep doen op het auditorium van het Academiegebouw voor grotere publieksevenementen. In 2023 werd die samenwerking voortgezet en resulteerde die in een aantal mooie evenementen die Poëziecentrum in de KANTL kon laten doorgaan.

9.2.1 ZHENG XIAOQIONG, MADE IN CHINA (28 MAART 2023)

Dinsdag 28 maart 2023 stond voor het Academiegebouw in het teken van Chinese poëzie. Dichteres Zheng Xiaoqiong stelde er haar dichtbundel *Als ijzer zo stil* voor (vertaald door Silvia Marijnissen en uitgebracht bij Poëziecentrum). Ze presenteerde ook haar lyrische kortfilm waarin ze haar gedichten reciteert en reflecteert over poëzie in het algemeen. Onderzoeker en expert in Chinese poëzie Maghiel van Crevel gidste de aanwezigen doorheen Chinese gedichten en hun dichters en dichtresses van de jaren tachtig tot nu. Vervolgens ging Nicky Aerts hierover in gesprek met hem en zocht ze linken met de westerse poëziewereld.

9.2.2 MAG JY DROME DROOM – VIERING 25 JAAR COLLECTIE ERNST VAN HEERDEN (28 NOVEMBER 2023)

Poëziecentrum bezit de grootste collectie Zuid-Afrikaanse poëzie geschreven in het Afrikaans, buiten Zuid-Afrika. De kern van deze collectie bestaat uit de nalatenschap van de Zuid-Afrikaanse dichter en academicus Ernst van Heerden en werd in de loop der jaren aangevuld met talloze schenkingen. In het najaar van 2023 vierde de Collectie Ernst van Heerden haar 25ste verjaardag met een avondvoorstelling gewijd aan Zuid-Afrikaanse poëzie en het belang van de collectie.

9.3 ZAALGEBRUIK DOOR DERDEN

Een belangrijk aspect van de KANTL-werking is de zaalwerking voor derden, wat inhoudt dat de KANTL haar zalen ter beschikking stelt voor culturele en wetenschappelijke organisaties waarvan de werking aansluit bij de werking van de Academie. De tabel hieronder vormt een overzicht van de activiteiten waarvoor de KANTL haar zalen ter beschikking stelde en de evenementen waarbij de KANTL als co-organisator optrad. Ook de regelmatig wederkerende activiteiten werden opgenomen in de lijst.

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling...)	Activiteit
1	28 februari 2023	UGent - Lars Bernaerts	Boekvoorstelling <i>Rebellie in de Gentse letteren</i>
2	28 maart 2023	Poëziecentrum	Boekvoorstelling <i>Als ijzer zo stil</i> - Zheng Xiaoqiong

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling...)	Activiteit
3	23 april 2023	Erfgoeddag	Rondleidingen
4	27 april 2023	Poëziecentrum, in samenwerking met de KANTL	Boekvoorstelling 'Perspectieven op het werk van Paul van Ostaijen' - Matthijs de Ridder
5	mei-juli 2023	Shalan Alhamwy	Een interactieve fototentoonstelling 'Vlaamse klanken'
6	12 mei 2023	Dr. Beatrijs Wille (KU Leuven/UGent), in samenwerking met de KANTL	Colloquium 'Vlaamse Gebarentaal'
7	26 mei 2023	Uitgeverij Prometheus, in samenwerking met de KANTL	Boekvoorstelling <i>De Reynaert</i> - Frits van Oostrom
8	22 juni 2023	Universiteit Gent	Vergadering
9	29 juni 2023	Vlaamse juristenbeweging	Verkiezing 'Juridisch woord van het jaar'
10	17 juli 2023	Trefpunt	Boekvoorstelling <i>Canon van de Nederlandse poëzie</i> - Paul Claes
11	23 augustus 2023	Vlaamse Overheid / Departement CJSM	Leesclub
12	10 september 2023	Open Monumentendag	Rondleidingen
13	28 september 2023	Universiteit Gent	Emeritaat Prof. Dr. Mark Janse
14	9 oktober 2023	Tine De Koninck, Leuven University Press en de KANTL	Boekvoorstelling <i>Van hof naar kapel</i> - Tine De Koninck
15	21 oktober 2023	Uitgeverij De Bezige Bij, in samenwerking met de KANTL	Boekvoorstelling <i>De essays 1982-2022</i> - Stefan Hertmans
16	26 oktober 2023	Triginta	Aandeelhouders-vergadering

Nr.	Datum	Organisator (vereniging, instelling...)	Activiteit
17	28 oktober 2023	Classica Vlaanderen, Griekenlandcentrum (UGent), Hic et Nunc, <i>Kleio</i> , Vereniging Leerkrachten Oude Talen, uitgeverij KLEIN, in samenwerking met de KANTL	Symposium ‘Hommage aan Paul Claes’
18	9 november	Universiteit Gent	Colloquium
19	18 november 2023	Bond van Gentse Germanisten	Jaarvergadering
20	24 november 2023	Taal en Tongval	Jaarlijks colloquium
21	28 november	Poëziecentrum	Viering ‘25 jaar collectie Ernst van Heerden’
22	29-30 november 2023	Universiteit Gent	Colloquium
23	door het jaar	Universiteit Gent	3 doctoraats- verdedigingen
24	door het jaar	Literaire Tafel Gent	9 bijeenkomsten
25	door het jaar	Gandante, Vizit, Orde van den Prince, Ons Erfdeel, Cultuurlab Vlaanderen	Rondleidingen
26	door het jaar	Historische Talen	11 bijeenkomsten

Hoofdstuk 10.

Berichten, toespraken en standpunten

10.1 LEVENSBERICHTEN EN IN MEMORIAMS

10.1.1 IN MEMORIAM RUDOLF VAN DE PERRE (27 JULI 1934 – 6 MEI 2023)

Het in memoriam voor Rudolf Van de Perre, die Maria Rosseels op 5 juli 1988 als gewoon lid opvolgde, werd uitgesproken door Willy Spillebeen, op de ledenvergadering van 17 mei 2023.

Op 6 mei 2023 is Rudolf Van de Perre in zijn 88ste jaar overleden. Hij werd geboren in Okegem bij Ninove op 27 juli 1934 en studeerde Germaanse filologie in Gent. Van 1959 tot 1973 volgde hij zijn vader op als bibliothecaris in Ninove. Hij was leraar HSO, eerst in Oudenaarde, dan tot zijn pensioen in Gijzegem. Hij was ook actief als lid van het Gezellegenootschap. In 1988 werd hij lid van de KANTL in opvolging van Maria Rosseels. Hij was ondervoorzitter in 1997 en voorzitter in 1998. Vanaf 1998 herstelde hij langzaam en moeizaam van een beroerte, dankzij zijn eigen enorme wilskracht en de intense zorgen van zijn echtgenote Diane Daman. In 2006 werd hij erelid van de KANTL.

Rudolf Van de Perre heeft vier verzenbundels gepubliceerd waarvan *Boergondische suite* en *Gebinte van een naam* de belangrijkste zijn. Het hoofdthema van *Boergondische suite* is de worsteling van de dichter om droom en woord tot eenheid te brengen en ‘uit woord én droom’ het gedicht te creëren. Hij noemt het woord ‘een schip dat nooit aan land zal komen’ en de genodigden, die ontheven zijn aan tijd en koude, lijden aan een ‘heimwee waar de ziel niet van geneest’. De bundel *Gebinte van een naam* is nauw verbonden met (heimwee naar) zijn geboortedorp Okegem én met de muziek van de vijftiende-eeuwse musicus Johannes Ockeghem. Met slechts enkele biografische gegevens van de componist schetst de dichter diens levensloop. De bundel is de poëtische neerslag van een (zijn) kunstenaarsleven, een innerlijke queeste naar het wezen van de artistieke bestemming.

Rudolf Van de Perre is vooral bedrijvig geweest als essayist en recensent van poëzie. Zijn essays heeft hij gebundeld in werken met titels als *Poëzie en leven*,

De gekleurde wereld, Die lezen mogen eenzaam wezen, Woorden om wakker te lezen, De geur van een sonate...

In de KANTL heeft hij zestien lezingen gegeven, hoofdzakelijk over poëzie, vaak aansluitend bij muziek. Hij heeft het graag over de nauwe verwantschap van poëzie met muziek, vrijwel altijd ook over de spiritualiteit in de poëzie. Zijn stijl, zowel in zijn eigen gedichten als in zijn essays over bewonderde dichters, getuigt van fijngevoeligheid en subtiliteit. Hij maakt tevens een innerlijke zoektocht naar de kern van de eigen poëzie en van bewonderde dichters als Guido Gezelle, Jan van Nijlen, Anton van Wilderode, Maria Vasalis, Herwig Hensen, Lieven Rens, André Demedts, die allen traditioneel worden genoemd. De Vijftigers en de experimentelen spreken hem minder aan. Hij heeft ook twee forse monografieën geschreven over André Demedts en Anton van Wilderode en een Grote Ontmoeting over Maria Vasalis.

Hij had vooral belangstelling voor het levensbeschouwelijke karakter van de poëzie. Voor hem was de poëzie, ook zijn eigen poëzie, een ‘boodschap en onthulling van levenswaarheid’, zoals Hugo Brems noteert. De toon van zijn werk was zoals zijn persoon: rustig, verstild, bezadigd, beschouwend en erudiet. De invalshoek ervan was zowel traditioneel als humaan.

Rudolf, goede vriend, rust in vrede!

10.1.2 IN MEMORIAM MICHEL DUPUIS (28 DECEMBER 1944 – 19 SEPTEMBER 2023)

Het in memoriam voor Michel Dupuis, die op 11 februari 2000 gewoon lid werd van de Academie, werd uitgesproken door Erik Spinoy, op de ledenvergadering van 20 december 2023.

Michel Dupuis werd in Charleroi geboren op 28 december 1944 en overleed op 19 september van dit jaar, op 78-jarige leeftijd. Hij studeerde Germaanse filologie aan de Université Libre de Bruxelles en bouwde aan die universiteit ook zijn academische loopbaan uit, in de stimulerende context van de literaire neerlandistiek en comparatistiek aldaar, met nog altijd klinkende namen als Jean Weisgerber en Paul Hadermann. Hij promoveerde in 1973 bij Weisgerber op het proefschrift *Eenheid en versplintering van het ik. Een onderzoek naar thema's, motieven en vormen in verband met de problematiek van de enkeling in het verhalend werk van Willem Frederik Hermans*. Toen Weisgerber en Hadermann aan het einde van de vorige eeuw met emeritaat gingen, werden ze opgevolgd door Michel Bartosik, voor de poëzie, en Michel Dupuis, voor het proza.

Modern Nederlands proza was, logischerwijze, het belangrijkste object van Dupuis' onderzoek. Zijn wetenschappelijke werk is omvangrijk en verscheiden, maar er zijn toch twee grote assen in aan te wijzen. Hij heeft in de eerste plaats een aantal belangrijke literair-historische teksten gepubliceerd, bijvoorbeeld in het door Weisgerber en Matthieu Rutten samengestelde *Van 'Arm Vlaanderen' tot 'De voorstad groeit'* (1988), waaraan hij een hoofdstuk bijdroeg over 'De vernieuwing van de romankunst 1913-1941'. Daarnaast legde hij een bijzondere belangstelling aan de dag voor wat hij als de 'psychomachie' omschreef, dat wil zeggen fantastische gebeurtenissen die 'zichtbaarheid verlenen aan een psychisch conflict binnen de verhaalwerkelijkheid'. Die psychomachie vond hij terug bij de Vlaamse magisch-realisten, maar bijvoorbeeld ook bij Van Oudshoorn, Bordewijk, Vestdijk, Mulisch en Hermans.

Michel Dupuis werd in 2000 gewoon lid van de KANTL, in 2019 werd hij erelid. Geruime tijd voordien al was zijn proefschrift bekroond met de Vercoullieprijs van de KANTL, in 1982 kreeg hij de Eeckhoutprijs voor een monografie over Bordewijk. Bij de KANTL verschenen ook twee van zijn belangrijkste studies: in 2000 *De psyche in de spiegelkamer. Psychomachie in de hedendaagse roman*, en in 2007 *Halfdoden en de hemel. Experimenteel zelfonderzoek en surrealistische verlangens bij de jonge Harry Mulisch*. Ook de in 1997 door hem, Weisgerber en Bartosik bezorgde bundeling van Hadermanns Van Ostaijen-opstellen, verzameld naar aanleiding van Hadermanns emeritaat, verscheen bij de KANTL.

Met zijn ULB-collega Michel Bartosik was Michel Dupuis in de jaren 1970 redacteur van het literaire tijdschrift *Impuls*. Het tijdschrift had wel degelijk een programma, maar dat werd met opmerkelijke schroom, bijna verontschuldigend aan het publiek voorgelegd. Dat was beslist typerend voor dichter en poëziespecialist Bartosik, het karakteriseerde kennelijk ook Michel Dupuis: hij was een stille kamergeleerde, geen extraverte netwerker of bestuurder. Discreet en teruggetrokken heeft hij ook zijn lidmaatschap van de KANTL ingevuld – maar hij heeft er niettemin zijn sporen nagelaten.

10.2 OPENINGSTOESPRAAK VAN LEEN VAN DIJCK, VOORZITTER, 18 JANUARI 2023

Waarde collega's, goede vrienden,

Mede namens alle bestuurders wens ik jullie een mooi en gelukkig nieuw jaar, met een goede gezondheid voor jullie en jullie geliefden, en heel veel vreugdevolle momenten.

Toen we twaalf maanden geleden aan dit jaar begonnen, was dat met een hoopvol gevoel: covid leek stilaan overwonnen, we konden weer samen vergaderen, zij het aanvankelijk erg voorzichtig en in kleine kring. Want op onze eerste vergadering, waarop bestuurder Frank Willaert live werd uitgezwaaid door Erik Vlaminck, moest het afscheid van vaste secretaris Peter Theunynck door Wim Vandenbussche via Zoom verlopen, omdat beiden weer in isolatie moesten. Maar wat zich in 2022 op het wereldtoneel vertoonde, tart elke verbeelding. Niemand had kunnen voorzien dat in Europa weer een oorlog zou losbarsten, een afschuwelijk conflict dat zich tot op de dag van vandaag uitzichtloos voort-sleept, met duizenden doden en gewonden als gevolg. De stroom vluchtelingen en asielzoekers werd immens, de omvang en impact van de armoede schrikbarrend. Bovendien deed de verstoring van het klimaat de natuur in opstand komen met hittegolven en overstromingen, steeg de inflatie pijlsnel en ging daardoor niet alleen ieders energierekening spectaculair de hoogte in, maar ook de loonlast van de KANTL... Kortom, de balans van 2022 is niet zo positief als wij hadden gehoopt en verwacht.

Voor de KANTL zelf is het ook een bewogen jaar geweest. Het verhaal van het Huis van Oombergen is een lange saga, een vast agendapunt op haast alle genootschapsvergaderingen. Toen vastgoedmakelaar Triginta (vandaag heten ze Héríté Invest) te kennen gaf de erfpacht te willen overnemen van Dirk Acke, begon een turbulente periode van geruchten, twijfels, nog meer geruchten, vergaderingen, onderhandelingen, afspraken, gesprekken, telefoontjes, zoommeetings... Eén zekerheid bleek al snel: de huurprijs die de Vlaamse Regering voor dit pand aan de nieuwe erfpachthouder moest betalen, was te hoog om enkel de KANTL te huisvesten. We zouden dus medebewoners krijgen. Wie of wat dat uiteindelijk zal worden, is nog niet duidelijk; de erfpachthouder zal eerst de nodige renovatiewerken moeten uitvoeren.

Maar de Ministerraad van 23 december 2022 bracht alvast één geruststelling voor de KANTL. Ik citeer uit het besluit: 'De Vlaamse Regering wil de huur van het Huys van Oombergen in de Koningstraat 9 (sic) in Gent hernieuwen voor een periode van 18 jaar, om zo te zorgen voor de continuïteit van de huisvesting van KANTL, de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren.' Ook het gesprek dat het bestuur op 4 oktober voerde met de top van wat toen nog Triginta was, verliep alvast heel constructief en stemde ons hoopvol op een vlotte samenwerking.

Een ander dossier waarvan wij hadden gehoopt dat het, na bijna drie jaar, in 2022 zou kunnen landen, heeft dat helaas niet gedaan. Het nieuwe personeelsstatuut raakte, om ons onduidelijke redenen, nog altijd niet op de ministerraad. Wij hopen (andermaal) dat dit dossier binnen zeer afzienbare tijd kan worden afgerond, want onze medewerkers verdienen eindelijk ook zekerheid. Financieel

of anderszins zal er voor hen niet zo heel veel veranderen, want er zijn heel faire overgangsmaatregelen bedongen, maar voor de leefbaarheid en de toekomst van de KANTL is dit nieuwe statuut wel belangrijk.

Van onzekerheid gesproken: ook over de toekomst van het Leesfonds, het project dat onder impuls en met een subsidie van het kabinet van minister Ben Weyts vanaf april hier in de KANTL werd ondergebracht en opgestart, tastten wij in 2022 nog in het duister. Een dergelijk fonds, dat private middelen moet genereren voor leesbevorderingsprojecten die niet door de bestaande regelingen worden gedekt, kon en kan op één jaar tijd niet uitgroeien tot een zelfbedruipende organisatie. Want het is evenzeer duidelijk dat de KANTL geenszins in de mogelijkheid is om dat fonds of de oprichting ervan financieel en personeel te ondersteunen. Er werd een verlenging van de projectsubsidie aangevraagd, maar ook daarover hebben wij nog geen nieuws gekregen.

Op 28 april werd het dagelijks bestuur door Vlaams minister-president Jan Jambon op zijn kabinet ontvangen. Onder meer de erfpachtkwestie kwam uitvoerig aan bod. Hij sprak de wens uit een bezoek te willen brengen aan de KANTL, wat op 24 juni ook gebeurde. Hij toonde zich erg enthousiast over het gebouw en over de werking van de KANTL en bevestigde andermaal zijn betrokkenheid bij het erfpachtverhaal. Dit jaar moeten we zeker opnieuw bij hem op bezoek, want onze dotatie moet echt wel stijgen.

In het kader van de beheersovereenkomst tussen Literatuur Vlaanderen en de KANTL werd opnieuw een subsidiedossier ingediend en gehonoreerd voor de ondersteuning van de educatieve en publiekswerking, vooral rond de canon. Een van de hoogtepunten van de publiekswerking in 2022 was zeker de Nacht van de Canon op 30 september, met een schitterend programma en bij wijze van intro de officiële aftrap van de Week van het Nederlands en van het Canonfestival. Dat laatste houdt niet zozeer verband met onze literaire canon, maar met de Canonenquête, een initiatief van de Taalunie en de KANTL, en geruggensteund door zowat alle literaire organisaties in Vlaanderen en Nederland.

Aan onze eigen literaire canon moet ook weer begonnen worden: in 2025 moet de derde versie gepresenteerd worden. De nieuwe canoncommissie, die binnenkort wordt samengesteld, wacht een ‘hele uitdaging’ om, tegen het gewoel en gejoel in, een nieuwe/vernieuwde lijst aan te bieden van 50 (of meer) literaire werken die ertoe doen.

In het teken van onze canon hadden we op 17 maart een goed bijgewoonde inspiratienamiddag voor het onderwijs, onder de titel ‘Literaire helden in de klas’.

Een opmerkelijk en bijzonder evenement was de boekvoorstelling op 28 januari van Guido Gezelle en Alice Nahon in het Turks. Vertaler Murat Faruk Kolcu

presteerde het om op een tweetalige avond ook nieuwe Gentenaars warm te maken voor de poëzie van Gezelle en Nahon. In april en mei volgden hier nog Nederlands-Turkse poëzieworkshops voor kinderen.

Op 7 juni werd tijdens een nocturne gefocust op Hugo Claus en *Het verdriet van België* in vertaling naar het Afrikaans.

Een memorabel moment vond plaats in ‘ons’ kasteel van Beauvoorde: het thema ‘feit en fictie’, ofte *Dichtung und Wahrheit*, werd op erudiete en eloquente wijze toegelicht en geïllustreerd in de tweespraak tussen Jeroen Olyslaegers en Stefan Hertmans, aangevuurd en -gestuurd door moderator Frits van Oostrom.

In eigen huis hadden we op 23 februari eindelijk het vaak uitgestelde, boeiende colloquium over ‘Dichter Hubert van Herreweghen, de speelman van Pamel’. Op 26 november vond ‘Taalbroeders’ plaats, een studiedag over Guido Gezelle en diens correspondentie met leden van de Academie, georganiseerd door het Gezellegenootschap en met medewerking van tal van Academieleden.

Wat zeker ook vermeld moet worden, zijn de lezingen, voordrachten en literaire salons waarmee de leden de genootschapsvergaderingen de nodige luister en diepgang hebben bezorgd. En uiteraard was er ook de stijlvolle uitreiking van de KANTL-prijs voor Essay aan Cyrille Offermans en van de Leonard Willems-prijs aan René van Stipriaan.

Wat ik ten slotte nog wil memoreren, is dat 2022 het eerste werkjaar was van onze nieuwe vaste secretaris, Jacques Van Keymeulen, en van bestuurslid Dirk De Geest. We hebben node afscheid moeten nemen van Luc Devoldere als ondervoorzitter: Dirk De Geest werd bereid gevonden hem in die functie te vervangen. Wij verwelkomen tevens Lut Missinne als nieuw bestuurslid. Dit is ook het laatste jaar dat ondergetekende uw voorzitter zal zijn: we zijn druk op zoek naar nieuwe bestuurders. Kandidaturen of suggesties daarvoor worden in dank aanvaard, maar we gaan uiteraard zelf ook ‘headhunten’.

Het nieuwe jaar dus. Er wachten ons zware uitdagingen, financieel en, onlosmakelijk daarmee verbonden, ook wat personeel betreft. Het contract van Ellen Vanderstraeten werd niet verlengd; we zoeken een oplossing om in eerste instantie de contractueel vastgelegde ondersteuning van het digitale brievenproject rond Guido Gezelle in Brugge te garanderen. We wachten verder de jaarrekening, de dotatie en de begroting af om te beslissen over de intensiteit van onze werking, met name ook wat het CTB betreft.

Er zijn al een aantal studiedagen of colloquia gepland: in december bijvoorbeeld wordt het honderdste sterfjaar van Virginie Loveling herdacht. Ook van Beauvoorde maken we een bijzondere huldeblijk aan enkele ‘eeuwelingen’, met name Ivo Michiels, Christine D’haen en Gerard Reve.

Wat zeker ook doorgaat is de installatie van twee nieuwe leden, in de maartvergadering: Els Beerten die Geert van Istendael opvolgt en Lars Bernaerts die Piet Couttenier opvolgt. Eind dit jaar krijgen alweer drie leden het erelidmaatschap: Frans De Haes, Marcel De Smedt en Willy Vandeweghe. Ook voor hen zullen we waardige opvolgers moeten kiezen.

Naast de uitreiking van de vierjaarlijkse prijs voor poëzie en de wetenschappelijke prijs voor literatuurstudie zullen in 2023 ook twee nieuwe initiatieven de wereld (hopelijk) verbazen: vanaf dit jaar is er (ter vervanging van de vroegere toneelschrijfprijs) een nieuwe vierjaarlijkse prijs voor kinder- en jeugdliteratuur, waarbij dus de eerste nominatie in 2023 publiek wordt gemaakt. Zoals met julie afgesproken zullen we rond alle genomineerden een huldeblijk proberen te organiseren.

Ook nieuw, en *hors catégorie*, is de tweejaarlijkse Taalpenning, die dit jaar voor de allereerste keer zal worden uitgereikt aan ‘een persoon of organisatie die zich onderscheidt als pleitbezorger en ambassadeur van het Nederlands en die bijdraagt aan de uitstraling ervan’. De uitreiking van die Taalpenning, waarover in de maartvergadering wordt beslist, moet naast de laureaat, ook de KANTL zelf voor het voetlicht brengen.

Dat en nog veel meer staat er te gebeuren in 2023.

Waarde collegae, goede vrienden, het mag duidelijk zijn dat de KANTL niet alleen een genootschap is, maar dat er ook medewerkers actief zijn, zeer actief, medewerkers die onze werking niet alleen ondersteunen, maar ook vormgeven. Het zijn er helaas elk jaar minder, terwijl het werk almaar toeneemt. Gelukkig is er ondertussen een goede vrijwilligerswerking opgestart, om bijvoorbeeld bij te springen in de gigantische operatie rond de herbestemming van de bibliotheek en het archief en bij het onthaal. Het genootschap wil zijn oprechte dank betuigen aan alle medewerkers en vrijwilligers voor hun inzet en loyaliteit.

10.3 TOESPRAKEN TIJDENS INSTALLATIEVERGADERINGEN

De traditie wil dat de nieuwe leden tijdens de installatievergadering plechtig verwelkomd worden door een van de leden en vervolgens zelf een huldeadres

richten aan hun voorganger. In de Academie is het namelijk gebruikelijk dat een nieuw lid een ander lid opvolgt.

Lars Bernaerts werd verwelkomd door Frank Willaert en hield een laudatio voor zijn voorganger Piet Couttenier.

Els Beerten werd verwelkomd door Erik Vlamincx en richtte een huldeadres aan haar voorganger Geert van Istendael.

10.3.1 VERWELKOMING LARS BERNAERTS DOOR FRANK WILLAERT, 19 APRIL 2023

Geachte aanwezigen,
Geachte leden van de Academie,
Beste Lars,

Wellicht kijk je er vreemd van op dat je in dit genootschap niet verwelkomd wordt door een academielid dat werkzaam is in hetzelfde – of toch een naburig – domein als jijzelf, de moderne letterkunde, maar door een mediëvist. Niet alleen chronologisch, maar ook methodologisch bewegen we ons immers op een vrij grote afstand van elkaar. In de medioneerlandistiek domineert nu al enkele decennia het cultuurhistorische paradigma, dat de studie van de teksten zelf weleens dreigt te overvleugelen. Omgekeerd heerst in jouw onderzoek van hoofdzakelijk experimentele literatuur de tekstimmanente benadering. De nu al meer dan een halve eeuw oude opmerking van de literatuurwetenschapper Frank Maatje, dat ‘de middeleeuwen tot een superspecialisme was uitgegroeid, waarmee zij die zich voornamelijk met de zgn. nieuwere en nieuwste letteren bezighouden, het contact vrijwel verloren’, is ook nu nog – tenminste in ons beider geval – voor een groot deel geldig. Onder onze leden zijn er talrijke kenners van de moderne letterkunde die jouw onderzoek veel beter op zijn merites kunnen beoordelen dan ik. Wat heb ik jou dan eigenlijk te melden?

De kans om op deze vraag een antwoord te geven, beste Lars, wordt ons geboden door deze instelling, de Academie. Toen ik, nu alweer een tiental jaren geleden, de eerste lichting mocht helpen selecteren van wat de Jonge Academie zou worden, was ik lichtelijk verbijsterd door de schier eindeloze waaier van wetenschapsgebieden en specialismen waaruit de meer dan honderd stuk voor stuk voortreffelijke kandidaten afkomstig waren. Binnen die gigantische ruimte van al wat er onderzocht wordt en te onderzoeken is, bleek de Nederlandse taal- en letterkunde maar een piepklein vakgebiedje. Voor ons, neerlandici, echter is de

neerlandistiek dan weer ‘ein weites Feld’, dat op zijn beurt weer verkaveld is in talloze deskundigheden en specialiteiten, waarbinnen publicatiedruk en tijdsgebrek ons dreigen gevangen te houden. Maar geeft – om Multatuli te parafraseren – het feit dat we ons in ons vorsingswerk blindstaren op één punt, ons het recht bijziende te wezen voor wat anders? Niet, zo lijkt het me, in deze Academie, die immers de opdracht heeft, zoals in art. 5 van het decreet haar betreffende is bepaald, ‘zorg te dragen voor de Nederlandse taal en letteren en de kennis en studie ervan te bevorderen’. Dit kan ze slechts doen, zo lijkt me, wanneer wij, haar leden, tijdens onze eigenholengraverij af en toe onze spades opzijleggen, en met elkaar in gesprek gaan over hoe we deze taak het best kunnen vervullen, voordat anderen het voor ons doen. Want de uitdagingen zijn niet min: denken we maar aan de moeizame rekrutering van studenten in de neerlandistiek en het daarmee gepaard gaande tekort aan leraren Nederlands, de ontleding, de discussie omtrent het taalgebruik in de scholen, de toekomst van het Nederlands aan onze universiteiten, de debatten over inclusief taalgebruik, de vraag op welke wijze we het beste van onze literatuur aan de volgende generaties kunnen overdragen, en ook wát dan wel doorgegeven moet worden, en dergelijke meer. Kortom, tot dit genootschap word je uitgenodigd op grond van je specifieke deskundigheid, ongetwijfeld, maar ook op grond van de verwachting dat je aan zoveel mogelijk facetten van de in artikel 5 geformuleerde doelstelling van de Academie kan en wil bijdragen.

Om dat te doen, beste Lars, beschik je over alle competenties die men zich maar wensen kan. IJverige boekhouders, die kwaliteit met kwantiteit menen te kunnen meten, zouden bijvoorbeeld meteen wijzen op het gezien je jonge leeftijd ronduit verbluffende aantal van liefst 157 publicaties en 8 doctorale dissertaties. Wie de moeite neemt die publicaties ook te lezen, kan niet anders dan onder de indruk zijn van je fenomenale kennis van de state of the art in het tekstgenetisch onderzoek, de narratologie, de stilistiek, de retoriek, de speech-acttheorie en als nieuwkomertje de *cognitive narrative studies*. Maar meer nog zal hij of zij onder de indruk zijn van de behendigheid waarmee je telkens weer onderdelen van deze verschillende benaderingswijzen met elkaar weet te combineren tot een robuust apparaat, waarmee je dan, in een tweede beweging, complexe literaire teksten analyseert. In je proefschrift met de fraaie titel *De retoriek van de waanzin* ging het om de romans *Waarom ik niet waanzinnig ben* van Maurits Dekker, *De verwondering* van Hugo Claus en *De man die zijn haar kort liet knippen* van Johan Daisne. Maar, gedeeltelijk al tijdens het werk aan je proefschrift, breidde je je onderzoeksterrein uit naar werk van Stefan Hertmans en Sybren Polet, en vervolgens naar auteurs als Ivo Michiels, Jan Walravens, Willem Frederik Hermans, C.C. Krijgelmans, Willem Brakman en Jan Lauwereyns... Deze korte en zeer onvolledige opsomming geeft al aan dat het zwaartepunt van je onder-

zoek ligt bij de hedendaagse roman en bij de neo-avant-garde van na de Tweede Wereldoorlog. Je bent dan ook medeoprichter en nu groepsleider (zo noemen jullie dat) van het Studiecentrum voor Experimentele Literatuur (afgekort SEL), dat zich toelegt op de studie van de experimentele traditie in de Nederlandse literatuur van het einde van de negentiende eeuw tot vandaag. Het SEL heeft ondertussen zestien bundels uitgegeven, waarvan jij de redactie van precies de helft op je genomen hebt, altijd met andere collega's in diverse samenstelling.

Wie zou vrezen dat je literatuurwetenschappelijke benadering aan je lezers al even hoge eisen stelt als de meeste door jou onderzochte werken, kan ik geruststellen. Je betoogtrant verloopt stap voor stap en is glashelder. En bovendien weet je je lezers te lokken door hen op vaak speelse wijze in je uiteenzetting binnen te trekken. Ik citeer – willekeurig voorbeeld – uit de aanhef van een van je allereerste artikelen, over *Kopnaad* van Stefan Hertmans, in het *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*: ‘Hoewel we het niet altijd onder controle hebben, is het niet ongewoon dat onze wenkbrauwen zich fronsen als een gesprekspartner een vreemde wending geeft aan het gesprek.’ Of deze beginzin van een artikel over de samenwerking tussen Ivo Michiels en de filmregisseur André Delvaux: ‘Willen we het over de experimentele filmliteratuur van Ivo Michiels hebben, dan is de omweg de beste toegangsweg.’ Let op de geruststellende, inclusieve eerste persoon meervoud in deze aanvangszinnen, die elke aarzeling die de lezer zou kunnen voelen, wegneemt. Want wie frons niet zijn wenkbrauwen, als hij wat vreemds verneemt? En wie voelt zich niet verrast en nieuwsgierig tegelijk, wanneer hij verneemt dat de omweg de beste binnenweg is? Voor de lezer goed beseft of hij je op dat kromme pad wel wil volgen, heeft hij zijn lot al in je handen gelegd. En al leid je hem dan langs een omweg, al lezend beseft hij snel: dit is inderdaad de beste weg.

In die aanpak meen ik de door de wol geverfde docent te herkennen, die niet alleen de vakgenoot, maar ook de student, de scholier, diens leraar of de literair geïnteresseerde weet aan te spreken. In ieder geval verwondert het me niet dat je met grote regelmaat opduikt in tijdschriften die in de boekhouding van de wetenschappelijke excellentie vaak niet meetellen zoals *Ons Erfdeel* c.q. *de lage landen*, *De Reactor*, *Dietsche Warande en Belfort*, *Poëziekrant* of – destijds – *De Leeswolf*. Zoals je ook gulle medewerking verleent aan makkelijk toegankelijke en dus uitermate nuttige vraagbaken zoals het *Lexicon van Literaire Werken*, het *Kritisch Lexicon van de Moderne Nederlandstalige Literatuur* of het *Algemeen Letterkundig Lexicon*, waarin de bijdragen – als gold het een door middeleeuwse monniken verzonnen project – niet eens ondertekend zijn. Geen wonder dan ook dat je letterkundig proselitisme – om de religieuze metaforiek even aan te houden – zich uitstrekt tot het middelbaar onderwijs. Niet toevallig was je in 2018 samen met je collega Youri Desplenter gastredacteur van een zeer aanbevelenswaardig

nummer van het tijdschrift *Nederlandse Letterkunde* over literatuuronderwijs. En ook was je kerngroep lid van het in 2019 opgerichte Vlaams talenplatform, werkte je in die hoedanigheid mee aan het in 2020 gepubliceerde, ambitieuze Talenplan en was je mederedacteur van het vorig jaar verschenen rapport *Naar een Talenonderwijs in Topvorm*, dat gebaseerd is op een grootschalige bevraging van meer dan duizend leerkrachten in Vlaanderen en Brussel.

Die generositeit die je betoont ten aanzien ons vak geldt ook jouw ervaren en minder ervaren collega's. Want werkelijk talloos zijn de publicaties die je met medewerking van vakgenoten uit Gent en van elders hebt geschreven of geredigeerd. Dat lijkt me geen toeval. Je constructieve geest, je werkkraft, maar zeker niet in de laatste plaats je beminnelijkheid en je hoofsheid in de omgang staan garant voor het voorspoedige verloop van elk project waar jij mee je schouders onder zet. Met genoegen verwijs ik hier naar slechts één, waarschijnlijk het meest recente voorbeeld, dat terecht een uitstekend onthaal heeft gekend: de bijzonder fraai uitgegeven bundel *Rebellie in de Gentse letteren*. Hoeft het gezegd dat het voor Piet Couttenier, wiens zetel je in deze Academie inneemt, wel een bijzonder genoegen zal zijn geweest te ontdekken dat jij in dit even leesbare als lezenswaardige boek twee hoofdstukken hebt geschreven die hoofdzakelijk met de negentiende eeuw verbonden zijn, respectievelijk over het beeld van Jacob van Artevelde in de literatuur en over het antiklerikalisme van Virginie Loveling. Dat smaakt naar meer.

Beste Lars. Als Gents neerlandicus ben je uiteraard met dit huis vertrouwd. Bovendien publiceerde je al verschillende artikelen in onze *Verslagen & Mededelingen*, je werkte mee aan de editie door onze Academie van de verzamelde poëzie van ons erelid Marc Insingel, waarvoor je een inzichtgevend nawoord schreef, en nog in 2020 was je een van de redacteurs van de door dit huis uitgegeven bundel *Letterkunde met lef*, dat een grondig overzicht biedt van het spraakmakende werk van de Leidse onderzoeker en criticus Ton Anbeek. Kortom, het stond in de sterren geschreven dat je ooit lid zou worden van dit genootschap. Wees dus welkom, werk met ons mee aan de bloei van de Academie, en daarmee vooral aan die van de Vlaamse neerlandistiek.

10.3.2 LAUDATIO VOOR PIET COUTTENIER, UITGESPROKEN DOOR LARS BERNAERTS, 19 APRIL 2023

Piet Couttenier, een uitzondering?

Laudatio's hebben gewoonlijk geen titel. Toch heb ik er voor de lofrede aan het adres van Piet Couttenier vele overwogen en er uiteindelijk ook een gekozen.

Voor de hand lag de titel *De man die zijn volk de negentiende eeuw leerde lezen*. Die titel zou de bijdrage van Piet Couttenier aan de Conscience-studie in beeld kunnen brengen. Denken we bijvoorbeeld in de KANTL-context recent nog aan het themanummer dat hij met Walter Verschuere voor *Verslagen & Mededelingen* uit 2013 samenstelde: *Hendrik de veroveraar. De wereld van Conscience / Conscience in de wereld (1812-2012)*. Maar belangrijker nog, de titel zou aangeven hoe hij de voorbije decennia en dus ook tijdens zijn jaren als academiëlid de negentiende eeuw leesbaar heeft gemaakt. Hij leerde zijn volk de negentiende eeuw lezen. Maar hoe leer je iemand een eeuw lezen? En was dat volk voordien dan ongeletterd, was die eeuw voordien onleesbaar?

Om met die laatste vraag te beginnen: ja, de negentiende-eeuwse literatuur uit Vlaanderen was onleesbaar, in de mate dat ze verkeerd begrepen werd. Het kwam en komt er in het onderzoek van Piet Couttenier vaak op aan om een alternatief te bieden voor eenzijdige perceptie. Het probleem is 'de gebruikelijke neerbuigende houding die lezers en onderzoekers [...] hebben aangenomen ten opzichte van de toenmalige literaire cultuur en smaak' (Van den Berg & Couttenier, 2009, p. 11). Die onderwaardering weet Piet Couttenier trefzeker aan te wijzen als het gevolg van projectie: lezers projecteren de maatstaven van hun eigen tijd op de literatuur van Conscience, Van Kerckhoven, de Lovelings en de Sniedersen. Men zou dan kunnen veronderstellen dat Piet Couttenier de *verdediging* opneemt van die literatuur, maar idealiserende vertekening zal men bij hem niet aantreffen. Nee, het leesbaar maken betekent het zorgvuldig documenteren en analyseren van werken, het nuanceren van beeldvorming tegen de achtergrond van de literatuuroppvattingen, het mens- en wereldbeeld van die tijd.

In 1982 werkt Piet Couttenier mee aan een tentoonstelling over Nederlandse literatuur in de Leuvense universiteitsbibliotheek aan de hand van opmerkelijke uitgaven. Zijn bijdrage vat hij samen onder de in dit verband veelzeggende noemer 'Anders kijken naar de letterkunde van de 19de eeuw' (in De Schepper, 1982, p. 144). Hij verdoezelt niet dat de materialiteit van werken uit de negentiende eeuw doorgaans weinig aantrekkelijk oogt, zo schrijft hij: 'vaak slordig gezet, zonder veel aandacht voor de esthetiek van kافت, papier of lettertype, ook dikwijls achteloos ingebonden'. Op die manier tonen ze de heersende literatuur-opvatting, namelijk de beperkte 'aanspraak op literair-esthetische waardering' (p. 144). Met de literair-sociologische blik die hem eigen is, schetst hij voor de tentoonstelling op een toegankelijke manier het conformistische karakter van het literaire veld in de negentiende eeuw. Maar hij benadrukt ook de diversiteit van die literatuur en de afwijkingen van dat dominante beeld. In een treffende passage zegt hij het volgende:

naast stille melancholie kan men er ook luidruchtige heroïek terugvinden.
Naast lofprijzing van de bezadigde middelmaat en idyllisme lees je er ook

protest, opstand en verontwaardiging. De zaak is dus wel complexer, als men correct tracht te lezen. (p. 145)

In die zinnen herkennen we de stijl van Piet Couttenier, de compacte zeggingswijze die getuigt van brede belezenheid, die heel veel communiceert in enkele schijnbaar simpele pennentrekken. En er valt een missie af te leiden uit die passage: negentiende-eeuwse literatuur ‘correct’ lezen in haar context, de complexiteit van de literaire zaak niet wegwerken maar uit de verf laten komen. Dat is de nering en passie van de vijfendertig jaar jonge Piet Couttenier.

De passage zit in een tentoonstellingscatalogus, een staaltje van ‘outreach’ en ‘valorisatie’ toen dat allemaal nog niet zo hoefde te heten. Daarmee kan die tekst een vluchtige gebruikstekst lijken. Maar er zit dus een ambitieus onderzoeksprogramma in, een dat Piet Couttenier de decennia nadien uitvoert alsof het vanzelf gaat, met onderzoek naar zo vele auteurs en genres uit de lange negentiende eeuw, waarmee hij ons de veelzijdigheid van die literatuur heeft leren lezen. Ons, zijn volk. Van Sleenckx tot Streuvels, van reisverhalen tot Vlaams naturalisme, van Bilderdijkreceptie in Vlaanderen tot Multatuli. In bijdragen tot de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* en in portretten van schrijvende vrouwen die opgenomen zijn in de indrukwekkende encyclopedische bundel *Met en zonder lauwerkrans*. Die laatste bundel, die hij mee redigeerde, heeft het beeld van schrijvende vrouwen uit de vroegmoderne en de vroege moderne tijd uitgebreid en verrijkt.

Het culminatiepunt en keerpunt van dit traject is uiteraard *Alles is taal geworden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1800-1900* samen met Willem van den Berg, in de reeks onder hoofdredactie van Arie Gelderblom en Anne Marie Musschoot. Het boek kon alleen maar geschreven worden door iemand die kon bouwen op zo veel voorafgaand eigen onderzoek en natuurlijk ook op dat van vele anderen. Deze literatuurgeschiedenis geeft niet ‘zomaar’ een stand van zaken van kennis over de Vlaamse literatuur, maar ook een impuls voor herevaluatie, voor verder onderzoek en voor de ontdekking en herontdekking van allerlei literaire fenomenen en auteurs. Dus ja, terecht kunnen we zeggen ‘De man die zijn volk de negentiende eeuw leerde lezen’.

Ik zou dus een titel hebben, maar dat was buiten de kritische blik van Piet Couttenier zelf gerekend. Over het Conscience-cliché schrijft hij namelijk het volgende:

Conscience, die in de gunst van de ‘gevoelige’ lezer tracht te komen en zich aanpast om zijn succes, de ‘kooplust’ van de lezer en zijn eigen maatschappelijke positie veilig te stellen, leerde dus inderdaad zijn ‘volk’ lezen, d.w.z.

zijn burgerlijke kunst creëerde het publiek dat voor die nieuwe ‘smaak’ vatbaar was. (1982, p. 146)

En met zin voor ironie en nuance zet Piet Couttenier hier ‘gevoelige’, ‘kooplust’, ‘volk’ en ‘smaak’ tussen aanhalingstekens. Conscience leerde zijn volk lezen in die zin dat hij het beschikbare publiek naar de mond praatte, dat hij in bourdieuaanse zin een homologie tot stand wist te brengen, dat hij opportunistisch dienst kon doen als het kanaal voor een *vision du monde* van een maatschappelijke groepering. Wie zijn volk leert lezen, zou dus zijn publiek bedienen. Maar dat beeld gaat niet op voor Piet. Op een altijd integere manier stelt hij net de dominante beeldvorming in de literatuurstudie ter discussie. Ik moest mijn titel afvoeren.

Een andere titel diende zich aan. *Hem spreekt de blomme een tale*. De titel is geplukt uit het werk van de poëzievernieuwer Guido Gezelle en gebaseerd op een vers uit *Gedichten, Gezangen en Gebeden/Kleengedichtjes* (1893). De lezer van deze laudatio begon wellicht lichtjes verontwaardigd te raken dat de naam ‘Gezelle’ hier nog niet viel. Ik heb hem even in de wachtkamer laten zitten opdat niemand nog zou kunnen denken dat Piet Couttenier alleen de Gezelle-expert is die hij is.

Hem spreekt de blomme een tale. Voor de gelegenheid zou ik de ‘blomme’ niet met het boek der natuur, niet met Gods schepping, associëren, maar met het dichtwerk van Gezelle, de dichterlijke tuin. Het lijkt alsof het werk van Gezelle tot Piet Couttenier spreekt zoals tot geen ander. Zijn bijdrage aan de Gezelle-studie valt niet te overzien. Er is zijn stimulerende rol als directeur van het Centrum voor Gezellestudie, als promotor van proefschriften over Gezelle, als redacteur van *Gezelliana*, als voorzitter van het Guido Gezellegenootschap. Er zijn de bloemlezingen en edities, zoals de editie van Gezelles poëzie en proza die hij samen met An De Vos verzorgde in de Delta-reeks. Daarin scherpt hij het beeld aan van Gezelles poëtische vernieuwing, Gezelles experiment met taal en klank, zijn rol als wegbereider van de autonome literatuur – een dichter ‘die de poëzie als een ontketende kracht hanteert en de totaliteit van het mysterie der sensibi[li]teit verwoordt’, zoals het nawoord bij de editie stelt (Couttenier & De Vos, 2002, p. 507). In de vele vakpublicaties van Piet Couttenier over Gezelle vallen weer die integriteit en envergure op, of het nu gaat over briefwisseling of vertalingen van Gezelle, over zijn bibliotheek of over biografische omstandigheden. Dat werk zette hij de voorbije jaren verder als academiëlid. Maar laat ik nog even terugspoelen naar 1976 om te verduidelijken waarom mijn tweede titel evenmin geschikt is. Niet alleen was *Hem spreekt de blomme een tale* in iets gewijzigde vorm al de titel van een interview met Piet Couttenier in 2000, maar vooral voldoet die titel niet omdat hij mysterie en wellicht *sprezzatura* sugge-

reert waar diepgaande contextualisering en geduldige academische toewijding aan het werk zijn.

Die diepgaande contextualisering gaat terug op zijn proefschrift. In 1976 promoveert hij in Leuven op *Dichter en knecht. Een sociologische interpretatie van Guido Gezelles populaire poëzie (1872-1899)*. De kritische literatuursociologie à la Lucien Goldmann weet hij op bevattelijke wijze in te schakelen om door te dringen tot dieper liggende verbanden tussen Gezelles gelegenheidspoëzie (door Piet Couttenier aangeduid als ‘populaire poëzie’) en de contemporaine maatschappij. Het gaat niet om biografische en historische context in enge zin, maar om een analyse van de *vision du monde*, een tendens in een literair werk die van een groep in de samenleving uitgaat. De nu negenentwintigjarige Piet Couttenier legt dat glashelder uit, zo kunnen we zien in een artikel uit datzelfde jaar over zijn doctoraatsonderwerp. ‘Literaire teksten’, schrijft hij, ‘worden [...] gesitueerd in de groepsstructuur van een maatschappij en meteen als eigenheid bewaard: ze zijn specifieke uitdrukkingen van wat een individu op coherente wijze aan collectieve verwachtingen onder woorden kan brengen’ (1976, p. 95). In een literatuurtheoretisch artikel in *Spiegel der Letteren* (1980), dat door de helderheid, precisie en de waarde als tijdsdocument vandaag nog even lezenswaardig is, zal hij enkele jaren later heel precies duiden wat de grenzen en mogelijkheden van de sociologische benadering zijn. Hij maakt telkens duidelijk dat het hier steeds om *literatuur* gaat en dat dergelijke maatschappelijke verbanden *in het werk zelf* te analyseren zijn. Klinkt dat abstract, dan brengt Piet Couttenier die gedachte in de praktijk in zijn analyse van Gezelles gelegenheidspoëzie. Daarin duidt hij aan hoe Gezelle in taal en verbeelding een verloren ideale orde tot stand brengt. In haar rapport destijds voor de KANTL prijst Christine D’haen Piet Couttenier om zijn belezenheid, zijn ‘ernst en accuratesse, zijn voorzichtigheid en maat, zijn bescheidenheid én durf’ én om het leesplezier dat zijn studie oplevert (1980, p. 346). *Hem spreekt de blomme een tale* zou een verkeerd beeld geven van dat soort doorwrocht werk.

De titel waar ik uiteindelijk op land en die voor mij logisch voortvloeit uit de genoemde kwaliteiten, is *Piet Couttenier, een uitzondering?* De lezer herkent hierin de titel van een bekend hoofdstuk van hem over Anton Bergmann (1997a). De tekst uit 1997 is opgenomen in een boek dat door Karel Wauters werd samengesteld, met de titel *Verhalen voor Vlaanderen. Aspecten van het fictionele proza tot aan de Tweede Wereldoorlog*. Piet Coutteniers hoofdstuk is exemplarisch voor zijn academische verdiensten en kan ook symbool staan voor de verdiensten die niet afgedekt zijn door het academische (en dat zijn er overigens meer dan ik kan weten).

Bergmann is de vroeg gestorven Lierse advocaat die de auteur is van *Ernest Staas, advocaat* (1874). In het hoofdstuk vraagt Piet Couttenier zich af in hoeverre we zijn werk mogen zien als een uitzondering in het proza van de negentiende eeuw. De vraagstelling is op zich al tekenend voor een onderzoeksmentaliteit: een houding die het ingesleten beeld van een auteur, oeuvre of periode bijstelt op basis van gedegen onderzoek en zorgvuldige argumentatie, zoals Piet Couttenier ook deed voor onder anderen Conscience en Buysse. Was het 'zoals het was' in Buysse's gelijknamige roman (2014)? Was Buysse de naturalist die hij was volgens de receptie (1997b)? Wordt Buysse documentair in *'n Leeuw van Vlaanderen* (1993)? Wie Piet Couttenier leest, ziet zo dat 'men er best aan doet zoveel mogelijk aandacht te hebben voor het literaire werk zelf in zijn historische context en een benadering van Buysse's romans, verhalen en toneelteksten los te koppelen van de receptie ervan in Vlaanderen die vermengd is met een aversie voor het aanstootgevende naturalisme' (1997b, p. 142). In die gedegen gecontextualiseerde close readings zit overigens een mooie monografie van de herziene Buysse.

In de gevalstudie-Bergmann herkennen we opnieuw de soepele geest en de radde pen van Piet Couttenier, in een tekst die didactisch perfect werkt, ook voor studenten vandaag, dankzij een multiperspectivische blik. Piet Couttenier situeert Bergmann en zijn lezerspubliek ideologisch, historisch en poëticaal. Hij laat zien dat Bergmann allerlei ideologische en poëtische modellen relateert. De schrijver weerstaat de neiging om ondubbelzinnig bij te dragen tot een natievormend of volksverheffend project zoals zijn tijdgenoten wel doen.

Piet Couttenier geeft die argumentatie vorm tegen een internationale, comparatieve achtergrond en een theoretische achtergrond van ideologiekritische studies over nationalisme. Ten slotte is de tekst zo overtuigend door de narratieve, genregerichte en intertekstuele analyse (zoals in de stukken over Buysse), die hij met het grootste gemak integreert in een totaalvisie op de 'uitzondering' Bergmann. Bergmann is een uitzondering in de negentiende eeuw door zijn esthetisch realisme, zijn nuchtere stijl die we elders niet aantreffen en die vooruitverwijst naar de twintigste eeuw. In dat opzicht is deze auteur een kleine Gezelle voor het proza. Bergmann, een uitzondering! Piet Couttenier, een uitzondering? Dat vraagt men hoort erbij, zo is nu wel duidelijk. Het staat voor de weigering om dominante beelden zomaar aan te nemen, de drang om door te vragen, om verder te vorsen. Die uitzonderlijke kwaliteiten zijn nu wel voor het voetlicht gebracht en ik zeg er graag nog bij dat die kwaliteiten doorwerken in zijn collegialiteit, generositeit, en zijn handelen in de academische wereld. In behulpzame commentaren op werk van collega's, in recensies en in jury's is Piet Couttenier behulpzaam streng maar nooit bevoogdend, altijd gul en rechtvaardig, zoals ik zelf meermaals heb mogen ervaren. We kunnen dus alleen maar hopen dat we

hem als erelid niet minder ontmoeten en in elk geval verheugd zijn dat we blijvend van zijn eruditie kunnen leren.

Bibliografie

- Van den Berg, W. & Couttenier, P.** (2009). *Alles is taal geworden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur, 1800-1900*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Couttenier, P.** (1976). 'Literatuursociologische benadering van een Gezellegedicht.' *Gezelle-kroniek*, 11: 91-108.
- Couttenier, P.** (1980). 'Functionalisme en literatuursociologie. Kritische benadering van een onderzoeksmodel.' *Spiegel der Letteren*, 22/3-4: 234-248.
- Couttenier, P.** (1993). 'De opbouw van individualiteit. Een textuele benadering van C. Buysse's *'n Leeuw van Vlaanderen*.' *Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap*, 9: 7-21.
- Couttenier, P.** (1997a). 'Anton Bergmann, een uitzondering.' In Wauters, K. (red.), *Verhalen voor Vlaanderen. Aspecten van het fictionele proza tot aan de Tweede Wereldoorlog*. Kapellen: Pelckmans, pp. 69-82.
- Couttenier, P.** (1997b). 'Naturalisme à la carte: Cyriel Buysse.' In Wauters, K. (red.), *Verhalen voor Vlaanderen. Aspecten van het fictionele proza tot aan de Tweede Wereldoorlog*. Kapellen: Pelckmans, pp. 139-152.
- Couttenier, P.** (2014). 'Was het zoals het was? Ambivalenties in een realistische en autobiografische roman van Cyriel Buysse.' *Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap*, 30: 37-51.
- Couttenier, P. & De Vos, A.** (2002). 'Nawoord.' In *Guido Gezelle, Poëzie en proza*. Bezorgd door Piet Couttenier en An De Vos. Amsterdam: Bert Bakker, pp. 497-511.
- D'haen, C. et al.** (1980). 'Guido Gezelle's populaire poëzie (1872-1899). Een literatuur-sociologisch onderzoek door P. Couttenier.' *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde*, pp. 327-346.
- Schenkeveld-Van der Dussen, R., Couttenier, P., Van Gemert, L. & Porteman, K.** (1997). *Met en zonder lauwerkrans. Schrijvende vrouwen uit de vroegmoderne tijd 1550-1850*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- De Schepper, M.** (red.) (1982). *Nederlandse letteren in de Leuvense Universiteitsbibliotheek*. Leuven: KUL, Afdeling Nederlandse literatuur en Volkskunde.

10.3.3 VERWELKOMING ELS BEERTEN DOOR ERIK VLAMINCK, 19 APRIL 2023

Op 1 maart werd op de website van de KANTL met terechte trots aangekondigd dat Els Beerten en Lars Bernaerts niet alleen verkozen werden, maar – en dat is het allerbelangrijkste – ook aanvaard hebben, om lid te worden van deze Academie. Vervolgens werd gemeld: *Els Beerten is een toonaangevend jeugdacteur en een gedreven lerares Nederlands en creatief schrijven*. Ik heb gedacht: ‘Oei, hier wordt iemand tekortgedaan.’ Els, ik heb geen mandaat gevraagd om u namens de KANTL verontschuldigen aan te bieden. Uit eigen naam kan ik vanaf deze kansel wel proberen om het onrecht recht te zetten. In die bewuste aankondiging had niet mogen staan: *Els Beerten is een toonaangevend jeugdacteur*. Daar had, om jou niet tekort te doen en om de literatuur niet tekort te doen, moeten staan: *Els Beerten is een toonaangevend auteur*. Eventueel had er een toevoeging kunnen bijstaan, iets in de aard van: *de romans van Els Beerten worden ook graag en gretig gelezen door heel veel jonge mensen*. Dit gezegd zijnde... Els, het genootschap mag tevreden zijn dat jij aanvaard hebt om lid te worden. Om vele redenen.

De voorbije jaren heb ik hier vaak de verzuchting gehoord dat de Academie te weinig expertise in huis heeft wanneer het gaat over kwesties die met literatuur in en voor het secundaire onderwijs te maken hebben. Dat expertisepotje wordt vandaag met de klap een pak beter gevuld. Zelf heb ik het geluk gehad om een behoorlijk aantal keren in jouw klas, in het college in Aarschot, te gast te mogen zijn. Ik mocht er komen praten over mijn eigen schrijfsels, over literatuur in het algemeen, over armoede, over acties van PEN Vlaanderen, over proberen mens te zijn... Telkens had ik te maken met leerlingen die perfect waren voorbereid op het gesprek dat ik kwam voeren. Telkens had ik te maken met leerlingen die, correct en met argumenten die hout sneden, de discussie aangingen; alles zomaar klakkeloos aanvaarden behoort immers niet tot de attitude die jij hen eigen maakt. Ik heb er verrast en met bewondering gezien hoe jij, door gewoon eerlijk jezelf te zijn, een natuurlijke autoriteit uitstraalt die ervoor zorgde dat ik in jouw klas nooit het gevoel had dat er een schoolse hiërarchie heerste. Gesprekken waren gesprekken. Luisteren was luisteren. Bijkomend: de meeste van je leerlingen hebben niet alleen veel gelezen, ze hebben bovendien goed gelezen. Soms hoorde het er onlosmakelijk bij dat ik na mijn passage in jouw klas nog lang met enkele van hen bleef napraten. Ik heb ze alleen met het allergrootste respect over mevrouw Beerten horen spreken. Alstublieft en dank u wel.

Niet alleen op het college van Aarschot, maar ook op tal van andere plekken maak je mensen warm om te schrijven; creatief schrijven heet dat dan. Een anek-

dote in dat verband is de volgende. Iemand kwam me trots en glunderend vertellen dat hij bij jou een module creatief schrijven had gevolgd.

‘En heb je daar wat geleerd?’ vroeg ik hem.

‘Ja, dat ik niet geschikt ben om schrijver te worden’, was zijn antwoord. En dat hij daar wel even een kater van had gehad, maar dat die kater weggewaaid was na een gesprek met jou. Want dat hij voortaan, ten eerste, een veel betere lezer is geworden. En dat hij voortaan, ten tweede, bij belangrijke gebeurtenissen echte brieven gaat schrijven in plaats van obligate e-mails. Dat hij er bovendien gelukkig van wordt om brieven te schrijven. Alstublieft en dank u wel.

Mensen wegwijz maken in taal, in lezen en in schrijven is voor jou een onderdeel van je leven zoals eten en ademen dat zijn. Ik weet dat je op bepaalde momenten had kunnen kiezen om het lesgeven stop te zetten. Maar het was, ook in moeilijke tijden, jouw keuze om voor de klas te blijven staan. Enfin, om ‘in’ de klas te blijven staan. Lofbetuigingen schieten hier tekort.

Je bestiert een warm en schoon gezin, je bent een straffe lerares, je leest dat de stukken eraf vliegen, je bent – het is belangrijk dat de collega’s dit weten – wellicht de snelste fietser en loper van dit genootschap en dan ben je ook nog een heel bijzondere auteur.

Vorige week heb ik dat nog mogen ondervinden. Hier komt anekdote nummer twee. Ik had een babbel met Amber Maes, 27 jaar jong, maar desondanks iemand met heel veel gelezen boeken op heel veel planken en voor mij de straffe redacteur die me rigoureuus bij de les hield bij het maken van mijn laatste roman. ‘Hoe ben jij eigenlijk door literatuur bezeten geraakt?’ vroeg ik haar. ‘Toeval. Of toch niet. In mijn middelbareschooltijd ben ik lang helemaal uitgekeken geweest op boeken lezen. Tot ik *En allemaal willen we de hemel* van Els Beerten onder ogen kreeg. Ik was daar zo van ondersteboven en vervolgens was ik zo onder de indruk van wat een boek teweeg kan brengen dat ik ben blijven lezen.’

‘Mag ik dit verwerken in de laudatio die ik voor Els Beerten schrijf?’

‘Uiteraard.’

Bij dezen.

Voor wie niet thuis is in het oeuvre van Els Beerten. Lees *Lopen voor je leven*. Lees *Een mens is genoeg*. Lees *De rest van ons leven*. Maar lees zeker *En allemaal willen we de hemel*. Het is een turf van 498 pagina’s. De roman verscheen in 2008 en hij is en blijft een ankerpunt in de Vlaamse literatuur. Het is een spannende *pageturner* over hoe tussen mensen met botsende meningen en ideologieën toch onverbrekelijke banden kunnen standhouden. Het is het perfecte antgif voor het polariserende wij-zij-denken waar het huidige tijdsgewricht on-

der kraakt. Het is geschiedenis én toekomst. Het is des mensen. De roman werd dan ook terecht onder lof en prijzen bedolven.

Ik voeg hier graag, ten derden male, een anekdote toe. Onze oude buurman, John Bel (°1925), was een verwoed lezer en een gerenommeerd boekencollectieurbestuurder. Meer dan tienduizend boeken hielden zijn huis recht. We hadden de afspraak elkaar op de hoogte te houden wanneer we een roman gelezen hadden die er echt toe deed. Op een bepaald moment heb ik hem gezegd: ‘John, *En allemaal willen we de hemel*, dat is straffe kost. Amai.’ Enkele dagen later stonden we samen bij de bakker.

‘En John, hebt ge dat boek al in huis gehaald?’

‘Ik heb het al twee keer gelezen en ik ga het nog een derde keer lezen. Ik heb trouwens al twee extra exemplaren besteld om cadeau te geven.’

Op 27 december 2008 is John Bel onverwacht gestorven. Hij ligt begraven op het prachtige Antwerpse kerkhof van Silsburg. Op zijn graf staat een plaquette met de tekst: *En allemaal willen we de hemel*. Wie zei ook weer dat Els Beerten een jeugdauteur is?

10.3.4 LAUDATIO VOOR GEERT VAN ISTENDAEL, UITGESPROKEN DOOR ELS BEERTEN, 19 APRIL 2023

Beste mensen,

Het is u allen zo goed bekend: een nieuw lid wordt aangesteld en vervolgens huldigt dat nieuwe lid de persoon die zijn stoel afstaat aan haar. Ik kan me voorstellen dat dat soms vrij makkelijk is, er zijn vormen van verwantschappen tussen mensen die enkel nog de juiste woorden nodig hebben om gestalte te geven aan wat al is. Niet dat het vinden van die woorden op zich makkelijk zou zijn, maar ik denk dat u begrijpt wat ik zeggen wil: ik ken Geert van Istendael uitsluitend van tv, van de boeken en uit de kranten. Hoe kan ik de lof zwaaien op een man die ik niet ‘echt’ ken?

Goed. Er is zijn indrukwekkende oeuvre: een laudatio op zich. Aan de hand van dat oeuvre en van alle informatie die over hem gedrukt staat en bij wijze van spreken voor het rapen ligt, zou ik u een overzicht kunnen geven van wat Geert van Istendael tot nog toe allemaal verwezenlijkt heeft, en u zou knikken en wellicht (dat hoop ik althans) zou u denken: ja, zo kennen we hem, die bijzonder intelligente man met zijn ontzettend grote maatschappelijke betrokkenheid en zijn onwaarschijnlijk sterke pen.

Maar. Als er iets is wat ik niet wil doen in mijn leven, is het mensen iets geven dat ze al hebben. Tenzij ze het verloren zijn. Maar dat lijkt me voor dit gezelschap niet op te gaan. Ik wilde schrijven over iets dat ik niet wist. Het zou mij aan het zoeken zetten, en zoeken, dat is een beweging die sterker is dan mezelf en die mij al langs mooie paden heeft gestuurd.

En zo kwam het dat ik zijn dochter belde.

Ik mag je vader de lof toezwaaien, zo vertelde ik haar. Ik weet het, zei ze. Oh, zei ik, en ik zweeg even; dat antwoord had ik niet verwacht. Ik ken hem niet zo goed, ging ik verder, behalve wat iedereen die kranten en boeken leest en naar tv kijkt, weet. En jij bent zijn dochter, zei ik uiteraard volledig overbodig, maar ik zei het toch want ik wilde het uitgesproken hebben zodat ze wist dat ik *het* kende: hoe graag dochters hun vaders kunnen zien en hoe wederzijds dat is, hoe een kind daardoor van die ogen krijgt die meer zien dan elk ander mens en wat dat vervolgens kan doen met dat kind én met die vader.

Of ze mij wilde vertellen waarom de wereld zoveel beter af is met het bestaan van Geert van Istendael?

Heel graag, zei Judith.

En dat ging zo.

‘Ik ken niemand die meer geëmancipeerd is dan mijn papa. Mijn papa is een van die mensen die woorden als gelijkheid en emancipatie in de mond nemen en ze op een radicale manier, zonder concessies, op heel veel vlakken gestalte geven. Mijn papa is namelijk een man die zijn vuur niet verliest. Lees er zijn boek *De grote verkillig* maar eens op na – mijn papa is een oude, kwade, linkse man die altijd het vuur heeft bewaakt en bewaard.

Het is heel bijzonder om met mijn papa te debatteren; hij gebruikt alle vervelende trucjes van debatcultuur en tegelijkertijd luistert hij naar wat je zegt. En dan gebeurt het dat je hem later op de radio hoort praten en je merkt in zijn woorden dat hij naar je geluisterd heeft, dat hij datgene meeneemt waarvan je hem hebt overtuigd. Dat kan mijn papa, omdat hij open blijft van geest, en die openheid blijft hij cultiveren, op professioneel vlak, maar ook als hij met zijn kleinkinderen omgaat; hij is oprecht nieuwsgierig naar wat ze denken, wat ze willen én voelen.’

Met Judith overloop ik vervolgens een aantal feiten uit zijn levensloop.

Zijn vader was August Vanistendael. Hij publiceerde drie dichtbundels, was persoonlijk raadgever van bondskanselier Konrad Adenauer en kardinaal Frings van Keulen. Ze vertelt ook over de verschillende locaties waar haar vader woonde en de indrukken die ze hem bezorgden: Utrecht, Leuven, Engeland, en Brussel, zijn grote liefde. Ze roemt zijn grote belezeneid. Maar hij leest niet alles. Of beter: niet in alle talen. Zo leest hij zo weinig mogelijk Engelse boeken, dat doet de meerderheid van de bevolking immers al. Hij leest Spaanse boeken, Duitse, Italiaanse, Franse, Nederlandse en misschien nog wel een paar andere talen ook. Een echt wonder is dat niet, hij is opgegroeid in een uitzonderlijk talig milieu.

Hij studeerde sociologie. Hij was in Berlijn toen de muur viel. Dat was per toeval, hij was op een congres in de buurt en toen hij hoorde wat er aan de hand was, holde hij naar de plek waar de wereld plots veranderde. Er is een filmpje op YouTube te vinden dat getuigt van dat moment. Hij was toen nog journalist bij de toenmalige BRT. Het is daar dat hij heeft leren samenwerken en met deadlines omgaan, het bleek een zegen voor zijn verdere professionele werk.

Jarenlang was hij voorzitter van het Kunstenfestivaldesarts, engageerde zich voor het Brussels dichterscollectief. Van 2007 tot 2010 was hij voorzitter van PEN Vlaanderen, nu is hij dat van de leesclub van Sint-Joris-Weert, waar hij, zo zegt zijn dochter Judith, ‘de vrouwen laat ervaren dat niet enkel de boeken van mannen ertoe doen’.

En Judith gaat nog even verder: ‘Een andere heel bijzondere kwaliteit van mijn papa is dat hij gezegend is met een grote professionaliteit. Daarmee bedoel ik: als hij iets afsprekt met je, dan komt hij die afspraak ook na. Mijn vader zal dus niets beloven dat hij niet kan waarmaken, en zijn nee is een nee. Maar geeft hij je een ja, dan heb je ook zijn totale overgave. Die professionaliteit, die standvastigheid van overgave, kenmerkt ook zijn beroepseer. Mijn papa is geen man die zich op de borst klopt van: kijk mij met mijn dramatisch artistiek talent, mijn papa gelooft in de kracht van het vakmanschap, dat een mens enkel verkrijgt door jaren slijpen en schaven en vooral hard werken. En dat harde werken maakt hem tot een schrijver die openstaat voor kritiek op zijn werk, hij is een man die graag in dialoog gaat over zijn werk voor het gedrukt wordt, die accepteert dat hij nog beter zou kunnen, die durft te reflecteren over de kritiek die hij krijgt en die er vervolgens ook iets mee doet. Het is een groot talent om dat te kunnen en hij kan dat.

Dat was niet altijd zo. Er was een tijd dat mijn papa vooral baldadig was. Vroeger kreeg ik niet echt een inkijk in hem, er was een tijd dat ik echt rebelleerde tegen hem. Dat rebelse zit ook in hem. Mijn papa kijkt naar rechts als iedereen naar links kijkt, en omgekeerd; tegendraads zijn, dat typeert hem wel. Door het

uitkijken naar de andere kant, maakt hij zijn omgeving attent op het waardevolle dat uit het oog verloren raakt als mensen hun blik beperken tot wat ze zich laten voorschrijven te zien.

Doorheen de jaren is zijn houding eerder boeddhistisch geworden, zo zou ik het willen noemen. Hij zegt niets en luistert terwijl jij praat en praat, en als je daarmee klaar bent, zou een toehoorder zuchten: wat een ontzettend boeiend gesprek was dat, terwijl mijn papa werkelijk niets heeft gezegd.

Ook nu hij ouder wordt, blijft hij alles waar hij ja op zegt, doen met volle overgave. Zo koos hij voor een huis met een tuin, en ook al kent hij weinig van tuintieren, zijn volle aandacht gaat naar alles wat daar groeit en bloeit in die tuin, de kleinste grasspriet, het meest onooglijke herderstasje, hij heeft het waargenomen en hij zal het zien groeien. Het is nieuw voor hem om dat te doen – in Brussel was hij niet zo omringd door groen – maar wat niet nieuw is, is de manier waarop hij zich nu ook weer overgeeft.

Mijn papa is een man die heel erg mooi oud wordt, ontzettend mooi. Zowel in zijn werk als in de omgang is hij vrolijker en lichter geworden, terwijl zijn sterk rechtvaardigheidsgevoel geen millimeter aan kracht heeft ingeboet, integendeel. Samenwerken met hem is dan ook heel fijn. Samen met mijn papa komen tot kwaliteit, is er iets mooiers?’

En die kwaliteit, beste mensen, is van een orde die de grootste lof toehoort. Het is een absoluut genot om Geert van Istendael te lezen. Zijn stijl is van een genereuze rijkdom, zo opvallend is zijn gretigheid om taal te laten zingen, te laten feesten. En bovendien: in zijn teksten, zijn verhalen, zijn gedichten en zijn boeken laat hij het licht van zoveel kanten schijnen op datgene waarvan hij vindt dat het het licht moet zien, en daarmee reikt hij de lezer zoveel keuzes aan, zoveel wegen om te volgen tijdens het lezen, dat je zou kunnen vermoeden dat de lezer ervan duizelt, maar dat gebeurt niet. De teugels blijven in de handen van deze schrijver. Er is iets in zijn manier van schrijven dat omarmend werkt, waardoor je enkel verder lezen wil. Geert van Istendael schrijft verslavend? Het klinkt veel te arm als beschrijving. Verleidt hij de lezer? Wellicht. Hij begeestert, daagt uit, koestert en kust. Als ik hem lees, neem ik zelfs bijna vrede met het woord ‘verkavelingsvlaams’.

En ja, beste mensen, neem de raad van Judith ter harte en – als u dat nog niet deed, laat u bezielen door *De grote verkillung*. Ervaar dat u er niet alleen voor staat met uw grote verlangen om van de wereld een betere plek voor allen te maken. Lees en u zal het niet meer kunnen vergeten: ze bestaan, de wegen die leiden tot dat geluk voor allen.

Dank u wel, Geert van Istendael, voor alles hierboven. En dank u wel voor uw dochter. Alleen al met zo een dochter bent u een schone mens.

Beste Geert, het is een bijzonder grote eer dat ik u hier vandaag mag huldigen, een bijzonder grote eer dat ik de volgende tijd op uw stoel mag zitten. Daar hoort een opdracht bij, ik ben er mij van bewust. En ik beloof het u, ik zal mijn best doen om die zo goed mogelijk aan te pakken. Dat het nog maar even duren mag voor ik 75 word. En wat ik u ook beloof: ik zal ze blijven zoeken en ik zal ze blijven lopen, de wegen die leiden tot geluk voor allen.

10.4 TOESPRAKEN BIJ DE UITREIKING VAN DE PRIJS VAN DE KANTL VOOR POËZIE, 18 OKTOBER 2023

10.4.1 LAUDATIO, UITGESPROKEN DOOR MIRIAM VAN HEE

Kreek Daey Ouwens heeft in de bundel *Guillaume* haar broer geportretteerd. Deze broer is niet zomaar iemand, hij heeft een beperking. Maar het thema van deze bundel is breder: hij gaat ook over inclusie en exclusie, over de verbale en non-verbale communicatie in een ontwricht kroostrijk gezin, over de spanningen tussen ouders onderling en tussen ouders en kinderen. Over macht en onmacht, verwarring en begrip. Alle perspectieven zijn heel geloofwaardig.

Als lezer raak je erg betrokken bij deze figuur, die zonder stem is (wat ondersteund wordt door de illustraties van een figuur zonder mond), die bijwijlen iets groots heeft, massief aanwezig is, maar ook wendbaar, ongrijpbaar.

De taal van Ouwens is nauwlettend, doordacht, niet gespeend van zwarte humor. De tekst bestaat uit laconieke mededelingen en ogenschijnlijk onaanzienlijke observaties. De auteur heeft een groot gevoel voor dosering en theatraliteit. Ze maakt gebruik van soms schokkende, terugkerende woorden met een grote symbolische lading, zoals mes, riem, vader, bos. Ze heeft weinig woorden nodig om een complexe wereld te schetsen. Het kind en de volwassenen worden weergegeven in hun kleine herkenbare geluk maar ook in hun kilheid en afstandelijkheid. Bovenal heerst een existentiële eenzaamheid, die ontluisterend, weemoedig en aangrijpend is.

Kreek Daey Ouwens heeft een toegankelijke bundel geschreven die de lezer niet onberoerd laat en hem aan het denken zet. Daarom heeft de jury besloten haar de vierjaarlijkse poëzieprijs van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren toe te kennen.

10.4.2 DANKWOORD VAN LAUREAAT KREEK DAEY OUWENS

Ik ben heel blij – ik ben heel blij met deze bijzondere prijs, een prijs die ik zou willen opdragen aan alle kinderen, mensen, die worstelen in hun leven omdat ze moeten voldoen aan de norm van de macht – een maatschappij die dwingt tot perfectie –

Ik ben de perfectie moe!

Ik kan mensen laten glimlachen
Ik kan heel goed praten
Ik kan bijna binnen de lijntjes kleuren
Ik kan lekkere taarten bakken
Ik kan heel hard werken
Ik kan vrolijk lijken, terwijl ik misschien somber of verdrietig ben
Ik kan verdrietig zijn

maar ik ben blij ik ben dankbaar ik dank iedereen die bij me was op mijn lange moeilijke weg,
soms geluk   soms pijn

ik kan pijn

(ik heb gesproken namens Guillaume)

Dank U zeer.

10.5 TOESPRAKEN BIJ DE UITREIKING VAN DE KANTL-PRIJS VOOR LITERAATUURSTUDIE, 18 OKTOBER 2023

10.5.1 LAUDATIO, UITGESPROKEN DOOR ARIE JAN GELDERBLOM

Geachte leden van de KANTL,
Geachte aanwezigen, in het bijzonder Marlou De Bont,

Wie de geschiedenis van de literatuurstudie in de laatste zeventig jaar in ogen-schouw neemt, kan niet anders dan getroffen worden door de op elkaar volgende wisselingen van paradigma. Velen van ons weten het uit eigen ervaring: van de auteurspersoonlijkheid naar de interne coherentie van het literaire werk, naar bibliografie en editietechniek, om vervolgens via de lezer en zijn of haar ver-

wachtingen en reacties te zwenken naar relevante context: historisch, sociaal, institutioneel, intertekstueel. In recente tijd komt de auteur terug van weggeweest als bron van zelfrepresentatieve functies en staan discursieve strategieën volop in de belangstelling. Een kritische lezing van de tekstinhoud kan onthullen dat literaire werken niet zelden verschillende soorten ongelijkheid reproduceren. Of produceren, zoals sommigen zullen betogen: genderspecifieke, postkoloniale of ecokritische benaderingen, om een paar voorbeelden te noemen.

Deze ontwikkelingen laten zich uiteraard goed aflezen aan de concrete objecten van onderzoek in een bepaalde periode. Wie de vakliteratuur erop naslaat, ziet het in de loop van de decennia gebeuren. Sommige onderwerpen raken uit de gratie, andere worden nieuw ontdekt en uit de vergetelheid tevoorschijn gehaald. Weer andere waren nooit buiten beeld, maar krijgen ongedachte betekenis door nieuwe vraagstellingen. En soms verschijnt er een grote en omvattende studie die verschillende actuele benaderingen combineert en bovendien in één slag een verwaarloosd onderwerp in een compleet nieuw licht zet. Zo'n gebeurtenis is het Antwerpse en Weense dubbeldoctoraat van Marlou De Bont uit 2021: *'Eene zoete ontroering van medelyden'. Sentimentalisme in Hendrik Consciences zedenromans*.

Sentimentalisme en negentiende-eeuwse zedenromans: die golden toch als achterhaalde, saaie onderwerpen? De Bont toont aan hoe ver deze *communis opinio*, die van generatie op generatie is herhaald, ernaast zit. Ze doet dat door Consciences zedenromans op een vernieuwende, historiserende manier te lezen vanuit een internationaal perspectief. Het resultaat is overtuigend.

Probleemstelling en corpus van deze helder gestructureerde studie zijn duidelijk geformuleerd en adequaat begrensd. Vooral de paragraaf 'Onderzoeksvragen' is een goed voorbeeld van de evenwichtige combinatie van breedte én focus in dit onderzoek. Het vervolg van de tekst maakt de hier gedane beloftes meer dan waar.

Het pathos in Consciences proza, zo betoogt De Bont, dient bestudeerd te worden vanuit negentiende-eeuwse opvattingen over sentimentaliteit, en niet vanuit twintigste-eeuwse visies op de ontwikkeling van de Vlaamse roman en zijn sociale functies. Dat waren interpretaties die gevoeligheid automatisch associeerden met eenvoudige genres en een dito lezerspubliek. Consciences internationale receptie wettigt een nieuwe, andere leeswijze, een *historische* lezing van zijn sentimentele pathetiek binnen een transnationaal perspectief op emotionerende vertelstrategieën. De Bont is goed op de hoogte van de recente *affective turn* in de cultuurwetenschappen en van de discussies daarover. Het sentimentalisme wordt bondig en helder afgebakend, als een fenomeen dat wereldbeeld, culturele

codes en conventies, topoi en narratieve strategieën omvat. Bij Conscience is het pathos een bewust gekozen middel om emotie én sociaal bewustzijn op te wekken. De aldus gepropageerde ethiek wil de maatschappelijke ongelijkheid overigens niet opheffen, maar schrijnende sociale problemen verzachten via een praktijk van medelijden en liefdadigheid.

Conscience wordt eerst geplaatst binnen het Belgische literaire veld van zijn tijd, met aandacht voor o.m. de uitgeefmilieus in een linguïstisch verdeeld land dat aanvankelijk toch een Belgisch-nationale cultuur nastreefde. Na het macro-niveau van de institutionele inkadering geeft de studie vervolgens een zorgvuldige discursieve analyse van Conscience's verhalende teksten en hun effecten op de lezer. Dat de romanschrijver een fascinatie had voor de beeldende kunsten, in het bijzonder de schilderkunst, komt onder meer tot uiting in een zeer visuele wijze van formuleren, die door tal van passende illustraties nog wordt geaccentueerd. Woord en beeld versterken elkaar. Steeds blijkt Conscience als verteller een wetenschappelijke én sympathiserende observator te zijn, met veel oog voor detail.

De theoretische basis voor De Bonts analyses wordt zorgvuldig gelegd, met verwijzingen naar o.m. de polysysteemtheorie, de habitustheorie van Bourdieu en de repertoirebenadering van Swidler. De analyses van de romans volgen diachroon op elkaar, van *Wat eene moeder lyden kan* (1841) tot en met *De schat van Felix Roobeek* (1878), en kunnen als voorbeeld dienen voor vergelijkbare corpora van andere auteurs in de negentiende eeuw, zoals de dorpsnovellen. De receptie van het corpus in de eigentijdse kritiek en in de latere literatuurgeschiedenissen wordt trefzeker weergegeven. Een verandering in de waardering wordt merkbaar rond 1860, wanneer het lezend publiek, de literaire elite, zich bij zijn kritiek op doorgesloten kapitalisme en materialisme niet graag meer bedient van een pathetisch discours. De Roobeek-romans uit de late jaren 1870, door De Bont zeer ingenieus gelezen door de Bildungsroman als interpretatiekader te kiezen, lijken even Conscience's afscheid van het sentimentalisme te markeren, maar met zijn laatste roman *Geld en adel* van 1881 keert hij toch terug naar zijn welbekende registers.

Stilistisch verdient deze studie een groot compliment. De schaarste aan enkel door wetenschappelijke insiders te begrijpen jargon bij de bespreking van de verschillende moderne theorieën doet weldadig aan. Bij herhaling wordt de lezer getroffen door het oplichten van interessante en elegant geformuleerde motieven, zoals de culturele en literaire knipogen in sommige hoofdstuktitels. De roman *De oom van Felix Roobeek* (hoofdstuk 8.5.1) wordt gekenschetst als *l'éducation anti-sentimentale*. We denken aan Flaubert. De roman *Hoe men schilder wordt* (hoofdstuk 4) is een *portret van de kunstenaar als jonge (werk)man*. We denken

aan Joyce. Zo is er veel meer. Er zijn interessante woordgroepen als de ‘basisstructuur van de sentimentele retoriek’, het ‘liefdadige kijken’ dat het belang van visualisering en tevens de rol van gender én klasse in Consciences teksten demonstreert, ‘een politiek van medelijden’, ‘de verteller als wetenschapper’ over de relatie met de typebeschrijvingen of fysiologieën, ‘een hiërarchie van slachtoffers’, en ‘narratief boekhouden’ wanneer Conscience een romanfiguur wel erg veel met geld laat opereren en zelfs berekeningen uit kasboeken afdrukt. De Bont noemt het ‘een uitnodiging [aan de lezer] om niet alleen mee te leven maar ook mee te rekenen’.

Het slot van de studie laat zien dat het onderzoek de beoogde doelen heeft bereikt. De ontwikkelingen in Consciences sentimentalistische retorica worden getraceerd, tegen de achtergrond van internationale evoluties, zowel in het literaire veld als bij het lezerspubliek. Er worden waardevolle suggesties gedaan voor verder onderzoek. ‘Deze studie wordt een referentiewerk’, aldus een van de juryleden.

Waarde Marlou De Bont, u heeft het negentiende-eeuwse sentimentalisme, in het bijzonder dat van Conscience, opgewaardeerd en in een nieuw perspectief geplaatst, binnen historische en internationale kaders. Dat het een aantrekkelijk en inspirerend onderwerp is, blijkt zeker ook uit de aanstekelijke manier waarop u erover schrijft. Terecht heeft u vandaag, om een titel van Conscience te parafrazeren, ‘het geluk om bekroond te zyn’. De jury reikt u namens de KANTL bij dezen graag de Prijs voor Literatuurstudie 2023 uit.

10.5.2 DANKWOORD VAN LAUREAAT MARLOU DE BONT

Als we ons in een van de sentimentalistische verhalen van Conscience hadden bevonden, dan was ik nu in huilen uitgebarsten om mijn dankbaarheid tegenover mijn weldoeners te betuigen. En jullie hadden als publiek dan misschien die zoete ontroering van medelijden kunnen ervaren die hij met zijn verhalen wilde oproepen. Maar helaas voor jullie huil ik niet zo snel bij dit soort gelegenheden en moet ik jullie teleurstellen. Dankbaarheid voel ik wel, heel veel zelfs.

Het is een grote eer om deze prijs in ontvangst te mogen nemen. Dank aan de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren en meer specifiek aan de jury van de vierjaarlijkse prijs voor literatuurstudie (Hugo Brems, Piet Couttenier, Arie Gelderblom en Lut Missinne), die de moeite heeft genomen om mijn studie en die van anderen te beoordelen. Het is heel inspirerend om te ervaren hoe jullie mijn onderzoek hebben gelezen en jullie waardering voelt als een enorme steun in de rug. Dank daarvoor.

Deze prijs behoort eigenlijk niet alleen mij toe, maar ook alle mensen en instellingen die me op de een of andere manier hebben ondersteund bij de totstandkoming van mijn proefschrift. En dat zijn er veel. Te veel om hier allemaal te kunnen opnoemen, maar ik wil toch van de gelegenheid gebruikmaken om een aantal mensen te bedanken die heel belangrijk voor me zijn geweest bij het schrijven van dit proefschrift. Ik ben heel blij dat een paar van hen hier vandaag ook aanwezig mogen zijn.

Ten eerste wil ik mijn promotoren bedanken: Herbert Van Uffelen van de Universiteit Wenen en Kevin Absillis van de Universiteit Antwerpen. Het was soms een uitdaging om twee promotoren te hebben met ieder een heel eigen kijk op literatuur en literatuurwetenschap, maar het was vooral ook een heel vruchtbare kruisbestuiving. Herbert begeleidde me tijdens mijn periode als mandaatassistent aan de Universiteit Wenen en daarna in Antwerpen en daagde me steeds weer uit om het werk van Conscience in een ruimer perspectief te plaatsen.

Kevin, ik ben heel blij dat jij hier vandaag bij kan zijn. We hebben een lange weg afgelegd sinds ik voor het eerst bij jou in de collegebanken zat bij het vak ‘Geschiedenis van de Nederlandse Letterkunde 2’ aan de Universiteit Antwerpen. Tijdens die lessen over Nederlandstalige literatuur in de negentiende eeuw is de kiem gelegd voor mijn interesse in negentiende-eeuwse Vlaamse literatuur. Jouw enthousiasmerende en inspirerende manier van lesgeven ligt mee aan de basis daarvan.

Ook bij het begeleiden van mijn proefschrift bleef je enthousiast, zelfs na de zoveelste herwerkte versie van het ene of het andere hoofdstuk. Dat werkte heel bemoedigend als ik het even niet meer zag zitten. Ook onze gesprekken over de ups-and-downs van het schrijfproces waardeerde ik zeer en ze moedigden me aan om het plezier te blijven zoeken in het schrijven, zelfs in een stug genre als dat van een proefschrift.

Ik schreef dit proefschrift grotendeels tijdens de lockdowns van 2020 en 2021, in een periode van gedwongen afzondering. Ik wist me in deze onzekere tijd enorm gesteund door mijn partner Hans, die er vandaag helaas niet bij kon zijn, en ook door de wandelingen en gesprekken met vrienden en familie, al was het dan vaak op afstand.

Een laatste woord van dank richt ik tot mijn ouders. Jullie hebben mij altijd alle steun en vertrouwen gegeven. Ook als ik soms andere wegen insla dan verwacht, staan jullie altijd voor me klaar. Dat is veel minder vanzelfsprekend dan het lijkt. Mijn dank daarvoor is veel groter dan ik in woorden kan uitdrukken.

10.6 TOESPRAKEN BIJ DE UITREIKING VAN DE TAALPENNING, 13 MEI 2023

10.6.1 WELKOMSTWOORD VAN LEEN VAN DIJCK, VOORZITTER

Waarde heer en mevrouw Deleu,
Beste Jozef en Annemarie,
Beste familie, vrienden en kennissen van Jozef,
Beste collega's en vrienden van de Academie,
Beste aanwezigen,

Heel hartelijk welkom in het Huis van Oombergen, bij de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren, voor een bijzondere aangelegenheid. Vandaag reikt de KANTL haar allereerste Taalpenning uit.

‘De Academie draagt zorg voor de Nederlandse taal en letteren en bevordert de kennis en studie ervan.’ Zo werd onze missie in oktober 2018 (opnieuw) decretaal vastgelegd. Een van onze kerntaken wordt omschreven als ‘artistieke en wetenschappelijke prestaties erkennen door prijzen in te stellen’. Aan die opdracht voldoen wij ruimschoots: er zijn enerzijds de vierjaarlijkse prijzen voor creatief werk, respectievelijk voor proza, poëzie, essay en recent ook voor kinder- en jeugdliteratuur; anderzijds hebben we ook vierjaarlijkse wetenschappelijke prijzen: de KANTL-prijzen voor taalkunde en literatuurstudie, de Leon Elautprijs (voor een studie over de geschiedenis van de culturele Vlaamse beweging) en de Leonard Willemsprijs (voor een studie op het gebied van oudere taal, literatuur en cultuur in de Nederlanden).

Maar tussen hemel en aarde speelt zich uiteraard meer af dan creatieve en wetenschappelijke arbeid. Er is dat brede, actieve, relevante culturele veld waarin zich opmerkelijke figuren bewegen die door hun inzet en engagement hoogst verdienstelijk blijken voor de Nederlandse taal en letteren. Daarom, voor dit ‘veld’, besloot de KANTL om de twee jaar een Taalpenning uit te reiken. Van de allereerste editie bent u vanmiddag getuige. De laureaat wordt, in tegenstelling tot bij de eerdergenoemde prijzen, niet door een jury gekozen, maar door de leden en ereleden van deze Academie. De Taalpenning is, zoals de naam het zegt, een penning, een mooie penning, u hoort er straks meer over.

Met de Taalpenning bekroont de KANTL ‘een persoon of een organisatie die zich onderscheidt als pleitbezorger en ambassadeur van het Nederlands en bijdraagt aan de uitstraling ervan’. De Taalpenning wil dus personen, organisaties of projecten voor het voetlicht brengen die de Nederlandse taal en/of letteren hebben doen schitteren in de brede samenleving.

Beste aanwezigen, u allen kent onze eerste laureaat: Jozef Deleu beantwoordt met glans aan de voornoemde criteria. Zo meteen wordt hem uitgebreid de lof toegezwaaid, maar alvast dit: Jozef Deleu is zijn hele leven een vurig en authentiek pleitbezorger geweest van de Nederlandse taal en cultuur, als dichter en essayist, als bloemlezer, als aanjager van het publieke debat, als oprichter en bezieler van *Ons Erfdeel*, als nog zoveel meer. Maar wat de Academie bijzonder wil bekronen is het project waarvoor hij zich de jongste decennia onverdroten heeft ingezet: zijn unieke en welhaast iconische eenmansperiodiek *Het Liegend Konijn*. Wij hopen nog vele nummers van deze poëziesprokkels in onze brievenbus te krijgen, want, Jozef, de Taalpenning is geenszins een *einde*-carrièreprijs.

Beste Jozef, beste aanwezigen, zo meteen geef ik het woord aan Peter Theunynck, schrijver, dichter en KANTL-lid, voor de laudatio. Daarna hoort u uit het befaamde muzikale geslacht De Cauter, stamvader Koen en zijn jongste zoon Myrddin, met vertolkingen van Gezelle. Vervolgens brengt Bert Van Raemdonck, dichter en in een vorig leven directeur van de KANTL, een persoonlijke getuigenis. Anne Provoost, dichter, schrijver en lid van de KANTL, leest voor uit het poëtisch oeuvre van Jozef Deleu. Onze muzikale gasten sluiten deze feestzitting af.

Zo weet u wat u kan verwachten van deze feestelijke middag. Geniet ervan.

10.6.2 LAUDATIO VAN PETER THEUNYNCK VOOR LAUREAAT JOZEF DELEU

Waarde Jozef,
Waarde mevrouw,
Geachte aanwezigen,

‘Ik ben niet, ik ben niet dan in uw aarde.’

Een van de meest iconische versregels uit de Nederlandstalige poëzie. Hij is van de hand van Hugo Claus. Hij komt uit het gedicht ‘De moeder’, dat voor het eerst werd gepubliceerd in 1953, in het blad *Tijd en Mens*, een literair tijdschrift.

‘Ik ben niet, ik ben niet dan in uw aarde.’

Het gedicht slaat op de onlosmakelijke band tussen moeder en zoon. Maar is het ook geen mooie metafoor voor de band tussen dichter en moedertaal of tussen de poëzie en de voedingsbodem waarin die kan gedijen?

Wie aan die rijke voedingsbodem meewerkt, geniet de waardering en de steun van de KANTL. Al sinds haar ontstaan, nu zo'n 138 jaar gelden, reikt de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren literaire en wetenschappelijke prijzen uit. Die hebben tot doel om artistieke en wetenschappelijke prestaties te erkennen en te stimuleren. Vandaag wordt voor het eerst ook een Taalpenning uitgereikt. Die nieuwe, tweejaarlijkse bekroning, wil 'personen, organisaties of projecten onderscheiden die het Nederlands doen schitteren in de brede samenleving'.

De aanmaak van de Taalpenning liep van een leien dakje. Grafisch vormgever Stijn Dams maakte een sober maar stijlvol ontwerp en het huis P. De Greef, hofleverancier op het vlak van eretekens en medailles, voerde dat ontwerp vakkundig uit in verguld messing. Maar wie moest dat kleinood krijgen?

Aan alle leden en ereleden van de KANTL werd verzocht kandidaten voor deze nieuwe, prestigieuze onderscheiding voor te dragen. De voordrachten waren talrijk. Tussen de kanshebbers zaten klinkende namen en belangwekkende projecten. In de februarivergadering van dit jaar werden die besproken en werd bij stemming een shortlist samengesteld. Een maand later werd uit die shortlist de eerste laureaat gekozen: Jozef Deleu.

In de motivering van mijn voordracht noteerde ik: 'Jozef Deleu richtte in 2003 het poëzietijdschrift *Het Liegend Konijn* op. Het tijdschrift dat onlangs zijn twintigste verjaardag vierde, is een unicum in zijn genre: een blad dat uitsluitend aan poëzie gewijd is en enkel gedichten (geen interviews en beschouwingen) opneemt. Nu al twintig jaar lang schotelt het een rijke selectie van hedendaagse Nederlandstalige poëzie voor aan een breed geïnteresseerd publiek. Zo blijft Jozef Deleu dit genre eigenhandig op de kaart zetten.'

'Ik ben niet, ik ben niet dan in uw aarde', fluistert de poëzie.

Toen Jozef Deleu in 2003 *Het Liegend Konijn* uit zijn hoge hoed toverde – jawel uit zijn bloedeigen hoge hoed –, was het succes van die onderneming geenszins verzekerd. Poëzie tiert weliswaar welig op het internet, maar poëziebundels worden in ons taalgebied doorgaans geen bestsellers, om het voorzichtig uit te drukken. Een blad met uitsluitend poëzie, en dan nog alleen gloednieuwe poëzie, uit het nest geroofd, een blad dat naast bekende namen heel veel onbekende nieuwe talenten presenteert, zou dat een lang leven beschoren zijn, vroegen kenners zich toen af?

Jozef Deleu was natuurlijk niet aan zijn proefstuk toe. Dat hij als cultureel-literair initiatiefnemer-bezieler-instigator-organisator-fondsenwerver van wanten

wist en weet, had hij al eerder bewezen met *Ons Erfdeel*, een Nederlands-Vlaams algemeen-cultureel tijdschrift, dat al snel het grootste en inhoudelijk rijkste blad in zijn genre werd en dat blijft, ook nu het onder de vlag van *de lage landen* koers zet naar nieuwe horizonten.

Bovendien heeft Jozef tientallen jaren ervaring in het nauwkeurig lezen en oordeelkundig selecteren van de mooiste Nederlandstalige verzen. In 1976 stelde hij de eerste editie van zijn *Groot Verzenboek* samen, een bloemlezing die tot op vandaag herdrukt wordt en in 2021 al aan haar negentiende editie toe was en meer dan 85.000 keer over de toonbank was gegaan. Voor Nederlandstalige poëzie zijn dat duizelingwekkende cijfers.

Wat is zijn geheime recept? Onbevangenheid – wars van strekkingen en stromingen, wars ook van naambekendheid, eindeloos geduld, een waanzinnige werkkraft, oog voor het beeldend vermogen van dichters en voor hun talent om in weinig woorden een wereld op te roepen of om datgene op de voorgrond te plaatsen waar anderen achteloos aan voorbijgaan, aandacht voor ritme, klank en versificatie en voor de manier waarop dichters daarmee betekenis creëren of versterken.

Bij het eerste lustrum van *Het Liegend Konijn*, in 2008, zag Jozef Deleu al even om in verwondering en schreef hij in zijn inleiding bij het eerste nummer van dat jaar profetische woorden: ‘Hoe agressiever commercie en consumptie zich manifesteren, des te krachtiger en subversiever zal *Het Liegend Konijn* het schrijven en het lezen van poëzie stimuleren. Misschien is dat ook een kleine, maar niet onaardige bijdrage tot de bloei en de toekomst van de Nederlandse taal.’ Het lijkt wel of hij dan al de uitreiking van de Taalpenning voorziet.

Vorig jaar werd het twintigjarige bestaan van de *Het Liegend Konijn* gevierd en moesten zelfs de mensen die aanvankelijk het grootste voorbehoud hadden gemaakt, toegeven: hij heeft het weer geflikt, die duivelskunstenaar Deleu.

Uit naam van de KANTL, maar ook uit naam van veel collega-dichters en duizenden poëzieliefhebbers in noord en zuid wil ik je hier en nu lof toe zwaaien, Jozef, voor het lef waarmee je aan *Het Liegend Konijn* begon, voor je talent, je volharding en je inzet om nu al meer dan twee decennia een vrijplaats voor de Nederlandstalige poëzie – een taallaboratorium van onze taal – te creëren.

‘Ik ben niet dan in uw aarde.’

Jouw eenmansblad geeft jong talent de kans om zich te ontwikkelen, zich aan de wereld te tonen en tot wasdom te komen. Dat is van onschatbare waarde. Het

moment waarop *Het Liegend Konijn* met een plofje in de brievenbus van de debutant valt en die diens verzen voor het eerst tussen die van gerenommeerde collega's afgedrukt ziet staan in een prachtblad, onder een kleurrijk omslag met flappen, op stevig licht-ivoorkleurig papier met FSC-label, in een sobere maar uiterst verzorgde typografie, dat moment, beste genodigden, is voor beginnende dichters onvergetelijk en onbetaalbaar. Ik durf te wedden dat velen zich nog precies herinneren waar en wanneer die eerste keer was. Jouw blad, Jozef, verleent hun bestaansrecht en moedigt hen aan om hun eenzame klim naar de top van de Olympus onverdroten verder te zetten.

Daarnaast is *Het Liegend Konijn* ook voor ervaren dichters een geschenk uit de hemel. Door jou gepubliceerd worden en hun werk tussen dat van jonge honden en aanstormend literair talent zien staan, is voor grijzende woordkunstenaars het bewijs dat ook hun stem nog gehoord wordt en relevant blijft.

En natuurlijk is jouw blad ook voor de poëziefhebbers in ons taalgebied van onschatbaar belang. Het beste wat er op dit ogenblik aan Nederlandstalige poëzie verschijnt wordt hun op een zilveren schoteltje aangeboden. Zo laat jij, op jouw unieke manier het mooiste van onze taal schitteren in de brede samenleving.

Thomas Heerma van Voss bezon zich vorig jaar in *De Groene Amsterdammer* over de rol die literaire tijdschriften nog spelen in het literaire landschap. Zijn woorden zijn perfect op jou en *Het Liegend Konijn* toepasbaar en ik sluit er mij graag bij aan. Ik citeer:

In de zeven jaar dat ik *De Revisor*-redacteur was, ben ik het literaire tijdschrift als fenomeen juist hierom steeds meer gaan waarderen: het onttrekt zich aan elke modieuze benadering van literatuur, men houdt vast aan het verleden zonder dat daar commercieel gezien vraag naar is, en nooit wordt iets ondernomen omdat het succesvol zou kunnen worden. Zo bezien is het ook een verstilde vorm van verzet tegen het soms dominante cijfermatige denken onder uitgeverijen, tegen leesinitiatieven die met influencers duidelijk gericht zijn op een zo massaal mogelijk publiek, tegen de eenkenigheid van bestsellerlijsten. In dit opzicht raakt wat er gebeurt rondom en binnen literaire tijdschriften juist wel aan iets essentieels, namelijk aan wat literatuur volgens mij zou moeten kenmerken: complete vrijheid. Om – als redacteur – onbekende namen en gekke probeersels naar voren te schuiven. En vooral om – als schrijver – voorzichtig iets te publiceren zonder dat je erop wordt afgerekend, om vrijelijk nieuwe genres en stijlen te proberen, om dat heel basale gevoel van ruimte te voelen en te doen waar je los van boekcontracten of trends de meeste aandrang toe voelt.

Graag zou ik mijn korte laudatio afsluiten met een paar persstemmen. Ik koos, lichtjes chauvinistisch, quotes van een bestuurder en een erelid van de KANTL en verder van een toonaangevend Vlaams dichter:

‘In *Het Liegend Konijn* worden lezers snel en deskundig geïnformeerd over wat er in het land van de poëzie omgaat. De verdiensten van het blad voor de promotie van de poëzie kunnen bijgevolg moeilijk overschat worden’, aldus KANTL-ondervoorzitter Dirk De Geest in *Poëziekrant*.

‘*Het Liegend Konijn* is het mooiste literaire tijdschrift van dit moment’, noteert KANTL-erelid Marc van Oostendorp op neerlandistiek.nl.

‘Het beste en belangwekkendste boek van de laatste 20 jaar wordt door tientallen auteurs geschreven en verandert constant van gedaante. Het staat niet in toptien en bevat teksten die schoonheid en troost bieden, maar ook ruwheid, geilheid, onnozelheid, kitsch, sentimentele ontboezemingen en bijzonder gesofisticeerde gedachten. Een boek dat koppig en onuitroeibaar lijkt, dat volgens sommigen geen enkele behoefte lijkt te bevredigen maar telkens opnieuw bevat het nieuwe kiemen, sprankels, nieuwe mogelijkheden, het vaste voornemen het bijltje er niet bij neer te leggen. Een boek voor de toekomst dus’, noteert Peter Verhelst in *De Standaard*.

Samen met mijn collega’s van de KANTL druk ik de hoop uit dat jij en *Het Liegend Konijn* er het bijltje nog lang niet bij neerleggen en dat aan dit ‘boek voor de toekomst’ nog vele jaren geschreven mag worden. Jouw bijdrage daaraan, Jozef, is onze eerste Taalpenning meer dan waard.

Want vergeet niet: ‘Ik ben niet, ik ben niet dan in uw aarde.’

Mag ik onze voorzitter, Leen van Dijck, uitnodigen om jou de allereerste Taalpenning te overhandigen.

10.6.3 TOESPRAAK VAN BERT VAN RAEMDONCK

Beste Jozef,
Beste mevrouw en familie Deleu,
Goedemiddag allemaal,

Het doet mij heel veel plezier om hier vandaag terug te zijn, in deze Academie. Het doet mij plezier omdat dit huis gedurende een lange tijd ook een beetje mijn thuis is geweest. Ik ken dit gebouw dan ook als mijn broekzak. Ik ken

twee sluipwegen naar dat vreemde zijpodium daar bovenaan, ik weet hoe je met enig kunst- en vliegwerk het glaswerk daarboven moet verwijderen, ik weet met welke knoppen je dáár (in dat benepen technische kamertje) de lampen in deze zaal kan bedienen en ik weet dat, als je heel goed kijkt, je ergens zomaar in het midden van die muurschildering een paar vreemde, netjes meegeschilderde schroefhaken kan zien zitten.

Maar dat ik nog eens in de KANTL ben, is natuurlijk niet de belangrijkste reden waarom ik vandaag blij ben. Véeel groter nog is mijn blijdschap om het feit dat Jozef Deleu, volkomen logisch en oververdiend, vandaag de allereerste Taalpenning van de KANTL in ontvangst mag nemen.

Ik ga even de sfeer vergallen met een gruwelijk verhaal. Hou u vast.

Toen ik vorige week aan een collega vertelde dat ik vandaag voor en over Jozef Deleu mocht komen spreken, vroeg die collega (*horresco referens*): wie is dat, Jozef Deleu? Dames en heren, ik begrijp uw verontwaardiging, en ik zal ze nog groter maken, want er is een verzwarende omstandigheid: de collega in kwestie is een gediplomeerde leerkracht, waarmee ik maar wil zeggen: het onderwijsprobleem is nog niet meteen opgelost, vrees ik.

U zal begrijpen dat ik zo'n beetje op het punt stond om de collega in kwestie voortaan uit al mijn sociale verkeer te bannen, maar ik vermande mij, en ik nam alsnog de tijd en de moeite om een beleefd antwoord te geven over de poëzie van Jozef Deleu, over *Ons Erfdeel* en natuurlijk ook over *Het Liegend Konijn*.

En kijk, toen ik die laatste woorden uitsprak, klaarde de hemel plotseling op. De collega kende *Het Liegend Konijn* namelijk wél, zei hij, en hij begon te vertellen over de prachtige gedichten en de schare spannende, inspirerende dichters die hij allemaal dankzij dat tijdschrift had leren kennen. Fonkelen, dat deden de ogen van mijn collega ineens, het was oprecht aandoenlijk.

'Ah, dus dat is Jozef Deleu', zei hij vervolgens, nadat ik hem, pedant als ik ben, erop had gewezen dat al die schoonheid, al dat taalplezier, al dat... wonderlijke in *Het Liegend Konijn* alleen maar daar te vinden was en is, al zoveel jaren lang, dankzij de uiterst zorgzame, kundige, liefdevolle en gepassioneerde hand van de persoon die hier vandaag vooraan in deze zaal zit. De dichter die andere dichters laat schitteren, elke keer opnieuw.

'Ja,' zei ik dus, 'dat is Jozef Deleu.'

Dat, en nog zoveel, zoveel meer, wou ik nog zeggen, maar toen luidde de schoolbel, schrill en treiterend lang, en we moesten – nee, we mochten! – weer de jeugd gaan onderwijzen.

Ik heb in de voorbije dagen veel aan die dialoog met mijn collega teruggedacht. Enerzijds omdat het zo typerend is voor de stille, zichzelf-veel-te-vaak-wegcijferende kracht die Jozef Deleu is, anderzijds omdat ik zelf wél maar al te goed weet wie Jozef Deleu is. Of toch, wie Jozef Deleu voor mij is. Ik heb dan ook veel aan hem te danken.

Dames en heren, we zijn hier voor de uitreiking van een Taalpenning, dus als we hier al geen grote woorden mogen gebruiken, waar dan wel? Welaan dan: Jozef Deleu heeft mijn leven veranderd. Meer nog, ik heb mijn leven – mijn huidige leven, of toch in elk geval een stuk van mijn leven vandaag – aan Jozef te danken. Ik probeer dat even uit te leggen, ook voor Jozef, want zelf heeft hij daar natuurlijk – ik durf er al mijn geld op te verwedden – geen flauw idee van.

Een jaar of zeven geleden kronkelden er enkele lastige, vervelende, moeilijk te nemen bochten door mijn leven. De bochten waren slecht verlicht, ik kende er de weg nog niet en terwijl iedereen rondom mij maar bleef accelereren naar ik-weet-niet-welk-groot-en-belangrijk-eindpunt, kwam mijn eigen kleine kwak-en-boemel-karretje knal in het midden van zo'n donkere bocht plots sputterend tot een soort stilstand. Ik had een afleiding, een oplossing, een uitweg of een vlucht kunnen zoeken in de grote schare legale en illegale middelen die daarvoor beschikbaar zijn. Ik had kunnen kiezen om fanatiek te gaan sporten, gamen, tuinieren, brood bakken, fitnessen, vliegen, duiken, vallen, opstaan en weer doorgaan. Ik had een brommer kunnen kopen, een of ander schreeuwerig beest op mijn rug kunnen laten tatoeëren of met een ferme nieuwe *koeketiene* voor een jaar naar Ibiza kunnen gaan.

Call me old-fashioned, maar ik zocht en vond troost, steun en hulp in de poëzie. Ik las de grote dode, de jonge nieuwe, de loeiend luide en de stamelend stille dichters, ik las en las en las. En schrijven, dat deed ik ook. Plots weer, eindelijk weer. Ik zou zeggen: ik las en schreef *alsof* mijn leven ervan afhing, maar dat is nu net het hele punt: mijn leven hing er eigenlijk ook min of meer van af. Enfin, ik overdrijf misschien een beetje, maar ik had u gewaarschuwd dat ik grote woorden zou gebruiken, dus ik ga ze echt niet schuwen.

Ergens in het midden van mijn donkere bocht raapte ik al mijn moed bijeen, en op een dag schoot ik een vuurpijl af. Ik schoot mijn pijl naar een plaats waarvan ik wist dat er honderd procent zeker iemand wakker zou zijn. Iemand die zelf altijd al in vuur en vlam had gestaan voor de poëzie, en die datzelfde vuur al

bij zoveel anderen had herkend en aangewakkerd. Iemand die met zijn *Liegend Konijn* al zoveel knetterend licht heeft laten schijnen in de soms grijsdorre taalwoestijn die Vlaanderen soms kan zijn. Ik mikte naar Rekkem. Daar wilde ik mijn pijl doen landen. En wel wel, mijn pijl werd opgemerkt.

Ik weet niet waaraan ik het te danken heb, maar sinds die dag is Jozef Deleu een trouwe, minzame, kordaat aanmoedigende, streng maar rechtvaardig supporterende steun geweest voor mij. Voordat ik het goed en wel doorhad, schreef je iets moois voor de achterflap van mijn eerste bundel, Jozef, en ondertussen mocht ik al aan aardig wat nummers van *Het Liegend Konijn* een bijdrage leveren. Het vervult me elke keer met trots, maar ook met veel warme genegenheid en bewondering voor het onverstoorbare, hoofdredigerende opperkonijn, dat maar gedichten uit mijn nest, en gelukkig ook uit de nesten van zoveel andere door hem geïnspireerde dichters blijft roven.

Oprechte dank, Jozef, om mijn pijl toen in die donkere nacht te willen zien. Het is echt niet gelogen dat mijn leven dankzij jou op dat moment een beetje anders, een beetje beter, rijker, dieper en breder is geworden. Dus ja, je hebt mijn leven veranderd. Van de weeromstuit vond ik een uitweg uit mijn cul-de sac, en ondertussen ben ik blij dat al die bochten toen op mijn pad zijn gekomen.

‘Waar komt die naam eigenlijk vandaan?’ vroeg mijn collega tijdens de volgende koffiepauze. ‘Jozef Deleu?’ vroeg ik. (Nu was het duidelijk *mijn* beurt om de schlemiel te spelen.) ‘Nee, *Het Liegend Konijn* natuurlijk’, zei de collega. Ik probeerde mij te herpakken, wilde de orde graag herstellen. Ik zocht dus snel naar mijn docerende stem en begon over Van Ostaijen te praten, en over diens tekst waarin de metafoor van dat konijn voorkomt, de tekst die nu al zo lang op de achterkant van het tijdschrift wordt afgedrukt. ’s Avonds las ik die prachtige tekst nog eens terug. En wat er zo raar is: dat konijn in die tekst van Van Ostaijen, dat *liegt* helemaal niet. Het zoekt een lach, het vindt in plaats daarvan verwondering, wordt nieuwsgierig, vecht tegen zijn vrees en loopt daardoor de lichtbak van de stropers tegemoet. Het konijn leert slecht, eindigt Van Ostaijen. Maar van *liegen* is er helemaal geen sprake. Vanwaar komt die naam dan, dacht ik?

De sterkste metaforen zijn beelden waarvan je *onmiddellijk* begrijpt wat ze betekenen, tot wanneer je die betekenis eens probeert uit te leggen. Dan blijkt dat plots onmogelijk. Waarom is de Modderen Man van Karel van de Woestijne een Modderen Man? Ik wéét waarom, het is te zeggen: ik begrijp het, maar vraag mij niet om het u uit te leggen. Wat zijn die witte dieren die door het veld van Jan Arends zullen gaan lopen, wanneer ‘het’ zal gebeuren? Ik wéét het, en toch vraag ik het mij tegelijk al een eeuwigheid af. Waarom zoekt een reus volgens Paul Snoek een meisje zoet als een konijn (ha!) om weg te goochelen in en uit de

grote hoed van zijn hart? Waarom is *happiness* volgens de Beatles *a warm gun*? Die beelden kloppen allemaal, ze werken echt *volkomen*, en toch vraag ik mij al vele, vele jaren (en echt, serieus, op regelmatige basis) af: hoezo eigenlijk? En dus (en daar wou ik toe komen): waarom, hoezo waarom, is het liegend konijn een liegend konijn? Omdat het alleen dan perfect is. Als beeld. Als titel. Als tijdschrift. Als konijn.

We weten, we voelen, we begrijpen waarom elke dichter een beetje een liegend konijn is, maar probeer het uit te leggen en je maakt het wonder van dat beest onvermijdelijk kapot. Dat zijn dus de beste metaforen. Alleen al daarom koester ik *Het Liegend Konijn* (het tijdschrift, bedoel ik). Vanwege die ronduit geniale titel, die een volmaakt begrijpelijk beeld is voor iets wat je toch aan geen mens kan uitleggen. Waardoor hij uiteraard weer een metafoor wordt voor iets anders, voor iets groters,

voor de poëzie zelf, uiteraard,

want die *werkt* zo, inderdaad, de poëzie

die *helpt* zo, inderdaad.

Bedankt, ook daarvoor, Jozef, om met jouw tijdschrift, elke keer opnieuw, aflevering na aflevering, te doen begrijpen wat niet uit te leggen valt. Om elke keer weer 40, 45 vrolijk door elkaar heen solerende dichters te doen klinken als een harmonieus orkest. Door de vuurpijlen van al die dichters samen in één nummer tegelijk af te steken maak je van onze taal telkens opnieuw een knallend feest.

Dames en heren, op 15 maart van dit jaar, twee maanden geleden dus, ontving ik van Jozef het volgende bericht:

‘Beste Bert,

Stuur me tegen 1 juni aanstaande een reeks nieuwe gedichten voor HLK 2023/2.

Ik kijk ernaar uit.’

Weinig mensen kennen het talent om iemand op een commanderende manier toch een groot plezier te doen. Dat is dus wat ik bedoel met het kordate aanmoedigen en de strenge maar rechtvaardige manier van supporteren die de werkwijze van Jozef Deleu kenmerkt. Hij duldt geen dichterlijke luiheid, en terecht. Hij zet je aan het werk, en gelukkig maar. Hij zegt: komaan, als je eerst zelf een pijl

afschiet moet je daarna niet komen jammeren dat ik je in het licht zet. Terecht, alweer, en ook daarvoor bedankt, Jozef, en hulde.

En hulde, daarvoor zijn we hier vandaag. Het siert jou dat je als hoofdredacteur van het beste, het belangrijkste en het enige ware Nederlandstalige poëzietijdschrift andere dichters in die mate laat schitteren, dat mensen (leerkrachten!) blijkbaar raar opkijken wanneer ze jouw naam horen. Maar vandaag is er geen ontkomen aan. Vandaag moet en zal jouw naam hier luid en veelvuldig klinken.

Beste Jozef, ik ben opgetogen dat de KANTL je vandaag haar eerste Taalpenning uitreikt. Die penning is voor ‘personen, organisaties of projecten [...] die met een onvervangbare bijdrage [...] het Nederlands hebben doen schitteren’. Welnu, dat heb jij inderdaad zeer zeker gedaan. En dat doe je nog altijd, en onvermoeibaar. Met je poëzie, die mij zeer dierbaar is, met je tijdschrift, met je onuitputtelijke enthousiasme, en, laat ons wel wezen, ook met het harde labeur dat je na al die jaren nog altijd aan de taal, de kunst en de poëzie wil wijden. Ik kan mij dus geen betere laureaat van deze Taalpenning voorstellen.

Gefeliciteerd, Jozef, en bedankt, vanuit mijn hart.

Ik zal het liegen nooit meer laten.

10.7 VERSLAG DEELNAME ANNELIES VERBEKE AAN DE EUROPEAN ALLIANCE OF ACADEMIES & HOMERTON COLLEGE STUDENT CONFERENCE: ON FREEDOM OF ARTISTIC EXPRESSION IN LITERATURE IN THE 21ST CENTURY, 26-27 AUGUSTUS 2023 (HOMERTON COLLEGE, CAMBRIDGE UNIVERSITY)

De eerste dag van de conferentie begon met vermaak, met name een wandeling door Cambridge en *punting*. Daarna volgde ik de sessies van de anderen. In het panelgesprek rond de vraag ‘Hoe werkt zelfcensuur voor een auteur?’ gemoderd door dichter Daljit Nagra, uitte de Britse auteur Marina Warner haar bezorgdheid omtrent de morele oordelen en remmingen aangaande politieke correctheid, met name het bestaan van *sensitivity readers*. De Tsjechische auteur Bianca Bellová, als enige aan tafel opgegroeid onder het communisme, voegde daaraan toe dat alles wat naar ‘iets wel of niet mogen zeggen’ neigt haar angst inboezemt door wat ze kent uit haar jeugd. Kenan Malik, schrijver van het boek *Not so black and white*, waarin hij op een historisch onderbouwde wijze tracht in te gaan tegen al te identitair denken, betrok zijn standpunten erbij vanuit de zaal. Uit het publiek ging ook een postdocstudente met een Roma-achtergrond in tegen het zich al te hevig afzetten tegen identificatie met een groep, aangezien

groepen als de Roma nu pas een stem krijgen, ook literair, en een steunende groep kan daarbij helpen, net als kijken naar hoe zwarte Amerikaanse auteurs en bewegingen het aanpakken.

De Hongaarse auteurs Réka Borda en Ferenc Czinki wezen er tijdens dit debat op dat er heel verschillende dynamieken aan de gang zijn binnen Europa. Terwijl in het Westen schijnbaar geen andere bezorgdheid meer geldt dan die voor een teveel aan politieke correctheid, is die strijd tegen politieke correctheid net wat Orban en zijn rechtse volgers gebruiken tegen al wat niet in hun kraam past. De censuur voor auteurs in Hongarije is bijgevolg veel directer. Vaak worden ze in het buitenland gevraagd of ze nog alles mogen schrijven: in principe wel, maar je wordt economisch dood gemaakt als auteur met een andere mening dan de heersende. Alle media en uitgeverijen die economisch iets betekenen zijn immers eigendom van Orbans regime, dus met tegendraadse meningen maak je daar geen kans. Er is gelukkig wel nog een levende tegenbeweging, gedragen door kleine uitgeverijen en media, en publieke optredens. Lgbtqiap-auteurs ontvluchten Hongarije, omdat zij er niet langer veilig zijn. Alle literaire verenigingen hebben een ‘officiële’ (Orban-getrouwe) en ‘vrije’ versie.

’s Avonds sprak Kenan Malik nog over zijn genoemde boek en betrok auteur Cécile Wajsbrot de studenten bij enkele klimaatkwesities. De eloquentie en doorwrochte inzichten van deze jonge mensen (zeventienjarigen) viel daarbij op.

Op zondag gaf ik zelf een workshop met de titel ‘Looking at yourself’, waarin ik met de studenten in gesprek ging, vragen stelde aangaande thema’s die te maken hebben met ‘wiens stem gehoord wordt’: schrijven in andere talen dan het Engels, de vrijheid van vorm en genre, de positie van vrouwelijke auteurs, over racisme schrijven als witte persoon, schrijven vanuit niet-menselijk perspectief. De titel van mijn workshop koos ik omdat ik wilde vertrekken vanuit mijn eigen ervaringen als schrijver en lezer, en het inzicht dat vooroordelen en aannames ook voor mij golden. Er was weinig tijd (45’), maar de studenten werkten wel volop mee. Mijn grootste doel was hen bewuster te maken van hun eigen leesgedrag en ik denk dat dat lukte.

Vervolgens nam ik deel aan het debat ‘Wie heeft het recht om te spreken? Wiens stem wordt gehoord?’, geleid door David Whitley, met Kenan Malik en Cécile Wajsbrot. Kenan Malik ging opnieuw in op het identitaire denken en las uit zijn boek. Ik ben het zeker met hem eens dat identitair denken of een al te ver doorgedreven politieke correctheid kan ontaarden tot een mijnenveld, en zeker is het waar dat een groep ‘vrouwen’ of ‘mensen van kleur’ of ‘moslims’ een heterogene samenstelling kent. Maar het is ook mogelijk het debat levendig te houden binnen een groep en tot verschillende groepen te behoren. Zelf ging ik bij Fixdit

omdat ik de behoefte aan een safe space ging begrijpen, en omdat ik ging inzien hoe nefast het is voor de mentale gezondheid voor zoveel mensen om op vormen van grootschalige gaslighting te stuiten wanneer zij hun specifieke ervaringen delen. Hierop klonk veel instemming vanuit de zaal en Cécile Wajsbrot vulde aan met eigen voorbeelden, onder meer door het relaas van de vervolging van haar Joodse familieleden. Ik las voor uit mijn historische korte verhaal ‘Pionier’ (uit *Veronderstellingen*, 2012), over de Hongaarse arts Ignaz Semmelweis, die bacteriën ontdekte en het nut van handenwassen, maar ondanks de bewijzen werd afgewezen, omdat men hem niet kon uitstaan. Een tragisch verhaal over de gevolgen van het hebben van een lagere status in de heersende machtsverhoudingen. Het fragment kon op veel bijval rekenen en sommige aanwezigen zagen de lovend onthaalde, grootse theatervoorstelling Semmelweis die op dat moment in door het V.K. reisde.

Ik heb een mooie tijd met interessante contacten gehad in Cambridge. Dank aan de KANTL om mij als afgevaardigde te sturen.

10.8 LEZING WILLY VANDEWEGHE N.A.V. PUBLICATIE NBW, 7 JUNI 2023

Geachte heer vast secretaris,
Waarde collega's, confraters en consorores,
Dames en heren,

Het *Nationaal Biografisch Woordenboek* is een project van drie academiën, KVAB, KAGB en KANTL, dat sinds 1961 een overheidstoelage krijgt. Als erevast secretaris van de KANTL is mij gevraagd namens de kleinste van deze academies het woord te nemen bij deze bijzondere gebeurtenis, de presentatie van deel 25 van het *NBW*.

In de tijd die mij is toegemeten wil ik graag even de schijnwerper richten op twee betekenisvolle figuren uit de taal- en letterkunde die in het vandaag voorgestelde deel 25 zijn vertegenwoordigd. Daaraan voorafgaand wil ik graag enkele woorden zeggen over een figuur behandeld in deel 21 die voor de KANTL van grote betekenis was. En ik wil graag afsluiten met een woord van dank en lof voor een KANTL-collega die tot en met dit jongste deel voor het *NBW* van grote betekenis is geweest.

In de genoemde *NBW*-aflevering 21 van 2014 behandelt confrater Aloïs Van de Voorde een illustere persoonlijkheid die voor de Gentse Academie van bui-

tengewoon belang is geweest. Ik doel dan op de negentiende-eeuwse Oostendse jurist en politicus Auguste Beernaert, behalve minister van Financiën én eerste minister in de periode 1884-1894, ook Nobelprijswinnaar voor de Vrede (in 1909), om zijn rol bij de Haagse Vredesconferenties in 1899 en 1907, een initiatief van tsaar Nicolas II. Die moesten regels uitwerken voor arbitrage bij internationale conflicten.

In 1886 had hij zich sterk gemaakt voor een wet die tegemoetkwam aan een lang gekoesterde verzuchting van de Vlaamse beweging: de stichting van een Vlaamse Academie. Zoals de auteur van het lemma schrijft, verleende deze Academie de Vlaamse cultuurgemeenschap toen veel aanzien, als een van de eerste officiële instellingen die ‘in België de belangen van de Nederlandse taal en letterkunde moest behartigen en waar in het Nederlands aan wetenschappelijk onderzoek werd gedaan’ (p. 82-83). Hoewel de Vlaamse Academie haar epitheton ‘Koninklijk’ dankt aan Leopold II, mag Beernaert beschouwd worden als de ware grondlegger ervan. Opmerkelijk is dat volgens de auteur niet zozeer Vlaamsgezindheid hem dreef als wel de zorg om België bijeen te houden via verstandhouding tussen Vlamingen en Walen (p. 82).

Beernaert was een uitzonderlijk staatsman, gedreven door het streven naar verzoening en rechtvaardigheid. Dat blijkt bv. ook uit zijn beslissende bijdrage aan de afschaffing van het cijnskiesstelsel in 1893. En hoewel hij een goede verstandhouding met het koningshuis hoog in het vaandel voerde, spaarde hij vanaf 1900, toen hij politiek een vrij man was, zijn kritiek niet op ‘de uitbatingsmethodes die in de Kongostaat werden aangewend’, ‘terwijl de beschaving van de Afrikaanse bevolking werd verwaarloosd’ (p. 88). Hij legde dan ook mee de grondslag voor de wet van 18 oktober 1908 die leidde tot de annexatie door België van wat voorheen de ‘Onafhankelijke Kongostaat’ werd genoemd (p. 89).

In het vandaag voorgestelde deel 25 worden, naast vele anderen, een taal- en een letterkundige behandeld wier biografie ook in een breder perspectief belangstelling verdient.

De eerste die ik wil noemen, is de neerlandicus-taalkundige Willem Pée, zoon van de Multatuli-kenner Julius Pée. Hij was hoogleraar achtereenvolgens aan de universiteiten van Luik en die van Gent, en dat tot 1971, een jaar na mijn afstuderen. Het lemma over Pée is geschreven door Georges De Schutter, een van zijn belangrijkste leerlingen, mijn collega in de taalkunde en voorganger als KANTL-vast secretaris. Zoals uit zijn bijdrage blijkt, zal Pée niet in de eerste plaats herinnerd worden als grote vernieuwer van taalkundige inzichten of als excellent pedagoog. Zijn grote verdienste ligt in de studie en de bewaring van

het taalkundige niet-materiële erfgoed, met name de rijkdom van de dialecten als natuurlijke talen. Twee projecten zijn hier van belang.

Het eerste project, dat van de Nederlandse Dialectatlassen, was opgezet door zijn voorganger Edgard Blancquaert. Het belang van deze onderneming heeft te maken met het feit dat dialecten de meest zuivere vorm van natuurlijke taal vertegenwoordigen, en dat net die dialecten in het Vlaanderen van na WO II in sneltempo hun karakter begonnen te verliezen, zodat ook de kennis ervan verloren dreigde te gaan. De Dialectatlassen van Blancquaert en Pée zijn gebaseerd op mondelinge dialectenquêtes. Zij geven op kaart de verspreiding en variatie van tal van dialectvormen, en vormen zo een onvervangbare bron van informatie voor de historische taalkunde, met name de **fonetische** en **syntactische** kant ervan.

Men kan voor onze dialecten eigenlijk spreken van een continuïteit vanaf de middeleeuwen tot de eerste helft van de twintigste eeuw, waarbij de spreektaal in de eerste plaats functioneel was binnen de context van landbouw en de daarrond hangende ambachten (mandenmaker, smid, timmerman, enz.). Met de industrialisering in het naoorlogse Vlaanderen zou de landbouw steeds meer aan belang inboeten, de mobiliteit nam toe, en de dialecten maakten steeds meer plaats voor regiolecten, en uiteindelijk voor een wat armoedige versie van de standaardtaal, de tussentaal. Dankzij het project van Blancquaert en Pée werd voor het hele taalgebied deze taalschat vastgelegd en bewaard voor studie door latere generaties.

Die drang tot bewaren van het erfgoed kwam ook tot uiting in een belangrijk, ditmaal door Pée zelf geïnitieerd project, het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten*. Dit project was (en is) erop gericht de woordenschat van de landbouw en de verdwijnende beroepen vast te leggen. Met de Vlaamse dialecten zijn Oost-, West-, Frans- en Zeeuws-Vlaams bedoeld, maar ook de woordenschat van de Brabantse en Limburgse dialecten werd door de KU Leuven en de KU Nijmegen geïnventariseerd. Al dit kostbare erfgoedmateriaal is nu in beheer genomen door het Instituut voor de Nederlandse Taal in Leiden, een door de Nederlandse Taalunie gefinancierd Instituut voor Vlaanderen en Nederland.

Wat uit het lemma over Pée ook over de figuur naar voren komt, is zijn weerszin tegen alles wat met nazisme en collaboratie te maken heeft. Er wordt zelfs gefluisterd dat de reden waarom hij nooit tot de Gentse Academie heeft willen toetreden, te maken heeft met de aanwezigheid van figuren uit de culturele collaboratie, zoals Ernest Claes en Felix Timmermans. De Academie had na WO II alleen geroyeerd wie veroordeeld was, zijnde Filip De Pillecyn en Jan Grauls. Voor lieden echter die al graag eens in Duitsland waren gaan optreden of zich

hadden laten fêteren, zoals de genoemde literatoren, was er meer mildheid aan de dag gelegd.

Tegelijk had Pée een open geest voor wat er ten tijde van de Koude Oorlog in het zgn. ‘andere kamp’ gebeurde, in de vorm van vriendschappen met Oost-Duitse en Russische taalkundigen. Mede hierdoor legde hij mee de basis voor de bloeiende neerlandistiek extra muros in het oosten van Europa.

In dit 25ste deel van het *NBW* zijn de letteren vertegenwoordigd met een interessant portret van een der zeldzame vrouwelijke negentiende-eeuwse literatoren, Elisabeth Doolaeghe. Zij stierf in 1883, drie jaar voor de stichting van de Vlaamse Academie, maar er is een indirecte link doordat de KANTL in 1896 een terracotta borstbeeld van haar heeft verworven, gemaakt door Pieter Braecke (besproken in *NBW* 14, 63).

In het lemma van Raoul De Puydt en Hans Rombaut over Doolaeghe wordt een boeiend beeld geschetst van een vrouw die er ondanks de toen voor vrouwen ongunstige sociologische situatie in slaagde zich een belangrijke plek te veroveren in het letterkundige leven van die tijd. Een bekroning was toen zij op 3 november 1881 door Koning Leopold II benoemd werd tot ridder in de Leopoldsorde, als eerste vrouwelijke letterkundige in België (p. 449).

Zij kreeg voor de realisatie van haar literaire aspiraties steun van heel wat mannelijke cultuurminnaars, zoals de orangistische liberale notaris Lodewijk van Roo in haar geboortestad Diksmuide, die goed ingevoerd was in het letterkundige netwerk van die tijd. Zij voerde ook briefwisseling met de vooraanstaande figuren van de vroege Vlaamse beweging, als Jan-Frans Willems, Snellaert, Blommaert en anderen.

Vooral belangrijk was haar vriendschap met de toenmalige ster van het literaire Vlaanderen, de Gentse stadsarchivaris Prudens van Duyse. Zij hadden een intense briefwisseling, en zij hechtte veel belang aan zijn oordeel over haar literaire productie. Het interessante nu in dit *NBW*-lemma over Doolaeghe is dat de auteurs gebruik konden maken van een recente vondst van brieven uit de correspondentie met Van Duyse. Die brieven waren verloren gegaan nadat een van mijn voorgangers, Leo Goemans (vast secretaris van 1923 tot 1955) ze uit de Academiebibliotheek van de KANTL naar huis meegenomen had. Ze kwamen pas recent weer boven water, toen ze in mei 2019 geveild werden door De Slegte en aangekocht door het Letterenhuis te Antwerpen. Het gaat voornamelijk om 115 brieven van Maria Doolaeghe aan Prudens van Duyse uit de periode 1834-1848, waarvan er 40 dateren uit de jaren 1834-1836, toen beide letterkundigen een heel innige band hadden. Op grond van deze brieven bracht Hans Rombaut

aan het licht dat beiden op een bepaald ogenblik huwelijksplannen koesterden, een gegeven dat in de bestaande Doolaeghe-studies tot nu onbekend was gebleven.

Uiteindelijk zou Doolaeghe trouwen met een dokter-verloskundige, Bruno van Ackere uit Kortrijk. Wellicht verklaart dat mee haar interesse voor Palfijn, de geneesheer aan wie zij in 1848 een uitgave wijdde: *Palfijn, vaderlandsch gedicht*. Als vrouw kon zij waardering opbrengen voor het feit dat hij in de achttiende eeuw de parallelle verlostang uitvond, een uitvinding die sindsdien vele duizenden vrouwen het leven redde.

De brieven zijn volgens de auteurs van ‘hoge literaire kwaliteit, en buitengewoon informatief over het culturele landschap van die tijd’. Het verbaast dan ook niet dat in het lemma de wenselijkheid van een uitgave in het vooruitzicht wordt gesteld, en daarvoor zouden zelfs al concrete plannen bestaan. Het zou dus kunnen dat Hans Rombaut, de man die zoveel betekend heeft en mogelijk nog zal betekenen voor het *Nationaal Biografisch Woordenboek*, al een mooi project op het schap heeft liggen voor zijn pensionaire bestaan.

Tot slot wil ik een speciaal woord van dank en hulde wijden aan een KANTL-erelid dat de voorbije jaren een uitzonderlijke betekenis heeft gehad voor het *NBW*. Het gaat meer bepaald om Werner Waterschoot, mijn dierbare collega en voorganger als vast secretaris, die hier wegens mobiliteitsproblemen helaas niet aanwezig kan zijn. Waterschoot werd voorzitter van de wetenschappelijke commissie voor het *Nationaal Biografisch Woordenboek* in 2006. Zijn betrokkenheid bij het *NBW* kwam niet zomaar uit de lucht vallen, want voordien had hij al een vijftal biografieën geleverd van humanisten uit de zestiende en zeventiende eeuw, zijn specialisatiegebied. Zij houden verband met de vroege renaissance in de Nederlandse literatuurgeschiedenis. Zo schreef hij in deel 7 (1977) een lemma over Lucas d’Heere, de Gentse humanist die tijdens de godsdienststrubbelingen voor zijn protestantse overtuiging het land verliet en in Engeland een carrière heeft opgebouwd als schilder en dichter voor de feodale elite. In 2016 bracht de KANTL een boek uit van Waterschoot en kunsthistorica Frederica van Dam over deze dichter-schilder: *Lucas d’Heere, Tableau Poétique*. Daaruit blijkt dat d’Heere lange tijd verbleef bij de Seymours in Wolf Hall. De Seymours speelden een belangrijke rol in Hilary Mantels historische trilogie over Cromwell en Hendrik VIII.

Werner Waterschoot, wellicht een van de belangrijkste bibliotheekverzamelaars van Vlaanderen, heeft altijd iets met het boek gehad. Na een korte periode aan het atheneum in Ninove was hij anderhalf jaar bibliothecaris bij de KANTL, vooraleer hij als wetenschappelijk onderzoeker aan de slag ging bij de Gentse

vakgroep Nederlandse Literatuur. Wat hem volgens zijn collega Karel Porteman kenmerkt, is zijn buitengewone kennis van en inzicht in bestaande netwerken binnen het boekbedrijf. In zijn verwelkoming van Waterschoot als KANTL-lid in 2000 (*Jaarboek 2001*, p. 95) wijst hij op diens ‘systematische aandacht voor de lichamelijke of de stoffelijke levensvoorwaarden van de letteren... Dat betekent de druk- en uitgaveprocessen, de boekband, het lettertype, de opmaak, de illustratie, het titelblad en vooral de vaak buitengewoon interessante wisselwerkingen die al deze vormen van ambachtelijkheid en commercie vertonen met de inhoud, de receptie en het statuut van de teksten’. Tekenend is wat hij er even verder op laat volgen: ‘Dat juist deze vorser, die elke aanstellerigheid mist, was voorbeschikt om zo’n baanbrekend werk te verrichten over [jonker Jan] Van der Noot, de meest pronkzuchtige van al onze dichters, levert het bewijs dat de goden het met ons vak nog goed voor hebben.’

Netwerken, de maatschappelijke context en het boek, het komt allemaal samen in zijn engagement voor het *NBW*, waarvan bekend is dat hij alle teksten nalas en reviseerde, maar ook nog eens de drukproeven op mogelijke fouten screende. Je kunt, als je ziet met welke inzet en acribie hij zijn taak ter harte nam, niet anders dan instemmen met hoe Porteman hem ook nog karakteriseerde: ‘talrijk zijn [...] de wetenschappelijke initiatieven en publicaties waaraan hij als een collega fidelissimus stipt en onbaatzuchtig en ten koste van veel inspanningen zijn medewerking heeft verleend’ (p. 96). Dit is exact het profiel van Waterschoot zoals we hem kennen als hoofdredacteur van het *NBW*, waarvan hij al die jaren samen met de onvermoeibare redactiesecretaris Hans Rombaut toch om de zoveel tijd weer een aflevering in het licht kon geven. Over hun manier van (samen)werken schreef Werner mij zelf: ‘Hij [Hans] zag de bijdragen een eerste keer na, en bezorgde ze dan aan mij. Ik corrigeerde de taal (wat niet zelden een heel karwei was) en moest ook regelmatig de toon objectiveren. Lofzangen en idolatrie vlogen eruit. Ook mijn commentaar ging via Hans naar de auteurs.’

Samen met Werner Waterschoot zetten nog drie KANTL-leden een punt achter hun deelname aan de NBW-commissie: Rik van Gorp, Anne Marie Musschoot en Karel Porteman.

Eén ding is duidelijk: Werner Waterschoot vervangen zal geen evidentie zijn. Het is aan de KVAB en haar zusteracademies, KAGB en KANTL, om in het kader van CoHiWet en de Wetenschappelijke Commissie van het NWB hiervoor naar oplossingen te zoeken. Intussen echter spreken wij onze diepe erkentelijkheid uit namens de verschillende betrokken academies voor het prachtige werk dat hij al die jaren heeft geleverd.

Inhoud Jaarboek 2024

Hoofdstuk 1. Administratieve gegevens	5
1.1 Decreet	5
1.2 Statuten.....	5
1.3 Huishoudelijk reglement	6
1.4 Beleidsplan.....	6
1.5 Staat van de Academie op 1 januari 2024	6
1.5.1 Bestuur en Raad van Bestuur	6
1.5.1.1 Dagelijks Bestuur en Raad van Bestuur 2023	6
1.5.1.2 Bestuurdersverkiezingen voor 2024.....	7
1.5.2 Leden, naar anciënniteit	7
1.5.3 Binnenlandse ereleden, naar anciënniteit	8
1.5.4 Buitenlandse ereleden, naar anciënniteit.....	8
1.5.5 Vaste commissies	9
1.5.5.1 Canoncommissie	9
1.5.5.2 Beoordelingscommissie auteursgenootschappen	9
1.5.5.3 Redactieraad <i>Verlagen & Mededelingen</i>	9
1.6 Fondsen, legaten en prijzen.....	9
1.6.1 Historisch overzicht fondsen.....	10
1.6.2 Reglement literaire en wetenschappelijke prijzen.....	10
1.6.3 Prijzen toegekend in 2023	11
1.6.4 Jury's voor de prijzen in 2023	11
1.6.4.1 Literaire prijzen.....	11
1.6.4.2 Wetenschappelijke prijzen.....	11
1.6.5 Taalpenning	12
1.7 Personeel	12
1.7.1 Personeelsformatie	12
1.7.2 Overzicht en personeelsbewegingen	13
1.7.3 Overgang naar nieuw PC 329.01.....	13
1.8 Verhoging dotatie	14

Hoofdstuk 2. De toekomst van het Huis van Oombergen.....15

2.1 Ons Erfdeel en Poëziecentrum.....15

2.2 Werkzaamheden in 2023 16

Hoofdstuk 3. Het verhaal van de Academie in 2023 17

3.1 De werven van de KANTL 17

3.2 De reguliere werking.....18

Hoofdstuk 4. Ledenwerking in 2023.....20

4.1 De ledenvergaderingen in 2023 20

4.1.1 Chronologisch overzicht met abstracts van lezingen,
literaire salons en toespraken 20

4.1.2 Herdenkingen en in memoriams 27

4.2 Openbare manifestaties van de Academie in 2023 28

4.3 Installatievergaderingen 28

4.4 Wetenschappelijke en literaire prijzen 29

4.4.1 Wetenschappelijke prijs van de KANTL.....29

4.4.2 Literaire prijs van de KANTL.....30

4.5 Taalpenning 31

4.6 Werkgroep Memorandum 32

4.7 Interacademische partnerschappen.....32

4.7.1 KVAB 32

4.7.1.1 Commissie NBW 32

4.7.1.2 Jonge Academie (JA) 33

4.7.1.3 ACF.....33

4.7.2	ALL European Academies (ALLEA).....	33
4.7.3	European Alliance of Academies	33
4.7.4	Platform voor de neerlandistiek	34
4.8	Auteursgenootschappen	35
4.8.1	Algemeen	35
	4.8.1.1 Ontmoetingsdag auteursgenootschappen.....	35
4.8.2	Subsidieronde werkjaar 2023.....	35
4.8.3	Subsidieronde werkjaar 2024.....	36

Hoofdstuk 5. Wetenschappelijke werking.....37

5.1	Periodieke publicaties van de Academie.....	37
	5.1.1 <i>Jaarboek</i> van de KANTL.....	37
	5.1.2 <i>Verslagen & Mededelingen</i>	37
5.2	Monografieën en verzamelwerken.....	38
	5.2.1 Tine De Koninck, <i>Van hof naar kapel: Franse air-de-cour-melodieën in zeventiende-eeuwse liedboeken uit de Zuidelijke Nederlanden</i>	38
5.3	De werking van het KANTL-onderzoekscentrum CTB in 2023	39
5.4	Bibliotheek en archief.....	40
5.5	Medewerking aan literatuurgeschiedenis.org.....	40

Hoofdstuk 6. Evenementen en culturele activiteiten 42

6.1	Studiedagen en lezingen.....	42
	6.1.1 Colloquium Vlaamse Gebarentaal (12 mei 2023).....	42
	6.1.2 Inspiratiedag: Literaire helden in de klas (11 oktober 2023).....	42
	6.1.3 Lezing Stefan Hertmans tijdens Open KANTL (18 oktober 2023).....	43

6.1.4	Hommage aan Paul Claes (28 oktober 2023).....	43
6.1.5	Colloquium Virginie Loveling (2 december 2023).....	43
6.2	Boekpresentaties	44
6.2.1	Perspectieven op het werk van Paul van Ostaijen (27 april 2023).....	44
6.2.2	Boekvoorstelling: Frits van Oostrom, <i>De Reynaert</i> . <i>Leven met een middeleeuws meesterwerk</i> (26 mei 2023)	44
6.2.3	Boekvoorstelling: Paul Claes, <i>Canon van de Nederlandse poëzie</i> (17 juli 2023)	44
6.2.4	Boekvoorstelling: Tine De Koninck, <i>Van hof naar kapel</i> (9 oktober 2023).....	45
6.2.5	Boekvoorstelling: Stefan Hertmans, <i>De essays 1982– 2022</i> (21 oktober 2023).....	45
6.3	Culturele activiteiten	45
6.3.1	Rondleidingen op Erfgoeddag.....	45
6.3.2	Aperitiefestival ‘Zomerlief gaat vreemd’	46
6.3.3	Rondleidingen op Open Monumentendag	46
6.3.4	Doeners- & (om)denkersfestival #Gent2030	46
6.4	Schrijverswerkplekken en leesplekken	46
6.4.1	De schrijverswerkplek in het ‘torenpaviljoen’	46
6.4.2	Het schrijversverblijf in Beauvoorde	47
6.4.3	Lekker lezen in de KANTL.....	47

Hoofdstuk 7. Canonwerking..... 48

7.1	Inleiding	48
7.2	Literaire canon in de klas	48
7.2.1	Achtergrond.....	48
7.2.2	De Samenlezing	49
7.3	Activiteiten.....	49
7.3.1	Literaire helden in de klas – inspiratiedag voor het onderwijs (11 oktober 2023)	49

7.3.2	Luisterpuntbibliotheek	52
7.3.3	Literatuuravonden Tussen de letters in Heist-op-den-Berg....	52
7.3.4	Canoncitaticampagne in het straatbeeld en online	52
7.3.5	Reve-herdenking in samenwerking met het Roger Raveel Museum.....	52
7.3.6	Passe-partout	53
 Hoofdstuk 8. Het Leesfonds		54
8.1	Missie en visie.....	54
8.2	Werking	54
8.3	Stuurgroep en Adviesraad	55
8.4	Team.....	55
8.5	Tweede werkjaar	56
 Hoofdstuk 9. Dienstverlening voor derden.....		57
9.1	Boekpresentaties	57
9.2	Samenwerking Poëziecentrum.....	57
9.2.1	Zheng Xiaoqiong, Made in China (28 maart 2023).....	58
9.2.2	Mag jy drome droom – Viering 25 jaar Collectie Ernst van Heerden (28 november 2023).....	58
9.3	Zaalgebruik door derden	58

Hoofdstuk 10. Berichten, toespraken en standpunten	61
10.1 Levensberichten en in memoriams.....	61
10.1.1 In memoriam Rudolf Van de Perre (27 juli 1934 – 6 mei 2023)	61
10.1.2 In memoriam Michel Dupuis (28 december 1944 – 19 september 2023)	62
10.2 Openingstoespraak van Leen van Dijck, voorzitter, 18 januari 2023.....	63
10.3 Toespraken tijdens installatievergaderingen	67
10.3.1 Verwelkoming Lars Bernaerts door Frank Willaert, 19 april 2023	68
10.3.2 Laudatio voor Piet Couttenier, uitgesproken door Lars Bernaerts, 19 april 2023	71
10.3.3 Verwelkoming Els Beerten door Erik Vlaminck, 19 April 2023.....	78
10.3.4 Laudatio voor Geert van Istendael, uitgesproken door Els Beerten, 19 april 2023	80
10.4 Toespraken bij de uitreiking van de prijs van de KANTL voor Poëzie, 18 oktober 2023	84
10.4.1 Laudatio, uitgesproken door Miriam Van hee	84
10.4.2 Dankwoord van laureaat Kreek Daey Ouwens	85
10.5 Toespraken bij de uitreiking van de KANTL-prijs voor Literatuurstudie, 18 oktober 2023	85
10.5.1 Laudatio, uitgesproken door Arie Jan Gelderblom	85
10.5.2 Dankwoord van laureaat Marlou de Bont	88
10.6 Toespraken bij de uitreiking van de Taalpenning, 13 mei 2023.....	90
10.6.1 Welkomstwoord van Leen van Dijck, voorzitter	90
10.6.2 Laudatio van Peter Theunynck voor laureaat Jozef Deleu.....	91
10.6.3 Toespraak van Bert Van Raemdonck	95

10.7	Verslag deelname Annelies Verbeke aan de European Alliance of Academies & Homerton College Student Conference: On Freedom of Artistic Expression in Literature in the 21st Century, 26-27 Augustus 2023 (Homerton College, Cambridge University).....	100
10.8	Lezing Willy Vandeweghe n.a.v. publicatie NBW, 7 juni 2023.....	102

